KALLELSE/FÖREDRAGNINGSLISTA

Instans: KOMMUNFULLMÄKTIGE

Tid: Tisdag den 14 mars kl 18.30

Plats: Kommunhusets sessionssal

Protokollsjustering: Administrations- och kommunikationsenheten,
tisdag 2017-03-21 kl 15.30

Kent Johansson
Ordförande

Marie Nordqvist
Sekreterare

Nr	*Ärende*	*DNR*	*Kommentar*
1	Presentation – Fokus Herrljunga		
2	Allmänhetens frågestund	KS 026/2017 910	
3	Information från revisionskollegiet	KS 009/2017 912	
4	Fråga till kommunfullmäktiges ordförande – Projekt Molla skola	KS 42/2017 106	
5	Svar på motion om tiggeri i Herrljunga kommun	KS 254/2016 961	KS 170220
6	Revidering av kostpolicy med handlingsprogram	KS 146/2016 220	KS 170220
7	Lokala ordningsföreskrifter för Herrljunga kommun	KS 183/2016 901	KS 170220
8	Ändring av sammanträdesdatum för kommunfullmäktige och kommunstyrelsen	KS 188/2016 910	KS 170220
9	Godkännande av policy för medborgardialog	KS 261/2016 101	KS 170220
10	Budget och verksamhetsplan 2017 för Boråsregionen Sjuhärds Kommunalförbund	KS 12/2017 942	KS 170220
11	Motion avseende daglig schemalagd idrott i skolan	KS 40/2017 612	
12	Motion avseende gratis wifi i kommunens verksamhetslokaler	KS 41/2017 458	
13	Motion avseende gratis kollektivtrafik inom kommunen för pensionärer	KS 42/2017 462	

Nr	*Meddelande*	*DNR*	*Kommentar*
1	BN § 2 2017-01-30 Budget 2017 och verksamhetsplan 2018-2019 för Herrljunga kommun	KS 166/2016 942	KS 170220
2	BN § 3 2017-01-30 Tilläggsbudgetering 2017 utifrån risk- och konsekvensanalyser	KS 166/2016 942	KS 170220

Ärende 4

HERRLJUNGA KOMMUN
Kommunstyrelsen
2017 -02- 17
Dnr 43/2017
Beteckning 106

Herrljunga den 16 februari 2017

Fråga ställd till Kommunfullmäktiges ordförande Kent Johansson

Projekt Molla skola innebär om – och tillbyggnad av Molla skola, vilket beräknas stå klart under hösten 2017. Projektet har en tilldelad budget om totalt 20 mnkr.

På grund av tillkommande kostnader och osäkerheter när det gäller statsbidrag för byggnationen uppkommer en förväntad budgetavvikelse för projektet. Den förväntade kostnaden är 22,9 mnkr.

Projektledningen på Molla skola har påtalat att projektets tagna investeringsbeslut kommer överskridas med 2,9 mnkr, detta har kommunicerats till beställare samt kommunledning. Projektledningen har fått klartecken från KSO att fortsätta projektet med information om att projektbudgeten kommer att justeras. KSO har därmed gett klartecken till ett budgetöverskridande.

- Vilket mandat har KSO att överpröva Kommunfullmäktiges tagna investeringsbeslut med en fastslagen budgetram?

Källa: Om och tillbyggnad Molla skola/förskola Styrgruppsmöte protokoll 20170130

Björn Wilhelmsson

Socialdemokraterna Herrljunga.

Socialdemokraterna

KS § 18 DNR KS 254/2016 961

Svar på Motion om tiggeri i Herrljunga kommun

Sammanfattning

Följande motion lämnades in 2016-09-29 av Tony Niva (SD):
"Eftersom vi har tydliga lagar och regler gällande insamling av pengar på offentliga plaster som ska följas av alla när man ska stå utanför tex. en affär eller på torg, så är det lag på att man ska söka tillstånd av polisen och i vissa fall utav kommunen. Efter att man har fått tillståndet av polisen ska den hänga synligt, vilket inte tiggarna i Herrljunga kommun har synliga.
Utanför affären i Ljung har tiggare till och med gått så långt så att de har stulit en pensionärs plånbok från hennes rullator, när hon var på väg hem efter att ha handlat mat. (Händelsen är polisanmäld) Detta är endast en av händelserna som har hänt, där tiggare som sitter utanför affärerna i Herrljunga kommun är inblandade i. Detta gör att många i vår kommun känner sig mycket otrygga att gå till affären själva, vilket är en mycket oroande utveckling i vårt samhälle.
Med hänvisning till ovanstående yrkar Sverigedemokraterna.
ATT: Kommunfullmäktiges beslut blir att inför obligatorisk ansöknings krav på insamling av pengar på allmänplats".

Kommunfullmäktige överlämnade ärendet till kommunstyrelsen för beredning.

Tiggeri är ur ett juridiskt perspektiv tillståndspliktigt enligt ordningslagen om det klassas som "aktivt", att personen går runt och söker upp folk för att be om pengar. Tiggeri är ur ett juridiskt perspektiv inte tillståndspliktigt enligt ordningslagen när det är att anses som "passivt", att personen sitter still och inte påkallar uppmärksamhet om att någon ska skänka pengar.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse i ärendet daterad 2016-12-21
Kommunfullmäktige § 123/2016-11-08
Motion från Tony Niva (SD), inkommen 2016-09-29

Förslag till beslut

Förvaltningens förslag till beslut:

- Kommunstyrelsen föreslår fullmäktige att avslå motionen.

Andreas Molin (C) bifaller förvaltningens förslag till beslut.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om förvaltningens förslag till beslut antas och finner att så sker.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

1. Kommunfullmäktige avslår motionen.

HERRLJUNGA KOMMUN

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Anthon Gustavsson
Daniel Hellström

Tjänsteskrivelse
2016-12-21
DNR KS 254/2016 961

Svar på Motion om tiggeri i Herrljunga kommun

Sammanfattning

Följande motion lämnades in 2016-09-29 av Tony Niva (SD):
"Eftersom vi har tydliga lagar och regler gällande insamling av pengar på offentliga plaster som ska följas av alla när man ska stå utanför tex. en affär eller på torg, så är det lag på att man ska söka tillstånd av polisen och i vissa fall utav kommunen. Efter att man har fått tillståndet av polisen ska den hänga synligt, vilket inte tiggarna i Herrljunga kommun har synliga.
Utanför affären i Ljung har tiggare till och med gått så långt så att de har stulit en pensionärs plånbok från hennes rullator, när hon var på väg hem efter att ha handlat mat. (Händelsen är polisanmäld) Detta är endast en av händelserna som har hänt, där tiggare som sitter utanför affärerna i Herrljunga kommun är inblandade i. Detta gör att många i vår kommun känner sig mycket otrygga att gå till affären själva, vilket är en mycket oroande utveckling i vårt samhälle.
Med hänvisning till ovanstående yrkar Sverigedemokraterna.
ATT: Kommunfullmäktiges beslut blir att inför obligatorisk ansöknings krav på insamling av pengar på allmänplats".

Kommunfullmäktige överlämnade ärendet till kommunstyrelsen för beredning.

Tiggeri är ur ett juridiskt perspektiv tillståndspliktigt enligt ordningslagen om det klassas som ”aktivt”, att personen går runt och söker upp folk för att be om pengar.
Tiggeri är ur ett juridiskt perspektiv inte tillståndspliktigt enligt ordningslagen när det är att anses som ”passivt”, att personen sitter still och inte påkallar uppmärksamhet om att någon ska skänka pengar.

Beslutsunderlag

Motion från Tony Niva (SD), inkommen 2016-09-29

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår fullmäktige att avslå motionen.

Daniel Hellström
Nämndsekreterare

Anthon Gustavsson
Utredningssekreterare

Expedieras till: Kommunfullmäktige
För kännedom till:

HERRLJUNGA KOMMUN

KOMMUNSTYRELSEN
FÖRVALTNING
Anthon Gutavsson
Daniel Hellström

Tjänsteskrivelse
2016-12-21
DNR KS 254/2016 961

Bakgrund

Lokala ordningsföreskrifter är en kommuns tillägg till ordningslagen, föreskrifterna kan bland annat reglera insamling av pengar. Reglering genom ordningsstadga grundas i att upprätthålla ordningen och säkerheten på offentlig plats. I Tingsrätten i Södertäljes dom (Mål nr B 266-14) fastställdes att tiggeri kan delas in i passivt och aktivt handlande. Med ”aktivt” menas att personen går runt och söker upp folk för att be om pengar. I annat fall är det ”passivt”, innebärande att personen sitter still och inte påkallar uppmärksamhet om att någon ska skänka pengar.
Tiggeri är ur ett juridiskt perspektiv alltså tillståndspliktigt om det anses vara ”aktivt”. När det är att anse som passivt så faller det utanför tillståndskravet i ordningslagen.
Rättsläget kan sammanfattas med att om man bara sitter och upptar en liten plats anses inte detta störa den allmänna ordningen.

Om det skulle förekomma någon kriminell verksamhet i samband med att någon tigger så är detta en fråga för polismyndigheten att hantera.

Ekonomisk bedömning

Ärendet utgör ingen ekonomisk påverkan.

KF § 123 DNR KS 254/2016 961

Motion om tiggeri i Herrljunga kommun

Sammanfattning

Följande motion har inkommit från Tony Niva (SD):

"Eftersom vi har tydliga lagar och regler gällande insamling av pengar på offentliga plaster som ska följas av alla när man ska stå utanför tex. en affär eller på torg, så är det lag på att man ska söka tillstånd av polisen och i vissa fall utav kommunen. Efter att man har fått tillståndet av polisen ska den hänga synligt, vilket inte tiggarna i Herrljunga kommun har synliga.
Utanför affären i Ljung har tiggare till och med gått så långt så att de har stulit en pensionärs plånbok från hennes rullator, när hon var på väg hem efter att ha handlat mat. (Händelsen är polisanmäld) Detta är endast en av händelserna som har hänt, där tiggare som sitter utanför affärerna i Herrljunga kommun är inblandade i. Detta gör att många i vår kommun känner sig mycket otrygga att gå till affären själva, vilket är en mycket oroande utveckling i vårt samhälle.

Med hänvisning till ovanstående yrkar Sverigedemokraterna.

ATT: Kommunfullmäktiges beslut blir att inför obligatorisk ansöknings krav på insamling av pengar på allmänplats".

KOMMUNFULLMÄKTIGES BESLUT

1. Ärendet överlämnas till kommunstyrelsen för beredning.

Ärende 5

HERRLJUNGA KOMMUN
Kommunstyrelsen
2016 -09- 29
Dnr 254/2016
Beteckning 961

Herrljunga 2016-09-28

Motion

Tiggeri i Herrljunga kommun

Eftersom vi har tydliga lagar och regler gällande insamling av pengar på offentliga plaster som ska följas av alla när man ska stå utanför tex. en affär eller på torg, så är det lag på att man ska söka tillstånd av polisen och i vissa fall utav kommunen. Efter att man har fått tillståndet av polisen ska den hänga synligt, vilket inte tiggarna i Herrljunga kommun har synliga.

Utanför affären i Ljung har tiggare till och med gått så långt så att de har stulit en pensionärs plånbok från hennes rullator, när hon var på väg hem efter att ha handlat mat. (Händelsen är polisanmäld) Detta är endast en av händelserna som har hänt, där tiggare som sitter utanför affärerna i Herrljunga kommun är inblandade i. Detta gör att många i vår kommun känner sig mycket otrygga att gå till affären själva, vilket är en mycket oroande utveckling i vårt samhälle.

Med hänvisning till ovanstående yrkar Sverigedemokraterna.

ATT: Kommunfullmäktiges beslut blir att inför obligatorisk ansöknings krav på insamling av pengar på allmänplats.

Tony Niva
Sverigedemokraterna

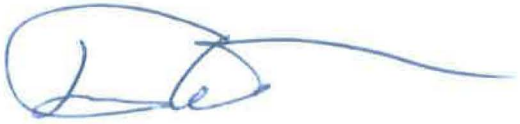

KS § 21 DNR KS 146/2016 220

Revidering av kostpolitiskt program

Sammanfattning

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige 2016-09-19 om reviderad kostpolicy med handlingsplan för Herrljunga kommun godtogs inte. Kommunfullmäktige beslutade att kostpolicyn skulle återremitteras för att utifrån de förslag till ändringar och tillägg som lämnats på sammanträdet göra eventuella kompletteringar.
Tjänstepersonerna, Christer Bergh kostchef, Irene Andersson kostsamordnare och Viveca Lundahl folkhälsoutvecklare, har reviderat förslaget något och beaktat på kommunfullmäktige föreslagna tillägg och ändringar.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse i ärendet daterad 2016-12-19
Tjänsteskrivelse i ärendet daterad 2016-12-01
Bilaga 1, KF § 110/2016-11-08
Bilaga 2, KF § 110/2016-11-08

Förslag till beslut

Förvaltningens förslag till beslut:

1. Kommunstyrelsen antar reviderad Kostpolicy med handlingsplan för Herrljunga kommun och föreslår kommunfullmäktige att göra detsamma.

Andreas Molin (C) föreslår följande tillägg av mål under Handlingsplan för måltidsservice;

- Mål: Kött och mjölk ska komma från djur som fötts, levt och slaktats enligt svensk djurlagstiftning.
- Mål: Öka andelen svenskproducerad mat.
- Mål: Öka andelen närproducerad mat.
- Mål: Fisk som serveras ska komma från hållbara bestånd.
- Mål: Barn i förskola, skola och fritidshem ska inte serveras insjöfisk eller fisk från Östersjön.
- Mål: Maten som serveras ska innehålla så få tillsatser som det är praktiskt möjligt. Konserveringsmedel, färgämnen, konsistensgivare och konstgjorda aromämnen används i så liten utsträckning som möjligt.
- Mål: Barn i förskola, skola och fritidshem ska serveras en produkt baserad på i huvudsak smör istället för margarin till smörgåsen.
- Andelen ekologiska livsmedel ska fortsätta öka och ej understiga 50% från och med 2019.

Ronnie Rexwall (KV) föreslår följande tillägg;

- Att i handlingsplanen inkludera HVB-hem i uppräkningen för verksamheter som samarbetar med måltidsservice.
- Under punkten ”Specialkost” lägga till ”religiösa skäl”.

Fortsättning KS § 21

Gunnar Andersson (M) bifaller Andreas Molins (C) första 4 tillägg samt föreslår följande ändringar:

- Stryk målet att andelen ekologiskt och krav ska öka.
- Lägg till målet att andelen närodlade livsmedel ska öka.

Björn Wilhelmsson (S) och Jan-Olof Brorsson (L) bifaller förvaltningens förslag till beslut.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om Ronnie Rexwalls (KV) tilläggsförslag rörande HVB-hem antas och finner att så sker.

Omröstning.
Ordföranden ställer följande förslagsordning:
Ja – i enlighet med Ronnie Rexwalls (KV) tilläggsförslag.
Nej – tilläggsförslaget avslås.
Med 6 ja-röster, 4 nej-röster och 1 som avstår beslutar kommunstyrelsen i enlighet med Ronnie Rexwalls (KV) tilläggsförslag (röstningsbilaga 1, KS §21/2017-02-20)

Ordföranden frågar om Ronnie Rexwalls (KV) tilläggsförslag rörande specialkost av religiösa skäl antas och finner att så sker.

Omröstning.
Ordföranden ställer följande förslagsordning:
Ja – i enlighet med Ronnie Rexwalls (KV) tilläggsförslag.
Nej – tilläggsförslaget avslås.
Med 1 ja-röst, 6 nej-röster och 4 som avstår beslutar kommunstyrelsen att avslå Ronnie Rexwalls (KV) tilläggsförslag (röstningsbilaga 2, KS §21/2017-02-20).

Ordföranden frågar om Gunnar Anderssons (M) ändringsyrkande rörande borttagandet av ekologiskt och krav antas och finner att det avslås.

Omröstning.
Ordföranden ställer följande förslagsordning:
Ja – i enlighet med Gunnar Anderssons (M) förslag.
Nej – ändringsförslaget avslås.
Med 4 ja-röster, 6 nej-röster och 1 som avstår beslutar kommunstyrelsen att avslå Gunnar Anderssons (M) ändringsyrkande (röstningsbilaga 3, KS §21/2017-02-20).

Ordföranden frågar om Gunnar Anderssons (M) ändringsyrkande rörande närproducerad mat antas och finner att det avslås.

Fortsättning KS § 21

Omröstning.
Ordföranden ställer följande förslagsordning
Ja – i enlighet med Gunnar Anderssons (M) förslag.
Nej – ändringsförslaget avslås.
Med 7 ja-röster, 3 nej-röster och 1 som avstår beslutar kommunstyrelsen i enlighet med Gunnar Anderssons (M) förslag (röstningsbilaga 4, KS §21/2017-02-20).

Ordföranden frågar om Anderas Molins (C) samtliga förslag antas och finner att de avslås.

Omröstning.
Ordföranden ställer följande förslagsordning
Ja – i enlighet med Andreas Molins (C) förslag.
Nej – ändringsförslagen avslås.
Med 2 ja-röster, 6 nej-röster och 3 som avstår beslutar kommunstyrelsen att avslå Andreas Molins (C) samtliga förslag (röstningsbilaga 5, KS §21/2017-02-20).

Ordföranden frågar om resterande delar av kostpolicy med handlingsplan för Herrljunga kommun antas och finner att så sker.

Kommunstyrelsen beslut:

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige;

1. Kostpolicy med handlingsplan för Herrljunga kommun antas med följande tillägg och ändringar;
    - I handlingsplanen ska HVB-hem inkluderas i uppräkningen för verksamheter som samarbetar med måltidsservice.
    - Lägg till målet att andelen närodlade livsmedel ska öka.
2. Kommunfullmäktige antar reviderad Kostpolicy med handlingsprogram för Herrljunga kommun.

Anteckning

Ronnie Rexwall (KV), med bifall av Gunnar Andersson (M), finner det anmärkningsvärt att oppositionen vill exkludera verksamheten HVB-hem ur det kostpolitiska programmet.

Expedieras till: Viveca Lundahl, kommunstyrelsens förvaltning, folkhälsoutvecklare
För kännedom till: Christer Bergh, tekniska förvaltningen, kostchef

Röstningsbilaga 1 KS §21 /2017-02-20	Tjänstgörande	§ 21/2017 Bifalla Ronnie Rexwalls (KV) förslag om HVB-hem		
		JA	NEJ	Avstår
Johnny Carlsson (C), ordf.	X	X		
Christina Abrahamsson (M), vice ordf.	X	X		
Andreas Molin (C)	X	X		
Ronnie Rexvall (KV)	X	X		
Gunnar Andersson (M)	X	X		
Elin Hegg (MP)				
Elin Alavik (L)				
Anette Rundström (S)	X		X	
Björn Wilhelmsson (S)	X		X	
Kari Hellstadius (S)	X		X	
Lars-Erik Ahlgren (SD)	X	X		
Marita Andersson (C)				
Jan-Olof Brorsson (L)	X			X
Fredrik Svensson (KD)				
Christina Glad (KV)				
Göran Elfving (M)				
Alexander Rahm (S)				
Kerstin Johansson (S)				
Lise-Lotte Hellstadius (S)				
Kurt Hallberg (S)	X		X	
Tony Niva (-)				
Summa		**6**	**4**	**1**

Röstningsbilaga 2 KS §21 /2017-02-20	Tjänstgörande	§ 21/2017 Bifalla Ronnie Rexwalls (KV) förslag om specialkost		
		JA	NEJ	Avstår
Johnny Carlsson (C), ordf.	X		X	
Christina Abrahamsson (M), vice ordf.	X			X
Andreas Molin (C)	X			X
Ronnie Rexvall (KV)	X	X		
Gunnar Andersson (M)	X		X	
Elin Hegg (MP)				
Elin Alavik (L)				
Anette Rundström (S)	X		X	
Björn Wilhelmsson (S)	X		X	
Kari Hellstadius (S)	X		X	
Lars-Erik Ahlgren (SD)	X			X
Marita Andersson (C)				
Jan-Olof Brorsson (L)	X			X
Fredrik Svensson (KD)				
Christina Glad (KV)				
Göran Elfving (M)				
Alexander Rahm (S)				
Kerstin Johansson (S)				
Lise-Lotte Hellstadius (S)				
Kurt Hallberg (S)	X		X	
Tony Niva (-)				
Summa		**1**	**6**	**4**

Röstningsbilaga 3 KS §21 /2017-02-20	Tjänstgörande	§ 21/2017 Bifalla Gunnar Anderssons (M) förslag om borttag av ekologiskt/krav		
		JA	NEJ	Avstår
Johnny Carlsson (C), ordf.	X		X	
Christina Abrahamsson (M), vice ordf.	X	X		
Andreas Molin (C)	X		X	
Ronnie Rexvall (KV)	X	X		
Gunnar Andersson (M)	X	X		
Elin Hegg (MP)				
Elin Alavik (L)				
Anette Rundström (S)	X		X	
Björn Wilhelmsson (S)	X		X	
Kari Hellstadius (S)	X		X	
Lars-Erik Ahlgren (SD)	X	X		
Marita Andersson (C)				
Jan-Olof Brorsson (L)	X			X
Fredrik Svensson (KD)				
Christina Glad (KV)				
Göran Elfving (M)				
Alexander Rahm (S)				
Kerstin Johansson (S)				
Lise-Lotte Hellstadius (S)				
Kurt Hallberg (S)	X		X	
Tony Niva (-)				
Summa		**4**	**6**	**1**

Röstningsbilaga 4 KS §21 /2017-02-20	Tjänstgörande	§ 21/2017 Bifalla Gunnar Anderssons (M) förslag om närproducerat		
		JA	NEJ	Avstår
Johnny Carlsson (C), ordf.	X	X		
Christina Abrahamsson (M), vice ordf.	X	X		
Andreas Molin (C)	X	X		
Ronnie Rexvall (KV)	X	X		
Gunnar Andersson (M)	X	X		
Elin Hegg (MP)				
Elin Alavik (L)				
Anette Rundström (S)	X	X		
Björn Wilhelmsson (S)	X		X	
Kari Hellstadius (S)	X		X	
Lars-Erik Ahlgren (SD)	X	X		
Marita Andersson (C)				
Jan-Olof Brorsson (L)	X			X
Fredrik Svensson (KD)				
Christina Glad (KV)				
Göran Elfving (M)				
Alexander Rahm (S)				
Kerstin Johansson (S)				
Lise-Lotte Hellstadius (S)				
Kurt Hallberg (S)	X		X	
Tony Niva (-)				
Summa		**7**	**3**	**1**

Röstningsbilaga 5 KS §21 /2017-02-20	Tjänstgörande	§ 21/2017 Bifalla Andreas Molins (C) tilläggsförslag		
		JA	NEJ	Avstår
Johnny Carlsson (C), ordf.	X	X		
Christina Abrahamsson (M), vice ordf.	X		X	
Andreas Molin (C)	X	X		
Ronnie Rexvall (KV)	X			X
Gunnar Andersson (M)	X		X	
Elin Hegg (MP)				
Elin Alavik (L)				
Anette Rundström (S)	X		X	
Björn Wilhelmsson (S)	X		X	
Kari Hellstadius (S)	X		X	
Lars-Erik Ahlgren (SD)	X			X
Marita Andersson (C)				
Jan-Olof Brorsson (L)	X			X
Fredrik Svensson (KD)				
Christina Glad (KV)				
Göran Elfving (M)				
Alexander Rahm (S)				
Kerstin Johansson (S)				
Lise-Lotte Hellstadius (S)				
Kurt Hallberg (S)	X		X	
Tony Niva (-)				
Summa		**2**	**6**	**3**

HERRLJUNGA KOMMUN

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Viveca Lundahl

Tjänsteskrivelse
2016-12-19
DNR KS 146/2016 220

Revidering av Kostpolitiskt program

Sammanfattning

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige, 2016-09-19, att anta reviderad Kostpolicy med handlingsplan för Herrljunga kommun godtogs inte. Kommunfullmäktige beslutade att Kostpolicy med handlingsplan för Herrljunga kommun återremitteras för att utifrån de förslag till ändringar och tillägg som lämnats på sammanträdet göra eventuella kompletteringar.

I kommunfullmäktige föreslår Gunnar Andersson (M) tillägg och ändringar i kostpolicyn enligt bilaga1, KF § 110/2016-11-08.

Andreas Molin (C) föreslår tillägg och ändringar i kostpolicyn enligt bilaga 2, KF § 110/2016-11-08.

Tjänstepersonerna, Christer Bergh kostchef, Irene Andersson kostsamordnare och Viveca Lundahl folkhälsoutvecklare, har tagit emot ovanstående förslag på tillägg och ändringar och beaktat dessa.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse daterad 2016-12-01
Bilaga 1, KF § 110/2016-11-08
Bilaga 2, KF § 110/2016-11-08

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar reviderad Kostpolicy med handlingsplan för Herrljunga kommun och föreslår Kommunfullmäktige att göra detsamma.

Viveca Lundahl
Folkhälsoutvecklare

Expedieras till: Viveca Lundahl, kommunstyrelsens förvaltning, folkhälsoutvecklare
För kännedom till: Christer Bergh, tekniska förvaltningen, kostchef

HERRLJUNGA KOMMUN

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Viveca Lundahl

Tjänsteskrivelse
2016-12-19
DNR KS 146/2016 220

Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade, på sammanträdet 2016-11-08, att återremittera Kostpolicy med handlingsprogram för Herrljunga kommun.

Nedan följer yttranden från Gäsene-Herrljunga moderata partiförening (bilaga 1) samt tjänstepersonernas bemötanden av och de hänsyn/kompletteringar som tagits av de förslag och ändringar och tillägg som lämnats på kommunfullmäktigesammanträdet.

På flera ställen används begreppet ”kostpolitiska programmet” bör ändras nu när dokumentet bytt namn till ”policy…”

Svar: Eftersom dokumentet tidigare benämndes kostpolitiskt program behöver begreppet finnas kvar när hänvisning sker till det tidigare dokumentet

Vi tycker det saknas en tydlig vision i dokumentet så vi föreslår att punkterna under ”vision” får ny rubrik ”Mål” och att en vision formuleras, förslagvis enligt:
”Herrljunga kommun ger …” se vidare bilaga 1.

Svar: Vision är ett felaktigt begrepp, i detta sammanhang, och har ersatts med begreppet Måltidsmodell. Det stämmer bättre in då punkterna under det gamla begreppet Vision är en måltidsmodell, ett arbete som ständigt är pågående och alltså inte är en vision.

Förslag om ett nytt stycke **Samverkan** ovanför ”uppföljning”
Svar: Styckets innehåll är inlagd som en del av handlingsprogrammet för Måltidsservice.

Under Mål och riktlinjer för äldre…
Ersätt ”maten är bara en del av måltiden” till ”Måltiderna ska i möjligaste mån anpassas efter de boendes önskemål och behov”.

- Kostmöten hålls på alla enheter två gånger per termin (vad avser termin??)

Under Mål och riktlinjer för förskola, skola…
Ersätt ”maten är bara en del av måltiden till” Schemalagd lunch mitt i elevernas arbetsdag ökar förutsättningarna för att barnen bibehåller stabilt blodsocker och därmed presterar hela skoldagen”

Svar: Rubriken syftar till att tydliggöra att måltiden innehåller fler delar än enbart livsmedel. Förslagna förändringar hanteras istället som tillägg:
Kostmöten – med 2 ggr per termin menas att det sker 2 ggr per halvår.
Schemalagd lunch - förslaget finns med i handlingsprogrammet

Handlingsplan äldre
Här används begreppet kunder och brukare, förslagvis ersätts brukare med kunder.

Svar: Begreppet brukare har ersatts med ”den enskilde”. Valet att använda ”den enskilde” är dels att det syftar till en person och att det ordvalet känns mest respektfullt.

HERRLJUNGA KOMMUN

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Viveca Lundahl

Tjänsteskrivelse
2016-12-19
DNR KS 146/2016 220

Handlingsplan för förskola, skola …

- alternativrätter införs minst 3 dagar per vecka på samtliga skolor – vi föreslår att det utökas till 4 dagar per vecka.

Svar: Förslaget innebär en höjning av ambitionsnivån och är möjlig att genomföra.

Handlingsprogram för måltidsservice
Stycket ”andelen ekologisk och kravlivsmedel skall öka” stryks och ersätts med
Andelen närodlade livsmedel skall öka

- Marknadsföring av satsning på närodlat
- Importerade livsmedel skall undvikas i största möjligaste mån

Svar: Mål om ökning av ekologiska livsmedel bedöms inte kunna strykas. Det är möjligt att komplettera med målsättning gällande närodlade livsmedel. Herrljunga kommun upphandlar med Miljöstyrningsrådets baskrav, vilket bedöms även innefatta närodlade livsmedel.

”Maten utvärderas kontinuerligt”

- Utvärdering av skolmaten enligt skolmatsakademins webbenkät vartannat år – vi föreslår att det sker varje år.

Svar: Enkäter genomförs i dagsläget vartannat år. Frekvens bedöms tillräckligt för att kunna genomföra åtgärder mellan enkätundersökningarna.

En ny punkt läggs till:
Ekonomi

- Den norm som rekommenderas av Sveriges Livsmedelsverk (SLV) för energiinnehåll i måltider, är normalvärde för den portionsstorlek som serveras varje gästkategori. Denna norm är även utgångsfaktor för kostnadsberäkning av portionspriser.
- Produktionen av maten skall ske till marknadsmässig kostnad.

Svar: Livsmedelsverkets rekommendationer om näringsinnehåll för olika målgrupper reflekteras redan i portionspriset. Kommunal verksamhet ska alltid sträva efter att utföras resurseffektivt. Produktion av mat inom förskola, skola och äldreomsorg är ingen skillnad, men kan inte helt efterlikna marknadens villkor i alla delar.

Yrkanden från centerpartiet, Kostpolicy med handlingsprogram, DNR KS 146/2016 220

Tillägg av följande mål under Handlingsplan för måltidsservice, sidan 8
– Mål: Kött och mjölk ska komma från djur som fötts, levt och slaktats enligt svensk djurlagstiftning.
– Mål: Öka andelen svenskproducerad mat
– Mål: Öka andelen närproducerad mat

HERRLJUNGA KOMMUN
KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Viveca Lundahl

– Mål: Fisk som serveras ska komma från hållbara bestånd
– Mål: Barn i förskola, skola och fritidshem ska inte serveras insjöfisk eller fisk från Östersjön.
– Mål: Maten som serveras ska innehålla så få tillsatser som det är praktiskt möjligt. Konserveringsmedel, färgämnen, konsistensgivare och konstgjorda aromämnen används i så liten utsträckning som möjligt.
– Mål: Barn i förskola, skola och fritidshem ska serveras en produkt baserad på i huvudsak smör istället för margarin till smörgåsen.

Svar: De första fem målen inryms under sista punkten i Måltidsmodellen (f d Vision) ” Måltiderna är bidragande till ett hållbart samhälle ur ekonomiskt, socialt och ekologiskt perspektiv.

På synpunkten om tillsatser så jobbar vi redan mot dessa mål då vi försöker göra så mycket som möjligt från grunden men en del tillsatser behövs, t ex konserveringsmedel.

På synpunkten om smör så är Livsmedelsverkets rekommendationer, som baseras på de nordiska kostråden, att minska andelen mättat fett. Rekommendationerna är satta efter en sammanvägd bedömning av all forskning inom området.
Antingen är valet, som de flesta kommuner gör, att använda det mättade fettet i tillredningen av maten och det fleromättade fettet på smörgåsen., eller så kan kommunen välja att använda det fleromättattade fettet i maten och smör på smörgåsen.

Sidan 8: Ändra ” Andelen ekologisk och kravcertifierade livsmedel ska fortsätta öka” till.
”Andelen ekologisk och kravcertifierade livsmedel ska fortsätta öka och ej understiga 50 % från och med 2019.

Svar: Att sätta en siffra på hur mycket ekologiskt vi ska köpa in så kan konsekvenserna bli att vi behöver tillskott ekonomiskt. Vi strävar i nuläget efter att öka detta men det sker i en takt där vi hittar livsmedel som är försvarbara.

Ytterligare justeringar har gjorts:

– På sid 2 har två nya exempel på sådant som nu sker, som resultat av dokumentet
– På sid 2 har rubriken Lagstiftning och Rekommendationer lagts till i syfte att förtydliga vad arbetet med Kostpolicy med handlingsprogram grundar sig på.

Ekonomisk bedömning

De kompletteringar som gjorts har inte medfört några extra kostnader.

Ärende 6

DIARIENUMMER:	KS 2016-146
FASTSTÄLLD:	2016-mm-dd
VERSION:	
SENAST REVIDERAD:	-
GILTIG TILL:	
DOKUMENTANSVAR:	Kommunstyrelsen

Policy

Kostpolicy med handlingsprogram för Herrljunga kommun

Dokumentet vänder sig till kommunens invånare med särskild fokus på äldreomsorgen/LSS/Matdistribution samt förskola, skola och fritidshem.

HERRLJUNGA KOMMUN

Våga vilja växa!

Kostpolicy med handlingsprogram för Herrljunga kommun

Antagen av kommunfullmäktige 2001, uppdaterad av kostgruppen år 2008, 2012 och 2016

Enligt Utvecklingsplan Växtkraft 10 000 ska Herrljunga kommun 2020 vara en attraktiv livsmiljö för alla som vill leva ett ”gött” liv. Ett kännetecken för det goda livet är att må bra och äta bra mat.
Mat och måltider är centrala i våra liv, som njutning, källa till glädje, mötesplats och kulturbärare. Matvanor har stor betydelse för hälsan och välbefinnandet, såväl för barn som för vuxna. Kostpolicyn med handlingsprogram innehåller Herrljunga kommuns politiska mål, riktlinjer och handlingsprogram kring arbetet med måltiden för barnomsorg, skola och äldreomsorg/LSS. Kostpolicyn med handlingsprogram har sin utgångspunkt från lagstiftning, nationella råd och riktlinjer (se hänvisningen Lagstiftning och Rekommendationer på s 2). Det är viktigt att känna till rekommendationerna för att förstå Kostpolicyn med handlingsprogrammets innebörd. Länkar till rekommendationerna finns på hemsida. Kostpolicyn med handlingsprogram riktar sig också till allmänheten och innehåller folkhälsopolitiska mål för hela kommunens befolkning.

Syfte

Syftet med dokumentet är att tydliggöra ansvar och ta ställning i frågor som rör måltiden. Det är ett verktyg för styrning och uppföljning vad det gäller t.ex. budget, upphandling och dialog mellan berörda förvaltningar. Det är ett sätt att kommunicera kommunens arbete med måltiden och dess betydelse för att skapa en höjd kunskapsnivå och medvetenhet bland barn, elever, personal, brukare och befolkningen i stort, vilket i förlängningen leder till förbättrade matvanor och bättre hälsa.

Måltidsmodell

- Måltiderna som serveras inom kommunens verksamheter är näringsriktiga, goda, säkra och tillagade så nära gästen som möjligt anpassade efter matgästens behov.
- Måltiderna är trevligt serverade och presenterade i en trivsam miljö.
- Måltiderna är både en del i bevarandet av traditionell matkultur och främjar utvecklingen av modern mat. Måltiderna är varierande med bredd.
- Måltiderna är bidragande till ett hållbart samhälle ur ekonomiskt, socialt och ekologiskt perspektiv.

Följande är exempel på sådant som nu sker, som ett resultat av dokumentet:

- Ökad andel ekologiska livsmedel
- Matråd i varje skola
- Kundenkäter
- Näringsberäknad matsedel för äldreomsorgen
- Regelbundna möten om måltiden mellan vård- och omsorgspersonal och måltidspersonal
- Alternativrätt på flera av kommunens skolor
- Utbildade kockar lagar mat från grunden så nära matgästen som möjligt
- Herrljunga ligger på 21:a plats när det gäller ekologiska livsmedel.
- Herrljunga har 7 lokala livsmedelsproducenter.

Uppföljning
Folkhälsoutvecklaren redovisar för Folkhälsopolitiska rådet och kommunstyrelsen minst en gång per år hur arbetet fortlöper med att förverkliga kostpolicyn med handlingsprogram. Kostpolicy med handlingsprogram skall ses över i början av varje mandatperiod.

Lagstiftning

Lagen om offentlig upphandling (2007:1 091)
LOU, www.riksdagen.se
Livsmedelslagen (2006:804) www.riksdagen.se
Skollagen (210:800 kap 10) www.riksdagen.se
Socialtjänstlagen (SoL) www.riksdagen.se
Hälso- och sjukvårdslagen (HSL) www.riksdagen.se
Lag om stöd och service till vissa funktions-
Hindrade (LSS) www.riksdagen.se

Rekommendationer

Bra mat i förskolan: råd för förskola och familjedaghem., 2010
Bra mat i skolan: råd för förskoleklass, grundskola, gymnasieskola, och fritidshem, 2013
Bra mat i äldreomsorgen, Livsmedelsverkets rekommendationer, 2011

Mål och riktlinjer för kommunens invånare

Mål	Aktiviteter	Ansvar
Kommunen arbetar aktivt och utåtriktat för att sprida information och kunskap till invånarna om matens betydelse för hälsa och välbefinnande.	o Sprider information om kost och hälsa via hemsidan och respektive plattform[1]. o Appen Matglad[2] – ett enkelt hjälpmedel som underlättar både planering och matlagning o Information till restauranger om vikten och konsekvenser av bra mat.	Kostgruppen
Kommunen ska stimulera befolkningen till bättre hälsa och ett friskare liv. Befolkningens möjligheter att göra medvetna och hälsosamma val skall underlättas.		

[1] Skolans digitala plattformar som möjliggör att både elever, personal och föräldrar kan ta del av informationen. De digitala plattformarna är mötesplatser som finns till för att samla och underlätta kommunikation mellan vårdnadshavare och skola och dess personal. Men även mellan lärare och elev.
[2] Kan användas av alla, speciellt bra för de som har svårt att följa ett vanligt recept.

Mål och riktlinjer för äldreomsorgen/ LSS/Matdistrubution

”Maten är bara en del av måltiden”

Maten

Måltider som serveras inom äldreomsorgen är näringsvärdesberäknade och uppfyller Livsmedelsverkets rekommendationer.

Maten ses som en del av den medicinska vården och är viktig för brukarens välbefinnande i vardagen.

Måltidsordning

Alla ska erbjudas minst två middagsrätter varje dag.

Måltider som serveras inom äldreomsorgen fördelas jämt över dygnet. Nattfastan överstiger inte mer än elva timmar.

Måltidsordningen är följande: Frukost 7.00- 8.30, Mellanmål 9.30- 10.30, Lunch 11.00- 13.00, Mellanmål 14.00–15.00, Middag 17.00–18.30, Kvällsmål 20.00–21.00

Måltidsmiljö

Måltiderna serveras i en trevlig och lugn miljö. Vid särskilda högtidsdagar, som födelsedagar och helger, dukas det extra fint.

Medel för att stimulera matlusten är en viktig del av måltiden, som aptitretande dofter och vackra upplägg.

Specialkost

Rutiner för ordination av kosttillägg, konsistensanpassad mat, önskekost samt specialkost vid intolerans och allergi finns.

Specialkosten uppfyller näringsrekommendationerna.

Kommunikation

Kommunikationen mellan den enskilde, anhöriga, enheterna och köket är välutvecklad bl.a. genom regelbundna möten och utvärderingar, t.ex. kundenkäter. Resultaten från kommunikationen ska återkopplas.

Mål och riktlinjer för förskola, skola och fritidshem

”Maten är bara en del av måltiden”

Maten

Måltider som serveras inom skola, förskola och fritidshem är näringsvärdesberäknade och uppfyller Livsmedelsverkets rekommendationer och kraven i skollagen.

Alla skolelever erbjuds minst två lunchrätter varje dag.

Måltidsordning

Skollunchen schemaläggs med fasta och regelbundna lunchtider för varje klass mellan kl. 11 till 13. Skollunchen ger 25-30 procent av dagsbehovet.

Måltider som serveras inom förskola och fritidshem fördelas på fasta tider jämnt över dagen. Frukost, lunch och mellanmål inom förskola och fritids ger tillsammans ger 65-70 procent av dagsbehovet.

Måltidsmiljö

Måltiderna serveras i en trevlig och lugn miljö. Måltidslokalerna är rätt dimensionerade och utformade. Maten serveras på ett aptitretande sätt.

Specialkost

Specialkosten hanteras på ett sådant sätt att den inte kan förorenas av allergiframkallande ämnen.

Nötter, mandel, jordnötter, sesamfrön och skaldjur får inte förekomma i kök och matsalar.

Kommunikation

Kommunikationen mellan Måltidsservice, skolpersonal, elever och föräldrar är välutvecklad bl.a. genom regelbundna möten, matråd och utvärderingar, t.ex. kundenkäter.

Kommunikationen mellan Elevhälsans skolsköterskor och Måltidsservice är välutvecklad.

Handlingsprogram för äldreomsorgen/LSS i samarbete med Måltidsservice

Mål	Aktiviteter	Ansvar
Måltiderna ska serveras i en stimulerande, trevlig och lugn miljö	o Handlingsplan och rutiner för måltiden tas fram på respektive boende. Handlingsplanen ska stimulera den boendes egen förmåga, uppmärksamma högtidsdagar samt beskriva rutiner under och kring måltiden	Enhetschef
Erbjuda näringsriktiga måltider i hemmet	o Kundenkät o Kylda portionslådor väljs ur ett utbud och beställs av kund för lev 1 dag/v.	Kostchef
Kompetens och kunskaper om viktiga aspekter kring mat för äldre utvecklas.	o Genomförande av gemensam utbildningsinsats om nya riktlinjer ”Bra mat i äldreomsorgen” hålls för vård- och omsorgspersonal och måltidspersonal.	Verksamhetschef tillsammans med kostchef
Kanaler för kommunikation mellan köket och vårdavdelningarna utvecklas. Rutiner för beställning av konsistensanpassad mat, önskekost, och specialkost revideras och uppdateras.	o Handlingsplan och rutin för utökat samarbete mellan måltidspersonal och vård- och omsorgspersonal tas fram i syfte att skapa bästa måltids- och nutritionssituation för den boende. o Kostmöten hålls på alla enheter två gånger per termin.	Kostchef Enhetschef
Den enskilde skall ges ökad möjlighet att välja bland flera rätter.	o Två rätter att välja mellan till middagsmålet införs	Enhetschef Kostchef
Ökad matlust	o Måltidsservice serverar aptitretare. I syfte att stimulera matlusten samt att det också sätter ”guldkant på tillvaron”.	Kostchef

Handlingsprogram för förskola, skola och fritidshem i samarbete med Måltidsservice

Aktivitet	Ansvar
o Skollagens krav på näringsberäknade måltider ska följas upp. Rutin för beställardialog upprättas av bildningsförvaltningen och tekniska förvaltningens måltidsservice.	Förvaltningschef Kostchef
o Alternativrätter införs minst 3 dagar per vecka på samtliga skolor	Kostchef
o Rutiner utformas för matråd, som sammanträder en gång per termin, på alla skolor och förskolor o Rutiner utformas för kostmöten mellan måltidspersonal, kostchef, pedagoger och rektorer med fokus på att utveckla måltiden. o Information och studiecirklar erbjuds via Skolmatsakademin o Information om måltidsservice på APT och föräldramöten.	Rektor, Förskolechef, Kostchef Kostchef Kostchef
o Skolan ska sträva efter att alla elever från förskoleklass till år 6 turas om att vara värdar i matsalen. o Barn/elev från förskolan eller förskoleklass ska ges möjlighet att vara med och tillaga mat.	Rektor
o Sortimentet i cafeteriorna ses över och bra mellanmålsalternativ tas fram o Följa Livsmedelsverkets rekommendationer. o Gemensamma träffar, minst en gång per läsår, för att hålla varandra uppdaterade och se möjligheter till samarbete	Rektor, kostchef
o Regelbundna träffar med skolsköterskorna och Måltidsservice hålls minst en gång per läsår	Chef Elevhälsan
o Måltidsservice informerar om måltider t ex. via hemsidan. Bra material på Skolmatsakademien.[1]	Utvecklingsledare, Måltidsservice

[1] Skolmatsakademin är ett kunskapsnätverk som har startats för att främja skolmåltiden och goda matvanor i skolan.

Handlingsprogram för Måltidsservice

Mål	Aktivitet	Ansvar
Näringsvärdesberäknade måltider serveras inom äldreomsorg och skola/förskola.	o En näringsvärdesberäknad grundmatsedel till äldreomsorgen och skola/förskola pågår kontinuerligt.	Kostchef
Andelen ekologisk och kravcertifierade livsmedel ska fortsätta öka.	o Matsedel och måltidsplanering utformas i enlighet med SMART[2] konceptet o Marknadsföring av ekologisk satsning	Kostchef
Ökad hållbarhet	o Arbeta med SMART koncept, mer grönt, mindre socker, mer EKO, rätt kött och grönt, transport o Fortsatt arbete med lokala livsmedelsproducenter.	Kostchef
Minskat matsvinn	o Framtagende av nytt projekt runt svinnet	Kostchef
Bibehållaen hög kvalitet på maten.	o Utvärdering av skolmaten enligt Skolmatsakademins webbenkät vartannat år.	Kostchef
Matsalarna blir restauranger	o Service och bemötande blir en central del i befattnings- och arbetsbeskrivningar.	Kostchef
Ökad samverkan	o Grunden för samverkan mellan utförare och beställare skall vara beskrivet i kostavtal för köp- och sälj-organisationen. Beställare och utförare ska träffas i forum för avstämning av kostavtal, servicenivåer och måluppfyllelse två gånger per år. Inför budgetperioden skall beställaren redovisa sina kommande behov.	Kostchef

.

[2] Ät SMART är ett informations- och utbildningsmaterial som presenterar ett förslag på hur man kan äta både hälsosamt och miljövänligt, läs mer på: www.folkhalsoguiden.se

KS § 17 DNR KS 183/2016 901

Lokala ordningsföreskrifter för Herrljunga kommun

Sammanfattning

Herrljunga kommuns nu gällande lokala ordningsföreskrifter behöver uppdateras. Förslaget till nya lokala ordningsföreskrifter har satts samman av personal från kommunstyrelsens förvaltning i samråd med sakkunniga tjänstepersoner. Arbetet har utgått ifrån SKL:s cirkulär gällande lokala ordningsföreskrifter, en omvärldsbevakning har genomförts och Herrljunga kommuns lokala förutsättningar har beaktats. Ärendet har varit ute på remiss och en tjänstpersonberedning har behandlat remissvaren och utifrån dessa arbetat fram ett förslag till lokala ordningsföreskrifter för Herrljunga kommun.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse i ärendet, daterad 2016-12-07
Förslag till Lokala ordningsföreskrifter för Herrljunga kommun
Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Herrljunga kommun KF §106/1995-12-12
Remiss Lokala ordningsföreskrifter daterad 2016-08-18
Remissvar Bildningsnämnd, daterad 2016-10-03
Remissvar Teknisk nämnd, daterad 2016-10-06
Remissvar Socialnämnd, daterad 2016-11-01
Remissvar Folkhälsopolitiska rådet, daterad 2016-11-21
Remissvar Lokala pensionärs- och funktionshinderrådet, daterad 2016-11-30
Remissvar Nya Moderaterna, daterad 2016-11-30

Förslag till beslut

- Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att fastställa Lokala ordningsföreskrifter för Herrljunga kommun i enlighet med förslag.
- Följande förslag till ändring beviljas/beviljas inte:
  § 21 Pyrotekniska varor får inte användas utan tillstånd av polismyndigheten, om användningen med hänsyn till tidpunkten, platsens belägenhet och övriga omständigheter innebär risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom.

Ronnie Rexwall (KV) föreslår att under § 18 stryka meningen "*Hundar får inte vistas på begravningsplatser*".

Gunnar Andersson (M) och Christina Abrahamsson (M) bifaller Ronnie Rexwalls (KV) förslag.

Christina Abrahamsson (M) föreslår att under § 18 ändra lydelsen "*Hund eller annat djur **får** inte medföras till allmän badplats under tiden 1 maj-30 september*" till "*Hund eller annat djur **bör** inte medföras till allmän badplats under tiden 1 maj-30 september*".

Fortsättning KS § 17

Gunnar Andersson (M) föreslår att förvaltningen får i uppdrag att ta ett större ansvar vid handläggning och uppföljning av beviljade tillstånd, i syfte att hålla gång- och cykelvägar fria från hinder.

Beslutsgång

Ordföranden frågar på vart och ett av de framförda förslagen och finner att dessa antas.
Ordföranden frågar om resterande delar av förvaltningens förslag till lokala ordningsskrifter för Herrljunga kommun antas och finner att så sker. Därmed avslås lydelsen *"§ 21 Pyrotekniska varor får inte användas utan tillstånd av polismyndigheten, om användningen med hänsyn till tidpunkten, platsens belägenhet och övriga omständigheter innebär risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom"*.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

1. Kommunfullmäktige att fastställa Lokala ordningsföreskrifter för Herrljunga kommun fastställs med följande tillägg och ändringar;
    - Under § 18 stryks meningen "Hundar får inte vistas på begravningsplatser".
    - Under § 18 ändras lydelsen "*Hund eller annat djur **får** inte medföras till allmän badplats under tiden 1 maj-30 september*" till "*Hund eller annat djur **bör** inte medföras till allmän badplats under tiden 1 maj-30 september*".
2. Förvaltningen får i uppdrag att ta ett större ansvar vid handläggning och uppföljning av beviljade tillstånd, i syfte att hålla gång- och cykelvägar fria från hinder.

Expedieras till: Kommunfullmäktige
För kännedom till: Kommunikatörer

HERRLJUNGA KOMMUN

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Anthon Gustavsson
Daniel Hellström

Tjänsteskrivelse
2016-12-07
DNR KS 183/2016 901

Lokala ordningsföreskrifter för Herrljunga kommun

Sammanfattning

Herrljunga kommuns nu gällande lokala ordningsföreskrifter behöver uppdateras. Förslaget till nya lokala ordningsföreskrifter har satts samman av personal från kommunstyrelsens förvaltning i samråd med sakkunniga tjänstepersoner. Arbetet har utgått ifrån SKL:s cirkulär gällande lokala ordningsföreskrifter, en omvärldsbevakning har genomförts och Herrljunga kommuns lokala förutsättningar har beaktats. Ärendet har varit ute på remiss och en tjänstpersonberedning har behandlat remissvaren och utifrån dessa arbetat fram ett förslag till Lokala ordningsföreskrifter för Herrljunga kommun.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse i ärendet, daterad 2016-12-07
Förslag Lokala ordningsföreskrifter för Herrljunga kommun
Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Herrljunga kommun KF § 106/1995-12-12
Remiss Lokala ordningsföreskrifter daterad 2016-08-18
Remissvar Bildningsnämnd, daterad 2016-10-03
Remissvar Teknisk nämnd, daterad 2016-10-06
Remissvar Socialnämnd, daterad 2016-11-01
Remissvar Folkhälsopolitiska rådet, daterad 2016-11-21
Remissvar Lokala pensionärs- och funktionshinderrådet, daterad 2016-11-30
Remissvar Nya Moderaterna, daterad 2016-11-30

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att fastställa Lokala ordningsföreskrifter för Herrljunga kommun i enlighet med förslag.

Följande förslag till ändring beviljas/beviljas inte:
§21 Pyrotekniska varor får inte användas utan tillstånd av polismyndigheten, om användningen med hänsyn till tidpunkten, platsens belägenhet och övriga omständigheter innebär risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom**.**

Anthon Gustavsson
Utredningssekreterare

Daniel Hellström
Nämndsekreterare

Expedieras till: Kommunfullmäktige
För kännedom till:

HERRLJUNGA KOMMUN

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Anthon Gustavsson
Daniel Hellström

Tjänsteskrivelse
2016-12-07
DNR KS 183/2016 901

Bakgrund

Ärendet har varit ute på remiss och en tjänstepersonberedning har behandlat remissvaren och utifrån dessa arbetat fram ett förslag till lokala ordningsföreskrifter. Ändringar i förslaget till Lokala ordningsföreskrifter för Herrljunga kommun som gjorts utifrån remissvaren är i dokumentet gulmarkerade. Nedan kommer remissinstansernas ändringsförslag att bemötas och motiveras om förslaget ej bifalles.

Folkhälsopolitiska rådet

*”Folkhälsopolitiska rådet vill inte att förbudet mot användandet av fyrverkerier ska kompletteras med angivna tidpunkter då det är tillåtet t ex påsk-valborg-och nyårsafton. Folkhälsopolitiska rådet vill att man följer lagen; det är 3:e kapitlet, 7:e paragrafen i ordningslagen som tar upp hanteringen av fyrverkerier. "Pyrotekniska varor får inte användas utan tillstånd av polismyndigheten, om användningen med hänsyn till tidpunkten, platsens belägenhet och övriga omständigheter innebär risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom." **Detta innebär att det i stort sett alltid är krav på tillstånd för att få använda fyrverkerier inom tätbebyggt område.***
Utom tätbebyggt område måste också alltid risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom beaktas.”

Kommentar: Tjänstepersonberedningen bedömer att Folkhälsopolitiska rådets ändringsförslag gällande § *21 Fyrverkerier och andra pyrotekniska varor* är en fråga för Herrljunga kommuns förtroendevalda att ta ställning till. Detta förslag till ändring presenteras som en separat beslutspunkt.

Bildningsnämnden

”Under § 8 Containrar önskar bildningsförvaltningen att ett förtydligande gällande märkningen av containrar görs. Bildningsförvaltningens förslag om ett tillägg lyder: "Denne är även skyldig att tillse att containern är försedd med reflexer i erforderlig omfattning", tillägget placeras sist i paragrafen. Anledningen till tillägget är att bildningsförvaltningen anser att kravet skulle öka säkerheten kring containrar framförallt för trafikanter och cyklister.”

Kommentar: Tjänstepersonberedningen anser att frågan som rör § *8 Containrar* bör hanteras inom annan lagstiftning, containerlag (1980:152).

”Bildningsförvaltningen anser att § 13 bör kompletteras med ett tillägg sist i paragrafen. Förslaget till tillägg lyder: "Tillstånd krävs ej heller när skolklasser samlar in pengar till hjälporganisationer". Bildningsförvaltningen anser att undantaget skulle främja skolklassers möjlighet att delta i denna form av aktiviteter och bidra till att stärka eleverna förståelse för demokratiska värden.”

Kommentar: Bifalles.

HERRLJUNGA KOMMUN

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Anthon Gustavsson
Daniel Hellström

Socialnämnden
”Nämnden har tagit del av materialet och anser att man ska tillämpa § 9 mer effektfullt för att öka tillgängligheten på våra gångbanor.”

Kommentar: Bifalles. Följande lydelse har lagts till i § 9: ”Skyltar får inte ställas ut på trottoar eller gångbana på sådant sätt att de hindrar gångbanetrafikanter”. Vidare kommer köpmannaföreningen att delges informationen. Gällande tillämpningen av paragrafens efterföljande är detta en polisiär- och ej en kommunal fråga.

Nya Moderaterna
”I stort är det mesta reglerat i lagar dock bör § 18 funderas igenom och moderniseras.”

Kommentar: Inga ändringar görs då beredningen bedömer att yttrandet ej innehåller något konkret ändringsförslag.

” I övrigt vill vi tillägga att det är viktigt att någon bevakar följsamhet och beivrar överträdelse, vi har fler återkommande problem längs med storgatan där såväl bord och stolar ställs ut på trottoar samt att det bedrivs torghandel vid torget ute på trottoar detta medför stora hinder för gående och framför allt de med rörelsehinder.”

Kommentar: Tillämpningen av Lokala ordningsföreskrifters efterföljande är en polisiär- och ej en kommunal fråga.

Ekonomisk bedömning
Dokumentet utgör ingen ekonomisk påverkan.

Juridisk bedömning
Enligt ordningslagen 3 kap. 8 § får en kommun meddela ytterligare föreskrifter för kommunen eller del av denna som behövs för att upprätthålla den allmänna ordningen på offentlig plats.

DIARIENUMMER:	KS 183/2016
FASTSTÄLLD:	-
VERSION:	1
SENAST REVIDERAD:	-
GILTIG TILL:	Tillsvidare
DOKUMENTANSVAR:	Kommunstyrelsen

Föreskrift

Lokala ordningsföreskrifter för Herrljunga kommun

HERRLJUNGA KOMMUN

Våga vilja växa!

Föreskrifternas innehåll och tillämpningsområde

1 § Grundläggande bestämmelser om allmän ordning och säkerhet på offentlig plats finns i 3 kap. ordningslagen (1993:1617).

Dessa lokala ordningsföreskrifter innehåller ytterligare bestämmelser om hur den allmänna ordningen i Herrljunga kommun skall upprätthållas. Undantag från dessa föreskrifter beviljas av Herrljunga kommun.

Bestämmelserna i 21 § har till syfte att hindra att människors hälsa eller egendom skadas till följd av användningen av pyrotekniska varor.

2 § Föreskrifterna är tillämpliga på alla platser inom kommunen som är offentlig plats enligt 1 kap. 2 § första stycket 1-4 ordningslagen om inte annat anges.

Bestämmelsen i 21 § är även tillämplig på andra än offentliga platser inom kommunen.

För områden som kommunen har upplåtit till torghandel gäller också kommunens föreskrifter om torghandel.

3 § Vid tillämpningen av 3 kap. ordningslagen och dessa föreskrifter skall, med stöd av 1 kap. 2 § andra stycket ordningslagen, följande områden jämställas med offentlig plats:

- allmänna vägar,
- gator, vägar, torg, parker och andra platser som i detaljplan redovisas som allmän plats och som har upplåtits för sitt ändamål,
- anläggningar för idrott och motion,
- badplatser,
- lekplatser,
- järnvägsområden,
- begravningsplatser och kyrkoparker.

4 § Innan polismyndigheten fattar beslut om tillstånd enligt dessa föreskrifter bör kommunen ges tillfälle att yttra sig.

Lastning av varor m.m.

5 § Vid lastning, forsling, lossning och annan hantering skall den som är ansvarig för åtgärden göra vad som behövs för att undvika att allmänheten utsätts för tillfälliga olägenheter genom damm, spill eller dålig lukt.

Avlastning och uppläggning av gods får inte ske så att brandposter, brandsläckningsutrustningar och utrymningsvägar blockeras eller att räddningstjänstens arbete hindras.

Schaktning, grävning m.m.

6 § Den som är ansvarig för upptagande av grus, jord eller sand, tippning av fyllnadsmassor, schaktning, grävning eller annat liknande arbete skall se till att det sker på ett sådant sätt att allmänheten utsätts för minsta möjliga olägenhet.

Störande buller

7 § Arbete som orsakar störande buller för personer på offentliga platser, t.ex. stenkrossning, pålning och nitning, får inte ske utan polismyndighetens tillstånd.

Containrar

8 § Ägaren eller nyttjanderättshavaren till en container, som skall ställas upp på en offentlig plats, är skyldig att tydligt märka containern med ägarens eller nyttjanderättshavarens namn, adress och telefonnummer.

Markiser, flaggor och skyltar

9 § Markiser, flaggor och skyltar får inte sättas upp så att de skjuter ut över en gångbana på lägre höjd än 2,30 meter eller över en körbana på lägre höjd än 4,50 meter. Skyltar får inte ställas ut på trottoar eller gångbana på sådant sätt att de hindrar gångbanetrafikanter.

Växtlighet från tomt

10 § Fastighetsägare skall tillse att brevlådor, grindar eller växtlighet på tomten inte hindrar framkomligheten eller sikten för trafikanter eller utgör hinder för en maskinell renhållning av gata, gång- och/eller cykelbana eller annan offentlig plats utanför tomtområde. Fastighetsägare ska också tillse att växtligheten på dennes tomt inte skymmer gatubelysning. På ingen gatudel får grenar från träd, buskar och dylikt finnas på lägre höjd än 2,50m över gång- och cykelbana och 4,60m över körbana.

Affischering

11 § Affischer, annonser eller liknande anslag får inte utan tillstånd av polismyndigheten sättas upp på sådana husväggar, staket, stolpar eller liknande som vetter mot offentlig plats.

Tillstånd behövs inte för att sätta upp anslag på tavlor, pelare eller andra liknande anordningar som är avsedda för detta ändamål. Inte heller krävs tillstånd för näringsidkare att sätta upp annonser och andra tillkännagivanden som avser näringsidkarens rörelse på byggnad där rörelsen finns.

Högtalarutsändning

12 § Information, reklam, propaganda eller andra budskap som riktar sig till personer på offentliga platser, får inte ske genom högtalare eller liknande utan tillstånd av polismyndigheten.

Insamling av pengar

13 § Polismyndighetens tillstånd krävs för insamling av pengar i bössor eller liknande, om insamlingen inte utgör led i en tillståndspliktig allmän sammankomst eller offentlig tillställning.

När insamlingen sker passivt eller i samband med framförande av gatumusik krävs inte tillstånd. Tillstånd krävs ej heller när skolklasser samlar in pengar till hjälporganisationer.

Förtäring av alkohol

14 § Alkoholhaltiga drycker över 3,5% får inte förtäras på följande platser:

Herrljunga tätort: inom det avgränsade området Furulundsvägen-Horsbyvägen-Nossan-Storgatan-Harabergsgatan-Skogsgatan-Ringleden. Vidare gäller förbudet på tillfartsvägen till Folkets park och Skoghälla IP med tillhörande fotbollsplaner.

Ljung tätort: inom det avgränsade området Industrivägen-järnvägsspåret-Alingsåsvägen-Mollavägen.

Annelund tätort: inom det avgränsade området Boråsvägen-Mollavägen-Alingsåsvägen-Armaturvägen.

Camping

15 § Camping får inte ske på offentlig plats med undantag för platser som är avsedda för detta ändamål.

Hundar och andra djur

16 § Hundens ägare, den som tagit emot en hund för underhåll eller nyttjande eller den som endast tillfälligt vårdar en hund är skyldig att följa bestämmelserna i 17, 18 och 19 §§. Det som sägs i dessa paragrafer gäller inte för ledarhund för synskadad person, servicehund, signalhund, diabeteshund, epilepsihund eller för polishund i tjänst.

17 § Hundar skall hållas kopplade inom all offentlig plats och därmed jämställd plats.

Tikar skall under löptid hållas kopplade inom hela kommunen, dock inte inom inhägnade områden.

När en hund inte hålls kopplad skall den ha halsband på sig med ägarens namn, adress och telefonnummer.

18 § Hundar får inte vistas på begravningsplatser.

Hund eller annat djur får inte medföras till allmän badplats under tiden 1 maj-30 september

19 § Inom all offentlig och därmed jämställd plats skall föroreningar efter hund plockas upp.

20 § Katt ska hållas under sådan tillsyn som med hänsyn till deras natur och övriga omständigheter behövs för att förebygga att de orsakar skador eller avsevärda olägenheter.

Fyrverkeri och andra pyrotekniska varor

21 § Användning av pyrotekniska varor tillåts: påskafton kl. 19- 22, valborgsmässoafton kl. 20-23 och nyårsafton kl. 23-01. Under övriga tider på året krävs tillstånd av polismyndigheten.

Användandet ska ske med gott omdöme och allmän säkerhet ska alltid beaktas.

Det är dock alltid förbjudet att använda pyrotekniska varor på kyrkogårdar, begravningsplatser och närmare än 100 meter från äldreomsorgens boenden; Hemgården, Hagen och Gäsenegården.

Sprängning och skjutning med eldvapen m.m.

22 § Eldvapen, luftvapen, fjädervapen, pil- och slangbågar, kolsyrevapen och paintballvapen får inte användas på offentliga platser utan tillstånd av polismyndigheten.

Ridning och löpning

23 § Ridning får inte ske i följande motionsspår: Motionsspåren vid Orraholmens friluftsområde samt elljusspåren vid Skoghälla IP och Mörlanda sportcenter.

Löpning och gång är förbjudet i följande anlagda skidspår: Skidspår vid Skohälla IP, skidspår vid golfbanan i Hudene, skidspår i Molla och i Annelund med anknytning till Mörlanda sportcenter.

Adressnummerskylt

24 § Varje fastighet som tilldelas adressnummer bör vara försedd med särskild från gatan väl synlig och läslig adressnummerskylt.

Avgift för att använda offentlig plats

25 § För användning av offentlig plats och område som kommunen jämställt med sådan plats har kommunen rätt att ta ut en avgift enligt de grunder som har beslutats av kommunfullmäktige.

Överträdelse av lokal ordningsföreskrift

26 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot någon av §§5-24 i denna ordningsstadga kan dömas till penningböter enligt 3 kap. 22 § andra stycket ordningslagen. I ordningslagen finns bestämmelser om polismyndighetens rätt att utfärda förelägganden enligt 3 kap. 19 § första stycket och rätt att förverka egendom enligt 3 kap. 25 § första stycket.

KS § 20 DNR KS 188/2016 910

Ändring av sammanträdesdatum för kommunfullmäktige och kommunstyrelsen

Sammanfattning

Herrljunga kommun avser att lämna ansökan till Boverket avseende det statliga bidraget till ökat bostadsbyggande 2017 och ett av villkoren är en antagen översiktsplan. Herrljunga kommunfullmäktige beslutade 2010-10-05 att gällande översiktsplan inte var aktuell och att en ny skulle upprättas. Förvaltningen har i december 2016, ur bidragsperspektivet, särskilt tillfrågat Boverket angående verkets bedömning av nuvarande status på översiktsplan och det arbete som pågår. Verket har meddelat att de bedömer att nuvarande status på översiktsplan ej uppfyller fastställt villkor.
Bidragets andra period har 2017-10-01 som sista ansökningsdag och om Herrljunga kommun ska uppfylla alla villkor och kunna göra ansökan måste översiktsplanen vara antagen av kommunfullmäktige innan dess. Detta innebär att kommunfullmäktiges sammanträde 2017-09-12 behöver flyttas till 2017-09-05 för att översiktsplanen med överklagandetid ska hinna träda ikraft.
Kommunstyrelsens sammanträde behöver därför också flyttas för att beslutsprocessen ska bli korrekt, från 2017-08-21 till 2017-08-14.
För att inte kommunstyrelsens arbetsutskotts sammanträde ska hamna mitt i semesterperioden förslås utskottet att sammanträda 2017-06-19.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse i ärendet daterad 2017-02-02

Förslag till beslut

Förvaltningens förslag till beslut:

- Kommunstyrelsen beslutar att ändra kommunstyrelsens sammanträde från 2017-08-21 till 2017-08-14 och kommunstyrelsens arbetsutskotts sammanträde från 2017-08-07 till 2017-06-19.

- Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att ändra kommunfullmäktiges sammanträde från 2017-09-12 till 2017-09-05 med justering av protokoll 2017-09-07.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om förvaltningens förslag till beslut antas och finner att så sker.

Kommunstyrelsens beslut

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige;

1. Kommunstyrelsen beslutar att ändra kommunstyrelsens sammanträde från 2017-08-21 till 2017-08-14 och kommunstyrelsens arbetsutskotts sammanträde från 2017-08-07 till 2017-06-19.
2. Kommunfullmäktige ändrar kommunfullmäktiges sammanträde från 2017-09-12 till 2017-09-05 med justering av protokoll 2017-09-07.

HERRLJUNGA KOMMUN

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Claes Rydberg

Tjänsteskrivelse
2017-02-02
DNR KS 188/2016 910

Ändring av sammanträdesdatum för kommunfullmäktige och kommunstyrelsen

Sammanfattning

Herrljunga kommun avser att lämna ansökan till Boverket avseende det statliga bidraget till ökat bostadsbyggande 2017 och ett av villkoren är en antagen översiktsplan. Herrljunga kommunfullmäktige beslutade 2010-10-05 att gällande översiktsplan inte var aktuell och att en ny skulle upprättas. Förvaltningen har i december 2016, ur bidragsperspektivet, särskilt tillfrågat Boverket angående verkets bedömning av nuvarande status på översiktsplan och det arbete som pågår. Verket har meddelat att de bedömer att nuvarande status på översiktsplan ej uppfyller fastställt villkor.

Bidragets andra period har 2017-10-01 som sista ansökningsdag och om Herrljunga kommun ska uppfylla alla villkor och kunna göra ansökan måste översiktsplanen vara antagen av kommunfullmäktige innan dess.

Detta innebär att kommunfullmäktiges sammanträde 2017-09-12 behöver flyttas till 2017-09-05 för att översiktsplanen med överklagandetid ska hinna träda ikraft.

Kommunstyrelsens sammanträde behöver därför också flyttas för att beslutsprocessen ska bli korrekt, från 2017-08-21 till 2017-08-14.

För att inte kommunstyrelsens arbetsutskotts sammanträde ska hamna mitt i semesterperioden förslås utskottet att sammanträda 2017-06-19.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar att ändra kommunstyrelsens sammanträde från 2017-08-21 till 2017-08-14 och kommunstyrelsens arbetsutskotts sammanträde från 2017-08-07 till 2017-06-19.

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att ändra kommunfullmäktiges sammanträde från 2017-09-12 till 2017-09-05 med justering av protokoll 2017-09-07.

Claes Rydberg
Kommunchef

KS § 19 DNR KS 261/2016 101

Godkännande av policy för medborgardialog

Sammanfattning
För att fastställa syftet med medborgardialog och hur processen föreslås gå till så har styrgruppen tagit fram ett förslag på policy för medborgardialog i Herrljunga kommun.
I policyn behandlas syftet med medborgardialog för Herrljunga kommuns del. Syftet är förankrat i våra visionsmål. Sedan beskriver policyn även själva processen i grova drag.
Förslaget har nu, efter beslut i kommunstyrelsen (§ 194/2016), varit på remissrunda hos partigrupperna. Sista datum för att lämna synpunkter var den 27 januari. Inga synpunkter har inkommit och således kan policyn godkännas som färdigberedd och skickas för behandling i kommunfullmäktige.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse i ärendet daterad 2017-02-02
Kommunstyrelsen § 194/2016
Förslag på policy för medborgardialog

Förslag till beslut
Förvaltningens förslag till beslut:
- Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att godkänna policy för medborgardialog i Herrljunga kommun

Beslutsgång
Ordföranden frågar om förvaltningens förslag till beslut antas och finner att så sker.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige
1. Kommunfullmäktige godkänner policy för medborgardialog i Herrljunga kommun

---

Expedieras till: Samtliga nämnder och förvaltningar
För kännedom till: Styrgruppen och arbetsgruppen.

HERRLJUNGA KOMMUN

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Johanna Renko

Tjänsteskrivelse
2017-02-02
DNR: KS-2016-261

Godkännande av policy för medborgardialog inför beslut i kommunfullmäktige

Sammanfattning

För att fastställa syftet med medborgardialog och hur processen föreslås gå till så har styrgruppen tagit fram ett förslag på policy för medborgardialog i Herrljunga kommun**.**

I policyn behandlas syftet med medborgardialog för Herrljunga kommuns del. Syftet är förankrat i våra visionsmål. Sedan beskriver policyn även själva processen i grova drag.

Förslaget har nu, efter beslut i kommunstyrelsen (§ 194/2016), varit på remissrunda hos partigrupperna. Sista datum för att lämna synpunkter var den 27 januari. Inga synpunkter har inkommit och således kan policyn godkännas som färdigberedd och skickas för behandling i kommunfullmäktige.

Beslutsunderlag

- Kommunstyrelsen § 194/2016
- Förslag på policy för medborgardialog

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att godkänna policy för medborgardialog i Herrljunga kommun

Johanna Renko
Utvecklare medborgardialog och kommunikation

Expedieras till: Samtliga nämnder och förvaltningar
För kännedom till: Styrgruppen och arbetsgruppen.

HERRLJUNGA KOMMUN

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Johanna Renko

Tjänsteskrivelse
2017-02-02
DNR: KS-2016-261

Bakgrund
Enligt SKL visar både internationella erfarenheter och erfarenheter av medborgardialog i Sverige visar att kommuner och landsting har prövat olika metoder för medborgardialog. När man sedan beslutar sig för att införa system för medborgardialog som en del i styrprocessen är det en fördel att starta med att skapa principer – eller det som vi i vårt fall kallar policy - för att få en gemensam bild av varför man ska arbeta med medborgar-dialoger. Policyn utgör det ramverk som vi ska hålla oss till när medborgardialoger genomförs. I december 2015 beslutade kommunstyrelsen (KS § 235/2015) att Herrljunga kommun skulle delta i det tvååriga projektet "Masterclass i medborgardialog i styrning" som Sveriges kommuner och landsting driver. Syftet är att utveckla medborgardialoger som en del i underlaget för politiska beslut, d.v.s. systematiskt använda medborgardialog som en del i styrprocessen. En styrgrupp utsågs och den består av kommunstyrelsens arbetsutskott, kanslichef, kommunikatör för medborgardialog samt nämndsekreterare från administration- och kommunikationsenheten. Utöver denna grupp finns idag en arbetsgrupp där tjänstepersoner från varje förvaltning och förtroendevalda från facknämnderna finns med.

Ekonomisk bedömning
Dialogerna i sig kan komma att medföra kostnader beroende på utformning, detta belastar då aktuell förvaltning.

Juridisk bedömning
Ett beslut att anta policyn möter inga juridiska förhinder och heller inga juridiska förpliktelser.

Miljökonsekvensbeskrivning
Eventuellt beslut ger ingen negativ miljöpåverkan.

FN:s barnkonvention
Enligt FN:s barnkonvention ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn. Kraven på offentliga myndigheter är att de ska pröva barnets bästa, möjliggöra barn/ungas delaktighet och inflytande, sträva efter samverkan och helhetssyn i frågor som rör barn samt prioritera barn/unga, d.v.s. avsätta tillräckliga resurser. I förslaget väljer vi att lyfta följande gällande processen kring dialog: ”Strävan ska vara att dialogen är utformad så att samhällets alla grupper ges likvärdiga möjligheter att delta. Barns och ungas rätt att komma till tals ska särskilt beaktas. Verktyg som är anpassade att fånga in barns (upp till 18 år) perspektiv ska användas i dialogen.”

Samverkan
Samverkan har skett genom presentation i arbetsgrupp, på SKL och genom remissrunda till partigrupperna.

Motivering av förslag till beslut
För att arbeta med medborgardialoger på ett strukturerat sätt så behöver vi ett styrdokument att utgå ifrån. I nästa skede arbetar vi fram en handbok där vi går djupare in på de olika delarna.

DIARIENUMMER:	xxxx
FASTSTÄLLD:	åååå-mm-dd
VERSION:	xxxx
SENAS T REVIDERAD:	åååå-mm-dd
GILTIG TILL:	åååå-mm-dd
DOKUMENTANSVAR:	funktion

Policy

Policy för medborgardialog i Herrljunga kommun

Fastställd av kommunfullmäktige.

Policyn gäller för samtliga nämnder och förvaltningar.

HERRLJUNGA KOMMUN

Våga vilja växa!

Vad är medborgardialog?

”Medborgares möjlighet till inflytande och delaktighet i det lokala samhällets utveckling har blivit en allt viktigare fråga för kommuner, landsting och regioner, dels för att skapa tillit till det demokratiska systemet och för att utveckla ett hållbart samhälle.”
Så beskriver Sveriges kommuner och landsting syftet med medborgardialog.

Det handlar alltså om att öka delaktigheten i den politiska beslutsprocessen för medborgarna. Det kan handla om att presentera information i ett tidigt skede av ett ärende. Det kan vara att politiken öppnar upp för medborgarna att besluta mellan två olika alternativ i ett ärende. Det kan handla om att politiken vill ha in medborgarnas åsikter inför arbetet med ett kommande ärende och så vidare. Dialogen är tänkt att vara ett utökat samspel mellan de förtroendevalda i Herrljunga kommun och dess invånare. Herrljunga-medborgaren känner sig förhoppningsvis mer delaktig i utvecklingen. Känslan av delaktighet leder till ökat engagemang, eget ansvar, stolthet och borgar för gott ambassadörskap för vår bygd.

Syfte

Medborgardialogen ska som utgångspunkt utgå ifrån Herrljunga kommuns visionsmål:

- Där det är ”gott att leva”.
- Som tagit flera steg närmare en långsiktigt hållbar kommun.
- Med en tydlig och välkomnande VI-känsla i kommunen.
- Med ett dynamiskt och lokalt förankrat näringsliv.

Dessa visionsmål definierar även syftet med dialogen – som är följande:

- För att skapa en kommun där det är gott att leva är det önskvärt att vi ökar medborgarnas engagemang och delaktighet i de beslut som fattas.
- En utökad dialog och delaktighet i budgetunderlag med bra information om de begränsade ekonomiska förutsättningar och ramar som finns till förfogande ger vi medborgarna bättre förutsättningar att medverka i målet att skapa en långsiktigt hållbar kommun.
- Genom ett aktivt och uppdaterat informationsflöde, både genom fysiska möten och via sociala medier, där medborgarna kan lämna synpunkter och framföra sina åsikter ger vi ökade förutsättningar för en välkomnande Vi-känsla.
- En kontinuerlig dialog med företagen i ett nära samarbete med Fokus Herrljunga, där en positiv attityd och öppenhet ger politiken möjlighet att få tidig information om de lokala företagens möjligheter och eventuella svårigheter i sitt vardagliga arbete.

Ett ytterligare syfte med dialogen är att den ska bli en naturlig del av den politiska beslutsprocessen, medborgardialog ska alltid övervägas i inledningsfasen av ett uppdrag och/eller när ett uppdrag ges. Det ska framgå i beslutsunderlag att en dialog genomförts och resultatet ska kommuniceras med medborgarna.

Processen

- Medborgardialogen är de förtroendevaldas ansvar men tjänstepersoner i Herrljunga kommun stöttar de förtroendevalda i genomförandet av dialogen.
- Kommunstyrelsen sätter ramarna för medborgardialogen genom att varje år identifiera områden lämpliga för dialog och nämnder/styrelsen genomför dialogen beroende på vilket området är.
- Områdena identifieras i samband med budgetprocessen och genomförd medborgardialog återrapporteras vid bokslut.
- Det specifika syftet ska alltid anges. Likaså tillvägagångssättet – ”vilken växel” på dialogskalan:
    - *Information: Ökad förståelse för kommande beslut genom tydlig information utåt*
    - *Konsultation: Ta hjälp med att besluta mellan två alternativ till exempel*
    - *Dialog: Hålla en öppen dialog där alla ska få komma till tals, måste ej påverka beslut*
    - *Inflytande: Medborgaren är med i utvecklingsprocessen av ärendet, ”blankt papper”*
    - *Medbeslutande: Politikerna delar beslutsrätten inom ett område till t.ex. en föräldraförening*
- Strävan ska vara att dialogen är utformad så att samhällets alla grupper ges likvärdiga möjligheter att delta. Barns och ungas rätt att komma till tals ska särskilt beaktas. Verktyg som är anpassade att fånga in barns (upp till 18 år) perspektiv ska användas i dialogen.
- För varje dialogprocess skapas en kommunikationsplan i samråd med kommunstyrelse-förvaltningen. Den ska utformas i enlighet med gällande kommunikationspolicy och policyn för sociala medier.
- Dialogens resultat ska ligga till grund för underlaget som presenteras inför beslut.
- De förtroendevalda ansvarar för hur resultatet av dialogen påverkar beslutet och även ansvaret för att prioritera frågor och göra bedömningar utifrån ett helhetsperspektiv.
- Resultatet av dialogen ska redovisas och återkopplas till medborgarna.
- Dialogprocessen ska utvärderas och utvecklas löpande och nya former och metoder för medborgardialog skall gärna prövas.

(Processen visualiseras med hjälp av figuren på nästa sida.)

Följande lagar och förordningar behöver vi förhålla oss till i vårt arbete med medborgardialog

- Kommunallagen ger kommunfullmäktige möjligheter att utlysa folkomröstning i en fråga och reglerar även folkinitiativ om folkomröstningar.
- Plan- och bygglagen (PBL) ställer krav när det gäller samråd, dialog, inför en detaljplan och när kommunen tar fram en översiktsplan. Miljöbalken, lagen om kollektivtrafik och lagen om nationella minoriteter och minoritetspråk är andra exempel där det finns lagkrav på samråd.
- Regeringsformen och tryckfrihetsförordningen reglerar allas rätt till åsiktsfrihet, yttrandefrihet och informationsfrihet.
- Förvaltningslagen reglerar serviceskyldigheten gentemot medborgarna.

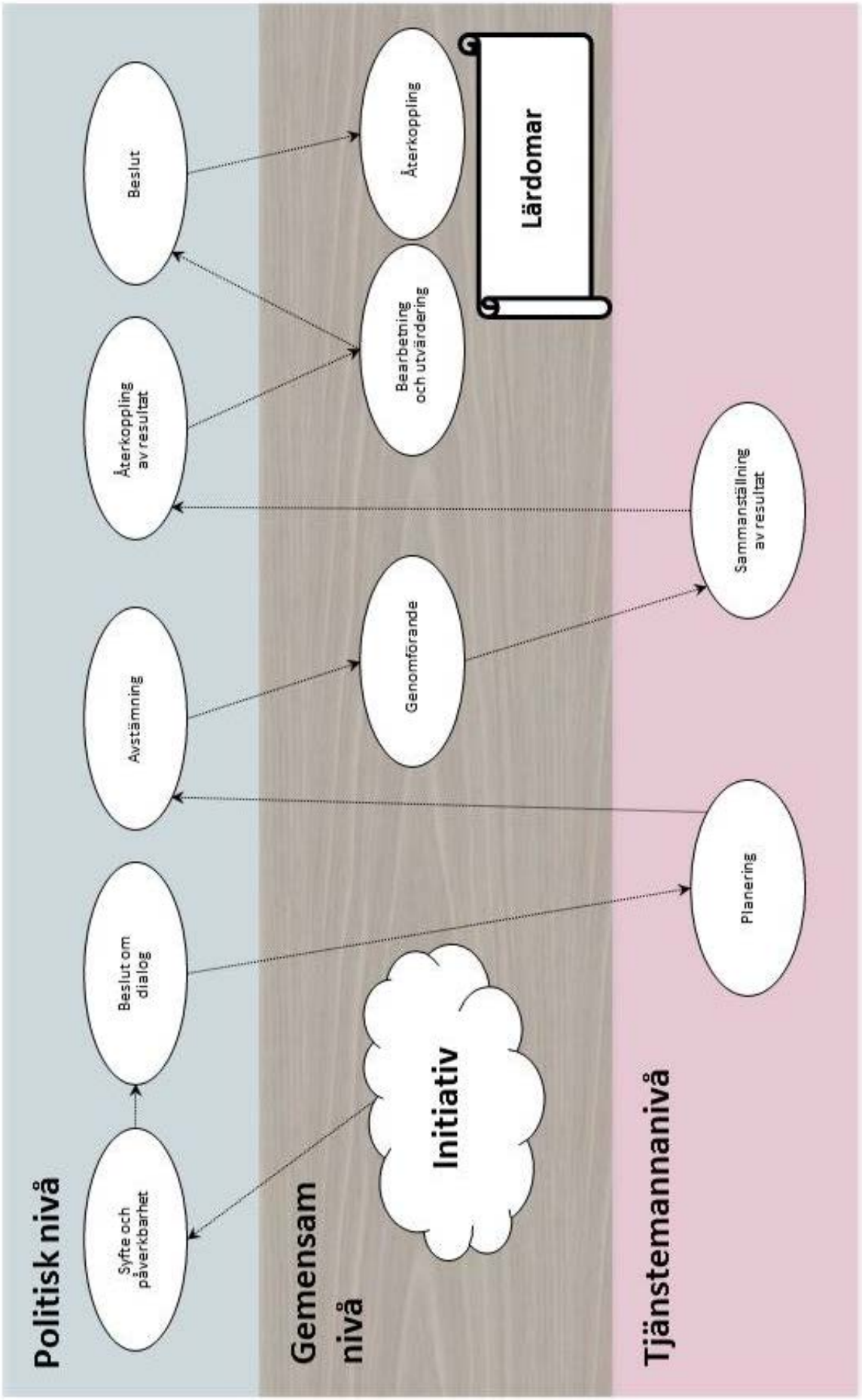
Politisk nivå
Gemensam nivå
Tjänstemannanivå
Syfte och påverkbarhet
Beslut om dialog
Initiativ
Avstämning
Återkoppling av resultat
Beslut
Planering
Genomförande
Bearbetning och utvärdering
Återkoppling
Sammanställning av resultat
Lärdomar

KS § 29 DNR KS 12/2017 942

Budget och verksamhetsplan år 2017 för Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund

Sammanfattning
Budget och verksamhetsplan år 2017 har inkommit från Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund. Medlemsavgiften för år 2017 är beslutad till 78 kr/invånare varav 41 kronor för finansiering av basverksamhet och 37 kronor är för finansiering av tillväxtmedel. Budgetomslutningen för förbundets basverksamhet år 2017 är 20 181 397 kr varav 8 000 000 är finansiering tillväxtmedel. Målet med ca 4 000 tkr i eget kapital kvarstår. Anslag för tilldelning av tillväxtmedel ligger som tidigare år på 17,5 mkr varav medlemskommunerna skjuter till 8 mkr och Västra Götalandsregionen står för resterande belopp. Budgetomslutningen för Medarbetarcentrums verksamhet är 2 800 000 kr. Budgetomslutningen för Navets Science center är 17 217 389 kr.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse i ärendet daterad 2017-02-02
Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund protokollsutdrag 2016-12-09
Budget och verksamhetsplan 2017 för Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund

Förslag till beslut
Förvaltningens förslag till beslut:
Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att:

- Kommunfullmäktige godkänner budget och verksamhetsplan år 2017 samt medlemsavgift på 78 kr/invånare för Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund.

Beslutsgång
Ordföranden frågar om förvaltningens förslag antas och finner att så sker.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige
1. Kommunfullmäktige godkänner budget och verksamhetsplan år 2017 samt medlemsavgift på 78 kr/invånare för Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund.

Expedieras till: Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund

HERRLJUNGA KOMMUN

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Claes Rydberg

Tjänsteskrivelse
2017-02-02
DNR KS 12/2017 942

Budget och verksamhetsplan år 2017 för Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund

Sammanfattning

Budget och verksamhetsplan år 2017 har inkommit från Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund. Medlemsavgiften för år 2017 är beslutad till 78 kr/invånare varav 41 kronor för finansiering av basverksamhet och 37 kronor är för finansiering av tillväxmedel. Budgetomslutningen för förbundets basverksamhet år 2017 är 20 181 397 kr varav 8 000 000 är finansiering tillväxtmedel. Målet med ca 4 000 tkr i eget kapital kvarstår. Anslag för tilldelning av tillväxtmedel ligger som tidigare år på 17,5 mkr varav medlemskommunerna skjuter till 8 mkr och Västra Götalandsregionen står för resterande belopp. Budgetomslutningen för Medarbetarcentrums verksamhet är 2 800 000 kr. Budgetomslutningen för Navets Science center är 17 217 389 kr.

Beslutsunderlag

Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund protokollsutdrag 2016-12-09
Budget och verksamhetsplan 2017 för Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att:

- Kommunfullmäktige godkänner budget och verksamhetsplan år 2017 samt medlemsavgift på 78 kr/invånare för Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund.

Claes Rydberg
Kommunchef

Expedieras till: Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund

Boråsregionen
Sjuhärads kommunalförbund

PROTOKOLLSUTDRAG
Sammanträdesdag 2016-12-09

§ 83 Budget och verksamhetsplan 2017

Medlemsavgiften för år 2017 är beslutad till 78 kr/invånare varav 41 kronor för finansiering av basverksamhet och 37 kronor är för finansiering av tillväxmedel. Medlemsavgiften för Varbergs kommun ligger oförändrad på 11 kr/invånare. Budgetomslutningen för förbundets basverksamhet år 2017 är 20 181 397 kr varav 8 000 000 är finansiering tillväxtmedel. Målet med ca 4 000 tkr i eget kapital kvarstår. Anslag för tilldelning av tillväxtmedel ligger som tidigare år på 17,5 mkr varav medlemskommunerna skjuter till 8 mkr och Västra Götalandsregionen står för resterande belopp.

Budgetomslutningen för Medarbetarcentrums verksamhet är 2 800 000 kr år 2017. Budgetomslutningen för Navets Science center är 17 217 389 kr år 2016.

Budget och verksamhetsplan för Närvårdssamverkan och Business Region Borås, BRB, kommer att behandlas vid Direktionens sammanträde 20170224.

Direktionen beslutar

att för egen del anta budget och verksamhetsplan för år 2017 samt översända densamma till medlemskommunerna för godkännande.

Vid protokollet

Lena Brännmar
Förbundsdirektör

Justerat av
Ulf Olsson
Ordförande

Tomas Johansson

Justeringen tillkännagiven den 22 december 2016 enligt anslag

Rätt utdraget betygar: Lena Brännmar

Boråsregionen
Sjuhärads kommunalförbund

Budget och verksamhetsplan år 2017 för Boråsregionen, Sjuhärads kommunalförbund

Innehållsförteckning

Inledning ... 3
Kommentarer om budget 2017 ... 3
Övergripande strategiska mål som styr verksamheten ... 3
Direktionens uppdrag och mål ... 3
Generella uppgifter ... 4
Arbetsformer ... 4
Delregional tillväxt- och utvecklingsstrategi ... 4
Kommunalförbundets verksamhetsplan på tre års sikt ... 4
Verksamhet 2017 ... 5
Beredningen för hållbar regional utveckling Sjuhärad (BH7) ... 5
Beredningen för Välfärd och Kompetens ... 8
Medarbetarcentrum ... 12
NAVET science center ... 14
Bilaga 1 - Basverksamhet och tillväxtmedel 2017 ... 16
Bilaga 2 - Medarbetarcentrum 2017 ... 18
Bilaga 3 - NAVET 2017 ... 19

Inledning

Sjuhärads kommunalförbund bildades 1999 och är ett politiskt styrt samverkansorgan för kommunerna Bollebygd, Borås, Herrljunga, Mark, Svenljunga, Tranemo, Ulricehamn och Vårgårda. Varbergs kommun är adjungerad till förbundet enligt särskilt avtal. Förbundet är ett offentligrättsligt organ utifrån kommunallagen. Verksamheten grundar sig på förbundsordningen som beslutats av medlemskommunerna.

Kommentarer om budget 2017

Medlemsavgiften för år 2017 är beslutad till 78 kr/invånare varav 41 kronor för finansiering av basverksamhet och 37 kronor är för finansiering av tillväxmedel. Medlemsavgiften för Varbergs kommun ligger oförändrad på 11 kr/invånare. Budgetomslutningen för förbundets basverksamhet år 2017 är 20 181 397 kr varav 8 000 000 är finansiering tillväxtmedel. Se bifogad budget, bilaga 1. Målet med ca 4 000 tkr i eget kapital kvarstår. Anslag för tilldelning av tillväxtmedel ligger som tidigare år på 17,5 mkr varav medlemskommunerna skjuter till 8 mkr och Västra Götalandsregionen står för resterande belopp.

Budgetomslutningen för Medarbetarcentrums verksamhet är 2 800 000 kr år 2017. Se bifogad budget, bilaga 2.
Budgetomslutningen för Navets Science center är 17 217 389 kr år 2016. Se bifogad budget, bilaga 3.

Övergripande strategiska mål som styr verksamheten

”Att aktivt delta i arbetet för att Sjuhärad/Boråsregionen skall vara ett bra område att bo, arbeta och leva i”

Och verksamheten når målet genom att:

”Med tydligt och långsiktigt Sjuhäradsperspektiv skapa gränsöverskridande möten för att främja samverkan, innovation och nytänkande”

Direktionens uppdrag och mål

Förbundet leds av en Direktion som regleras i Kommunallagen och den av medlemmarna antagna förbundsordningen. I Direktionen företräds medlemmarna och dessutom inbjuds som adjungerade samtliga partier vilka i hela förbundsområdet uppnått en viss röststyrka och som inte annars är företrädda.

Direktionen fastställer organisation för förbundets verksamhet samt delegering av beslut, förvaltning och administration. Direktionen beslutar om sina berednings- och andra arbetsformer. Direktionen har två beredningar:

- Beredningen för Hållbar regional utveckling Sjuhärad, BH7
- Beredningen för Välfärd och Kompetens

Varje beredning biträds av tjänstemän från förbundskansliet. Två utsedda kommunchefer ska medverka i respektive beredning för att knyta beredningarnas arbete närmare den ordinarie kommunala verksamheten.

I Sjuhärads kommunalförbund styrs även verksamheterna Medarbetarcentrum och Navets Science Center utav Direktionen. Navet har en av Direktionen fastställd styrgrupp. Sedan 1 april 2016 har förbundet fått i uppdrag av medlemskommunerna och Södra Hälso- och sjukvårdsnämnden att förvalta Närvårdssamverkan Södra Älvsborg.

Generella uppgifter

Företräda och samordna medlemskommunerna i arbetet med andra regionala myndigheter och organ exempelvis VGR och SKL samt Staten

- Förankra och informera våra kommuner samt föra deras krav och önskemål kring pågående utvecklingsaktiviteter såväl på lokal, regional och nationell nivå
- Att vara serviceorgan för beredningar och Direktionen.

Arbetsformer

Förbundets arbetsformer bygger på en generell strategi med politisk dialog och engagemang i Direktion och beredningar. Utgångspunkten är att den samverkan som beslutas görs bra och helhjärtat.

Förbundet utser också Sjuhäradsrepresentanter i regionala beredningar samt nominerar ledamöter till styrelsen för VästKom. Förbundskansliet biträder de politiska organen, och har kontakt gentemot kommunala förvaltningar och andra myndigheter och organisationer. Utöver basorganisationen finns temporära resurs- och kompetensförstärkningar i särskilda projekt.

Delregional tillväxt- och utvecklingsstrategi

Utifrån Västra Götaland 2020 – strategi för tillväxt och utveckling i Västra Götaland (VG2020) har en delregional strategi för tillväxt och utveckling i Boråsregionen tagits fram. Strategin beskriver vilka tillväxtområden som särskilt kommer att prioriteras under 2014 – 2020. Dokumentet är antaget av Direktionen för Boråsregionen, Sjuhärads kommunalförbund, den 5 juni 2014. Tillväxt- och utvecklingsstrategin fungerar som ett ”instrument” för att styra resurser mot de prioriterade insatsområdena och även att fungera som ett komplement till övriga delregionala styrdokument såsom verksamhetsplan på ett och tre års sikt, delregional kulturplan, bland många andra.

Kommunalförbundets verksamhetsplan på tre års sikt

Direktionen har under hösten 2015 påbörjat framtagande av verksamhetsplan på tre års sikt med tydligare fokus och fördjupning inom nedan beskrivna områden. Vilka delmoment som är aktuella under år 2017 beskrivs under respektive beredningsområde.

- Välfärd - det kommungemensamma arbetet med flyktingmottagande och integration ska stärkas.
- Kompetens – arbetet med kompetensförsörjning och matchning mellan utbildning och arbetsgivarnas behov ska stärkas.
- Infrastruktur- Kommunalförbundet ska även fortsättningsvis företräda medlemskommunerna inom området. Viktigt är att tydliggöra mandatet inför respektive uppdrag utifrån ansvar att bevaka, samordna eller driva frågorna inom området
- Tillväxt och näringsliv – Kommunalförbundet får nytt uppdrag i att samordna nätverket för näringslivsansvariga i kommunerna

Delägarskap
Sjuhärads kommunalförbund är delägare till bolaget Gryning Vård AB – ett gemensamt bolag för de offentliga sociala institutionerna – hem för vård och boende. Förbundet är också delägare i Mediapoolen AB - ett bolag för den gemensamma läromedelsförsörjningen i Västra Götaland, exkl. Göteborgsregionen. Till detta finns även VästKom (ideell föreningen - ägd av de fyra kommunalförbunden) som främst används för gemensamma frågor inom hälso- och sjukvårdsfrågor, regional utveckling samt IT-frågor i kontakterna med Västra Götalandsregionen, SKL och Staten.

Verksamhet 2017

Beredningen för hållbar regional utveckling Sjuhärad (BH7)

Beskrivning
Boråsregionens verksamhetsområden inom hållbar utveckling innefattar följande uttalade ansvarsområden; eSamhälle, infrastruktur, kultur, tillväxtprogramområdet, samhällsbyggnad, kollektivtrafikfrågor samt samordning av näringslivs- och EU-frågor. Verksamheten Business Region Borås, BRB, startas upp i samband med årsskiftet med egen finansiering om 6 kr/invånare.

BH7 utgår i sitt arbete att prioritera och vägleda i utvecklingsfrågor från Boråsregionens beslutade fokusområden som är utvalda och prioriterade från strategin för tillväxt och utveckling i Västra Götaland (VG2020). De utvalda fokusområdena är verktyg för att styra mot den för Västra Götaland gemensamma visionen om *”Det goda livet”*.

Beredningen består av förtroendevalda från medlemskommunerna och arbetet understöds av tjänstemän från förbundskansliet samt av två representanter från kommunchefsgruppen. Tillsammans biträder beredningen medlemskommuner och förtroendevalda i regionalt och delregionalt utvecklingsarbete inom de uttalade ansvarsområdena. Dessutom bedrivs ett omfattande samverkans- och nätverksarbete med exempelvis Västra Götalandsregionen (VGR), Trafikverket och Länsstyrelse till stöd för kommunerna.

Uppgift
Kansliets uppgift inom beredningen är att verkställa de uppdrag som ges politiskt till kansliet, svara på remisser samt förse förtroendevalda med nationell, regional och lokal information och kunskap inom de utpekade ansvarsområdena. Kansliet skall närvara och stödja utvalda nätverk samt återkoppla information från dessa. Därtill skall kansliet ansvara för praktisk hantering av beredningsmöten, vilket inkluderar samordning, förslag till dagordning och framtagandet av tillförlitliga underlag för som, efter beredning i BH7, kan lyftas för beslut i Direktionen.

Precisering hur arbetet styrs mot de strategiska målen
Tydligt och långsiktigt Sjuhäradsperspektiv
Erfarenhetsutbyte och samordning som sker mellan medlemskommunerna skall gagna invånarna i Boråsregionen. Förhållningssättet är att se till delregionens bästa och att främja samverkan mellan kommunerna.

Gränsöverskridande möten och samverkan
Tjänstemännens arbete inom beredningen utgår till stor del i att samordna, delta i och stödja nya och etablerade nätverk och samverkansgrupper. Ett arbete som sker på såväl delregional, regional

och nationell nivå. Befintliga nätverk och samverkansgrupper mellan medlemskommunerna skall bidra till att kommunernas gemensamma erfarenheter, utmaningar, resurser och synpunkter tillvaratas och används i möten med beredning och övriga förtroendevalda.

Främja innovation och nytänkande
Kommunalförbundets övergripande mål är att aktivt delta i arbetet för att delregionen skall vara ett bra område att bo, arbeta och leva i. Som ett led i arbetet är omvärldsbevakning en viktig del. Beredningen skall bidra till att kunskap och erfarenheter från nationell, regional och lokal nivå tillvaratas för att utveckla nya idéer och samverkan inom ansvarsområden.

Effektmål

Beredningens arbete utgår ifrån att bidra till målet att Boråsregionen skall vara en bra plats att bo och leva i. Målen är hämtade från såväl Boråsregionens prioriteringar som strategi VG 2020 och söker effektmål såsom:

Framtidsbild Boråsregionen	Gemensam regional planering för goda planeringsförutsättningar för markanvändning för ex. bostäder, service- och näringslivsverksamheter för hela Boråsregionen
Infrastruktur och kollektivtrafik	Väl utbyggd infrastruktur för pendling till och från arbete och studier inom delregionen samt arbeta för förstoring av arbetsmarknadsregionen främst mot Göteborg
eSamhälle och eHälsa	Vara väl rustade för att nyttja digital kommunikation för förbättrad service till invånare och organisationer samt effektiv intern ärendehantering
Näringsliv	Arbeta för att stärka näringslivet och minska arbetslösheten i regionen, både genom att stärka existerande företag, stimulera ny-företagande och genom att locka fler företag utifrån att flytta hit och/eller investera här.

Viktiga aktiviteter/delmoment

Nedan redovisas kortfattat de områden som tillsammans med urval av tillhörande aktiviteter kommer fokuseras på under år 2017

Område	**Aktiviteter**
Kollektivtrafik	Remisshantering av målen via ”Årlig avstämning” i det reviderade Trafikförsörjningsprogrammet

Samhällsbyggnad	Fortsatt arbete med strategiska frågor som är viktiga för hela delregionen. Samordning med stråksamverkan Göteborg - Borås
Infrastruktur	Revidering nationell och regional infrastrukturplan kommer vara en dominerande aktivitet under året. Hantering av remisser inom området och genomföra ett flertal s.k. åtgärdsvalsstudier tillsammans med VGR och Trafikverket.
Götalandsbanan	Fortsatt arbete med markanvändningen kring Götalandsbanan och inspel till Trafikverket
Tillväxtprogrammet	Genomföra en begränsad utlysning av tillväxtmedel för enbart kultur- och miljöprojekt under första halvåret 2017. Måluppföljning och tilldelning av förstudier. Fortsatt kvalitetsarbete regionalt såväl som delregionalt för att ta fram regler, rutiner och processer vid tilldelning och bedömning av tillväxtmedel. Genomföra en utvärdering av strategiska tillväxtprojekt som bedrivits enligt avtal 2012-2015.
Kultur	Fortsätta arbetet med att genomföra och förankra Kulturplan för Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund 2016-2019. Arrangera en temadag för Boråsregionens kulturprojekt med syftet att synliggöra resultatet av genomförda, pågående och blivande kulturprojekt i Boråsregionen samt utbyta erfarenheter för att effektivisera och utveckla kultursamverkan.
EU-samordning	Företräda och samordna medlemskommunerna i arbetet med andra regionala myndigheter och organisationer kring internationella frågor. Förankra och informera våra kommuner samt föra deras krav och önskemål kring pågående utvecklingsaktiviteter såväl på lokal, regional och nationell nivå.
eSamhället	Att genom den gemensamma satsningen kallad E-kontoret stödja kommunerna i deras digitaliseringsarbete. Arbetet kommer att utgå från den handlingsplan som framarbetats av eLedningsrådet.

Näringsliv	Att genom Business Region Borås (BRB) bygga upp en struktur för att samordna medlemskommunernas gemensamma arbete med näringslivsfrågor exempelvis inom etablering av nya företag

Beredningen för Välfärd och Kompetens

Beskrivning

I beredningens ansvarsområde inom välfärdsområdet ingår äldreomsorg, funktionshinder, socialpsykiatri, hälso- och sjukvård samt individ- och familjeomsorg.

Inom kompetensområdet har fokus tidigare till största delen varit inriktad på arbetsmarknads-frågor kopplat till gymnasie- och vuxenutbildningen. Under året kommer kompetensområdet att i högre omfattning även inbegripa förskole-/grundskoleverksamheten då ett antal större ESF-projekt har påbörjats respektive ska startas under våren.

Kommunalförbundet är en part i Närvårdssamverkan Södra Älvsborg. Ett omfattande kontakt- och nätverksarbete bedrivs till stöd för kommunerna. För länsgemensamma frågor samarbetar länets fyra kommunalförbund genom VästKom.

Uppgift

Kansliets uppgift inom beredningen är att verkställa de uppdrag som ges politiskt till kansliet samt förse förtroendevalda med nationell, regional och lokal information och kunskap inom uttalade ansvarsområden. Kansliet skall ansvara för och/eller stödja utvalda nätverk samt återkoppla till och från dessa. Därtill ansvara för praktisk hantering av beredningsmöten, vilket inkluderar samordning, förslag till dagordning och framtagandet av tillförlitliga underlag, som kan lyftas för beslut i Direktionen.

Precisering hur arbetet styrs mot de strategiska målen

Tydligt och långsiktigt Sjuhäradsperspektiv

Kunskaps- erfarenhetsutbyte och samordning inom medlemskommunerna skall vara till gagn för invånarna inom kommunalförbundets ansvarsområde.
Den sociala dimensionen är av vikt i planeringen av samhällsinsatser och samhällsplanering och kan stödjas genom att identifiera sociala indikatorer som är särskilt betydelsefulla för hållbar utveckling och tillväxt.

Samtliga insatser som sker i delregional samverkan kring kompetensförsörjningen har ett tydligt framtidsfokus. Inom ramen för de ESF-projekt som har startat och ska iscensättas blir det tydligt för fler aktörer inom utbildningssektorn, att även de yngre kommuninvånarna ska ges de bästa förutsättningar för att bli medvetna om och intresserade av den arbetsmarknad som erbjuds. Collegesamverkan och tvärprofessionella samarbeten ska tillse att kommuninvånarna vill utgöra en framtida arbetskraftsresurs i delregionen.

Gränsöverskridande möten och samverkan
Möten i nätverk och samverkansgrupper med andra vårdgivare medverkar till att medlemskommunernas gemensamma erfarenheter, problem, resurser och synpunkter tas tillvara och används i möten med beredning och övriga förtroendevalda.

Analysarbete utifrån resultat i öppna jämförelser inom olika verksamhetsområden skall kunna leda till gemensamma delregionala satsningar.

Liksom utbildnings- och kompetensinsatser måste ses ur ett långsiktigt perspektiv har det blivit allt tydligare att utbildningsanordnarna även måste arbeta tvärprofessionellt med omgivande aktörer i både Boråsregionen och hela Västra Götaland. Förbundskansliet ska bidra till att initiera, samordna och stötta samverkansaktörerna i detta arbete.

Främja innovation och nytänkande
Kommunalförbundets medverkan bidrar till att kunskap och erfarenheter från nationell, regional och lokal nivå tas till vara för att utveckla kvalitet och samverkan inom beredningens samtliga områden.
Under året kommer de insatser som ska drivas med ESF-medel att borga för nya idéer och innovativa lösningar för att tillse att våra unga och vuxna ges de bästa förutsättningar att leva och verka i Sjuhärad.

För att utveckla och utöka innovation, forskning och nytänkande ska samarbetet inom FoU Sjuhärad Välfärd utvecklas.

Effektmål

Beredningens arbete utgår ifrån att bidra till målet att Boråsregionen skall vara en bra plats att bo och leva i. Målen är hämtade från såväl Boråsregionens prioriteringar som strategi VG 2020 och söker effektmål såsom:

Kompetensförsörjning	Utbildningsutbudet ska öka utifrån den kompetens som efterfrågas så att denna matchning leder till ökad tillväxt.
Skolavhoppen ska minska	Antalet unga som väljer att avsluta sina gymnasiestudier i förtid ska minska.
Öppna jämförelser	Ska leda till utveckling, förbättrad effektivitet och kvalitet.
Sociala dimensionen för hållbar utveckling och tillväxt	Genom att räkna med den sociala dimensionen i planering av samhällsinsatser kan resurser frigöras i form av uteblivna kostnader.

Viktiga aktiviteter/delmoment

Nedan redovisas kortfattat de områden som tillsammans med urval av tillhörande aktiviteter som kommer fokuseras på under år 2016

Område	**Aktiviteter**
Hälso- och sjukvård	Medverka vid implementering av det Hälso- och sjukvårdsavtal med underavtal, som börjar gälla 2017-04-01, som reglerar hälso- och sjukvårdsansvaret mellan Västra Götalandsregionen och kommunerna i Västra Götaland.
Närvårdssamverkan	Fortsatt medverkan i Närvårdssamverkan Södra Älvsborg.
Barn och unga	Medverkan vid implementering av Nationell handlingsplan stärkt skydd för barn och unga inom den sociala barn- och ungdomsvården. Medverkan vid framtagande av nytt inriktningsdokument för Ungdomsmottagningar i Västra Götaland
Flyktingmottagning och integration	Ett ”advisory board” för samverkan mellan berörda myndigheter ska inrättas.
Välfärd övergripande	Delta i utveckling av FoU Sjuhärad Välfärd Stödja kommunerna i arbetet med det nya avtalet gällande Utväg. Medverkan vid implementering av nya Nationella riktlinjer och utbildningsinsatser inom missbruksområdet och demensområdet. Fortsatt arbete inom psykisk hälsa, barn- och unga-, funktionshinder- och äldreområdet med kvarvarande stimulansmedel.
Kompetensutveckling och metodstöd	Erbjuda kompetensutveckling och metodstöd inom det sociala området
Personalförsörjning	Erbjuda ett sammanhållande stöd för kommunerna i arbetet med att rekrytera och behålla personal inom välfärdsområdet.
Stöd kring ny lagstiftning	Stödja kommunerna i förberedelsearbetet kring Trygg och effektiv utskrivning från slutenvård (SOU 2015:12) och Effektiv vård (SOU 2016:2)

ESF-projektet ”En skola för alla” i samverkan med Fyrbodal och Skaraborg	Genom ESF-projektet ”En skola för alla” ska de unga som valt att lämna gymnasiet med oavslutade studier ges möjligheter till fler insatser för att dels bidra till ett ökat psykiskt välmående dels motivera dem till fortsatta studier eller arbete.

ESF-projektet ”Vägledning för livet”	Projektet, som bedrivs i samverkan med Skaraborg och Fyrbodal, ska öka intresset för yrkesutbildningar hos ungdomar och unga vuxna. Därtill ska företrädesvis grundskolorna i Sjuhärad arbeta för att vägledningsverksamhet blir ”hela skolans ansvar”.
ESF-projektet ”Collegesamverkan Västra Götaland”	”Collaprojektet” ska stärka branscherna teknik, vård och omsorg samt gröna näringar genom att bidra till ökad rekrytering och höjd kvalitet på collegeutbildningarna. Projektet bedrivs i samverkan med Skaraborg och Fyrbodal.
ESF-projektet ”InVäst”	Projektarbetet ska bedrivas i kommunerna Mark, Herrljunga och Vårgårda i samverkan med GR, Skaraborg och region Halland. Insatserna ska stärka kvaliteten inom Sfi-verksamheter så att dessa når ökad kompetens i sitt arbete att ta emot nyanlända.
Kompetensplattformsarbetet	Uppdraget för processledaren ska vara formulerat för att tillse att det skapas ansvarsbärande strukturer för matchnings- och kompetensförsörjnings-behovet.
Vård- och omsorgscollege Sjuhärad	Processarbetet som ska leda till lokal certifiering under året, ska skapa ökat intresse för tvärprofessionell samverkan i syfte att få fler unga och vuxna intresserade av att utbilda sig, söka arbete och trivas med sitt arbete inom vård- och omsorgssektorn.
Vuxenutbildning i samverkan (BRVux)	I samverkan kommer kommunerna genom BRVux att söka de riktade statsbidrag som erbjuds för de yrkesinriktade skolformerna. Inom ramen för Borås Yrkeshögskola möjliggörs samverkan mellan utbildningsanordnare i delregionerna Fyrbodal och Skaraborg.

Medarbetarcentrum

"Kraft till förändring"

Beskrivning

Medarbetarcentrum är en neutral resurs, som har verkat i tio år med att stödja och utveckla medarbetare, chefer och organisationer i medlemskommunerna. Syftet är och har varit sedan starten att arbeta hälsofrämjande, förhindra inlåsning och aktivt verka för en lönsam rörlighet. Utveckling i arbetssätt, modeller och strategier skall ske fortlöpande. Ytterligare behov har vuxit fram, vilket har gjort att en viktig del i arbetet nu är, att jobba med chef- och grupputveckling. Syftet är att stärka medarbetare, chef och grupper för att öka hälsa, trivsel och prestation och att vara en attraktiv arbetsplats/arbetsgivare.

Uppgift

Medarbetares och chefers individuella utveckling, möjlighet till frivillig personalrörlighet internt eller externt samt frågor som rör kompetens och utveckling. Uppgiften är också att stödja förändringsarbete i arbetsgrupper för ökad hälsa, trivsel och prestation. Det unika samarbetet bidrar till ökad hälsa, god arbetsgivarepolitik och attraktiva arbetsplatser vilket skapar goodwill och mervärde. En väl fungerande verksamhetsuppföljning inom alla områden ska garantera kvalitet av det som levereras.

Precisering hur arbetet styrs mot de strategiska målen

Tydligt och långsiktigt Sjuhäradsperspektiv
Kärnverksamheten inom Medarbetarcentrum är alltid prioriterad; jobbmatchning och reflekterande samtal. Tilläggstjänster är livs- & karriärplanering, coachande samtal, grupputvecklingsuppdrag, ledarskapsprogram och omställningsprogram. För att stärka samverkan inom Boråsregionen och Medarbetarcentrum ytterligare är målet att vårda befintliga medlemmar och rekrytera fler medlemmar. På grund av förändring och omställning ses organisation och arbetssätt över för att finna en effektiv struktur.

Gränsöverskridande möten och samverkan
Styrgruppen för Medarbetarcentrum består av medlemskommunernas personalchefer och politisk knytning är presidiet i Sjuhärads kommunalförbund. Vi har en facklig referensgrupp för information och dialog. Regelbunden dialog med kommunernas personalenheter kring utbud och efterfrågan. Omvärldsbevakning genom deltagande i flera nätverk ex. Riksringen - intressenätverk för arbetsgivarringar runt om i Sverige.

Främja innovation och nytänkande
Utveckling av verksamheten utifrån strategisk dialog med medlemskommunerna och andra aktörer. Ledarskapsprogram finns som ett alternativ eller som ett komplement till andra chefsutbildningar. En utbildning som bygger på forskning och som i vissa delar är unik. Den bygger på Reflektion, feedback, individuellt coachning mot ställda mål i upprättad handlingsplan.

Effektmål

Genom Dialogträffar med kommunernas personalenheter rikta insatser mot behov, utveckling och utbud.
Marknadsföra Medarbetarcentrums verksamhet för ett ökat användande av verksamheten i medlemskommunerna men också marknadsföring i icke medlemskommuner.
Utveckla och genomföra Ledarskapsprogrammet (hälsosamt och effektivt ledarskap) för att stärka och utveckla chefernas ledarskap.
Stärka arbetsgrupper för ökad hälsa, trivsel och prestation i de gruppuppdrag vi har och i de grupper där chefer går Ledarskapsutbildningen, och som väljer att också jobba med sin grupp.
Vara ett stöd och verktyg för arbetsgivarna i arbetet med Organisatorisk och social arbetsmiljö för att bidra till ökad hälsa hos medarbetarna i medlemskommunerna.

Viktiga aktiviteter

Strategisk inriktning
Medarbetarcentrum är tillgängliga alla arbetsdagar året runt.
Marknadsföra hur Medarbetarcentrums tjänster kan användas på ett lönsamt sätt.
Verka för ökad samverkan med medlemskommunerna men också verka för att rekrytera ytterligare medlemmar.
Utveckla och driva Ledarskapsutbildningen.
Tillföra kunskap och erfarenhetsutbyte genom omvärldsbevakning och nätverk.
Kontinuerligt både på individ- och gruppnivå inhämta feedback för att utveckla våra tjänster.

Tidplan för aktiviteter

Marknadsföring av verksamheten kontinuerligt.
Genomföra nytt vidareutvecklat ledarskapsprogram med introduktion under våren.
Kontinuerlig Dialog med Personalansvariga och HR-personal under året.
Kontinuerlig uppföljning genom kontakt och enkäter.
Regelbundna möten i Styrgrupp.

Hur mäta för att visa på lyckat resultat

Följa upp aktiviteter och redovisa statistik både på individ- och gruppnivå.

NAVET science center

Övergripande uppdrag
Navet skall vara med och utveckla Sjuhäradsbygden till en attraktiv och konkurrenskraftig region med hög utbildningsnivå samt en befolkning med stort intresse för teknik, naturvetenskap och matematik.

Navets vision:
Alla vill veta mer, alla vill vara med och utveckla vårt samhälle

Navets kärnvärde är
Lusten till lärande

Verksamhetsidé
Navets främsta verktyg är mötet och i kombination med interaktiva utställningar och entreprenöriellt lärande skall Navet ge kunskaper och skapa intresse för naturvetenskap, teknik och matematik. Hållbar utveckling, alla tre perspektiven, är grunden i all Navets verksamhet.

Verksamhet 2016-18 övergripande
Under 2013-14 stärkte Navet sin roll som mötesplats inom teknik, naturvetenskap, matematik och hållbar utveckling, såväl lokalt, regionalt som nationellt. Nya utvecklande arbetssätt där de entreprenöriella kompetenserna är viktiga, konkretiserades. Navets verksamhet startade med fokus på skolan och så ska det även vara i framtiden men Navet har med ökat antal besökande på helger och lov stora möjligheter att utveckla kommunikationen med allmänheten. Det arbetet intensifieras under 2017.

HELA-Holistiskt entreprenöriellt lärande för alla är en stor satsning 2015 t o m juni 2017 och fokuserar på kompetensutveckling av 500 lärare på 23 skolor i Borås, Ulricehamn och Marks kommun. 2017 blir ett viktigt år för spridning av erfarenheterna.

Navets internationella kontakter fortsätter utvecklas under året genom fortsatt arbete med

- EU-projektet 3 D skrivare i undervisningen som vi erhållit medel till att fördjupa
- Ett aktivt deltagande i internationella konferenser som ECSITE i Portugal, Science on stage i Berlin, Världskonferensen i Tokyo
- framtagning av distansutbildning till Palu i Indonesien

Navet vill utveckla arbetet med nyanlända och erbjuda kommunerna längre utbildningar för den målgruppen. Extern finansiering krävs.

Navet – huset
Under 2015 skapades en ny avdelning, en plattfom, TESSET. Det är en plats där många ges möjlighet till skapande med olika material och tekniker. Under 2017 möter vi många olika grupper och åldrar från såväl skola som allmänhet som får möjlighet att fördjupa sig i programmering.

En ny organsiaion för Helg och lovverksamhet med ett större programutbud skapas hösten 2016 och 2017 blir ett rekordår vad gäller besökare på helger och lov.

En plan för förnyelse av astronomiavdelningen tas fram under 2016 och om finasierineg är klar startar ombyggnation 2017.

Matematikpalatset ska förnyas och utvecklas och förberedelserna startar läsåret 2016/17 och det nya Matematikplatset öppnar 2018. Matematikpalatset ska bli en nationell samlingsplats.

Navet – kompetensutveckling
De senaste fyra åren har Navet arbetat med många kommuner kring entreprenöriellt lärande. Arbetet fortsätter med att sprida de nya arbetssätten och att tydliggöra de entreprenörielle lärandet i alla Navets teman. Under 2017 utbildas pedagoger i Härryda kommun.

Navet tar fram en distansutbildning för pedagoger i Indonesien under 2016-17. Utbildningen tar sin utgångspunkt i Navets långa erfarenhet av att arbeta med Hållbar utveckling och entreprenöriellt lärande. En amerikansk utbildning som en av Navets pedagoger går februari 2017 kopplas till insatsen.

Navet söker medel för att titta på möjligheterna att vara med och starta en kommunal skola där erfarenheterna från STEPS, Strategiskt Entreprenöriskap i Skolan och HELA, Holistiskt engagerande lärande för alla omsätts.

Navet- kompetensutveckling av den egna personalen

- Kunskaper kring digitaliseringen av skolan och utveckling av TESSET sker under 2017
- HELA- projektet utbildar pedagogiska personalen våren 2017
- Utbildning för Navetpedagoger i Virtual Reality verktyg sker januari-februari 2017
- En veckas utbildning för en Navetpedagog i Hållbar utveckling i Minnesota

Navet - pedagogiskt material
En helsida i BT var 14e dag med fysik, kemi, biologi och matematik för alla
Hållbar utveckling och Grön Flagg utbildningar fortsätter
Lärarhandledning till Tunda&Triton tas fram och prenumerationer säljs.
Boken Tunda Triton översätts till engelska och presenteras på en europeisk konferens.

Resultatmål 2017
Minst 30 000 elever på teman
Minst 25 000 besökare på helger och lov
Minst 2 000 elever på teman i Matematikpalatset
Minst 1 000 lärarutbildningsdagar inom naturvetenskap och teknik
Minst 500 lärare på utbildning i matematik
Minst motsvarande 300 lärarutbildningsdagar för personal i förskolan för att implementera den reviderade Läroplanen genomförs.
Minst 10 arrangemang, event för grupper utanför skolsystemet genomförs.
Navet bidrar till att minst tio nya skolor/förskolor erövrar utmärkelsen Grön Flagg
Navet kommer att delta i minst fem nationella och internationella forum

Bilaga 1 - Basverksamhet och tillväxtmedel 2017

Rörelsens Intäkter/Inkomster	
1. Intäkter	
Summa 1	***20 181 397***
3210 Avgift från förbundsmedlemmar basverksamhet	*9 642 428*
3210 Avgift från förbundsmedelmmar Tillväxtmedel	*8 093 417*
Fördelningsnyckel Medarbetarcentrum	*406 188*
Fördelningsnyckel Närvårdssamverkan	*326 424*
Fördelningsnyckel projekt	*1 478 940*
Såld tjänst Navet	*84 000*
Stråksamverkan	*150 000*
Summa Inkomster/intäkter (1)	**20 181 397**
5011 Lokalhyra	852 000
5014 Parkeringsplats hyreskostnad	10 080
5020 Elektricitet	20 000
5061 Städkostnader	72 500
5191 Fastighetsskatt	6 700
5210 Hyra maskiner andra tekn. Anlägg	30 000
5410 Inredning/Förbrukningsinv.	10 000
5420 Programvara	60 000
5430 Personaldatorer mm	20 000
5440 Telefoner	10 000
5460 Förbrukningsmaterial	20 000
5612 Personalbilar försäkr. Skatt	15 000
5613 Personalbilar reparationer	5 000
5615 Personalbilar, leasing	90 000
5616 Trängselskatt	2 000
5619 Personalbilar, övrigt	22 000
5800 Resor m buss, tåg, flyg	30 000
5830 Hotellkostnader	30 000
5890 Övr resekostnader	2 000
5900 Reklam o annan information	10 000
5930 Reklam/trycksaker	10 000
6071 Uppvaktning, minnesgåvor t övr.	2 000
6075 Förtäring	40 000
6077 Konferenskostnader egna projekt	75 000
6110 Kontorsmaterial	10 000
6150 Tryckning och bindning	2 000
6212 Telekommunikation	15 000
6230 Datakommunikation	60 000
6250 Porto	5 000
6310 Företagsförsäkringar	10 000
6370 Kostnader bevakning larm	7 000
6530 Redovisningstjänster	40 000
6560 Avgift Västkom	434 000
6570 Bankkostnader	2 000
6590 Tjänsteköp (inkl konsulter)	275 000
6970 Böcker och tidningar	10 000
6990 Övriga avgifter	5 000
7020 Löner t tjänstemän (AB-avtal)	6 150 117

7321 Resetillägg beskattad del	5 000
7322 Traktamenten obeskattad del	10 000
7331 Bilersättning beskattad del	20 000
7332 Bilersättning obesk del	25 000
7390 Egna utlägg	10 000
7510 Arbetsgivaravgifter	1 767 000
7610 Kurs- och konferensavg	40 000
7611 Utbildning personal	50 000
7621 Frisk- & företagshälsovård	50 000
7690 Rekryteringskostnader	10 000
7699 Uppvaktn. Minnesgåvor t personal	2 000
Summa (konton)	**10 458 397**
7460 Pensionskostnader	1 160 000
2903 Pensionsskuld ind. valet	500 000
7571 Personalförsäkringar fora	3 000
7572 Personalförsäkringar kfa	25 000
7575 Personalförsäkringar övriga	35 000
XXXX Bidrag till projekt, tillväxt, miljö, kultur	8 000 000
Summa	**9 723 000**
Summa	**20 181 397**

Bilaga 2 - Medarbetarcentrum 2017

Intäkter	
Kommunal finansiering	2 253 590
Kursverksamhet	200 000
Ersättning för utförda tjänster	346 410
Summa:	**2 800 000**
Kostnader	
Personalkostnader	2 095 420
Hyra, städ, förtäring, datakommunikation, Kontorsarbete m m(s k **fördelningsnyckel**	406 182
Personaldatorer	0
Mobilkostnader	7 500
Bilersättning (obeskattad & beskattad)	30 000
Reklamtrycksaker	5 000
Förtäring	8 000
Friskvårdsbidrag	4 500
Kompetensutveckling	50 000
Resor, hotell m m	10 000
Tjänsteköp (inkl konsulter ex Tobias)	72 000
Personalförsäkring, löneskatt	7 740
Pensionskostnader	94 000
Övrigt	9 658
Summa:	**2 800 000**

Bilaga 3 - NAVET 2017

INTÄKTER	
Driftsbidrag kommuner	7 126 389
VGR (verksamhetsstöd)	2 200 000
Permanent verksamhetsstöd Skolverket	2 500 000
Högskolan Borås	500 000
Biologiska - Naturskolan	375 000
Entre och butik	1 500 000
Projekt o tjänster	
Konferenser	200 000
Kompetensutveckling utbildingssektorn	500 000
Kompetensutveckling övriga - 3260	100 000
Fsg läromedel	216 000
Vandring, interakt spel, Berta pren	1 000 000
Projekt	500 000
Övriga poster	400 000
Eu-projekt	100 000
Summa projekt o tjänster	
S:a intäkter	**17 217 389**
KOSTNADER	
Löner	-7 450 000
Semesterlöneskuld	-50 000
AGA (arb giv avg) 30%	-2 235 000
Pensionskostn. 4,5% generell	-334 909
Löneskatt 24,26%	-109 700
Pensionskostnad	-300 000
Löneskatt 24,26%	-72 780
Kpa + Fora (1,64+0,37%)	-35 000
Kompetensutveckling	-100 000
Friskvård	-100 000
Arbetskläder	-20 000
Resor	-100 000
Projekt	
Material	-200 000
Föreläsare/konsulter	
Underhåll (drift verksamhet)	-100 000
Transporter/bilen	-50 000
Lokalkostnader Hyra	-3 450 000
El, städ, larm, förs	-700 000
Material	-200 000
Inköpta tjänster	-130 000

Värdskap omkostnader	-100 000
Data/Tele inkl datatjänster	-250 000
Infobanken	-50 000
Butiken	-100 000
Marknadsföring	-300 000
Hyra UBN (Nat.skolan)	-50 000
Avskrivningar/ränta projekt 2013	-280 000
Reserv	-250 000
S:a kostnader	**-17 217 389**

Ärende 11

KOMMUNENS VÄL

MOTION
2017-02-15

HERRLJUNGA KOMMUN
Kommunstyrelsen
2017 -02- 16
Dnr KS 40/2017
Beteckning 612

Till Kommunfullmäktige i Herrljunga kommun

Motion avseende daglig schemalagd idrott i skolan.

1. Bakgrund

Bunkefloprojektet har visat att daglig schemalagd idrott i skolan inte bara förbättrar skolresultatet med bättre betyg utan skapar också grund för folkhälsan i form av stärkt skelett och skydd för hjärtat mm. I vår grannkommun Vara har man tagit fasta på detta vid skolan i Larv som vi kunde läsa om i Knallebladet vecka 5 2017. Våra barn är värda en bra start i livet och det kan de få med daglig idrott i skolan. Det skapar också grund för ett långt och hälsosamt liv.
Läs mer om Bunkefloprojektet i utdraget från Idrottsmedicin 2/06 som bifogas.

2. Förslag

Kommunens Väl föreslår att Herrljunga kommun inför daglig schemalagd idrott i grundskolan och gymnasieskolan.

För Kommunens Väl
Ljung 20170215

Lennart Ottosson

Bunkefloprojektet

Visade vägen till mer idrott i skolan

Ingegerd Ericsson

Att vara gästredaktör för detta temanummer om Bunkefloprojektet - en hälsofrämjande livsstil känns både hedrande och ansvarsfullt. Min medverkan i projektet har inneburit en rad spännande möten med olika forskargrupper, med skolledning och lärare på Ängslätt- och Sundsbroskolan, med alla elever och deras föräldrar samt med Bunkeflo IF, Friskis & Svettis med flera idrottsföreningar och deras ledare.

Flera olika forskningsresultat finns nu att ta del av, varav ett urval presenteras i detta temanummer. *Magnus Karlsson* skriver om hur fysisk aktivitet påverkar skelettets hållfasthet hos pojkar och flickor. I *Magnus Denckers* artikel redovisas skillnader i kondition och kroppsfett mellan mer och mindre fysiskt aktiva barn. *Peik Gustafsson* från BUP-kliniken vid UMAS skriver om uppmärksamhetsstörning i relation till omognad. *Marianne Lipiäinen-Rosenberg* och *Ulla Schröder* vid Folktandvården Skåne redovisar resultat från ett försök att kartlägga kost- och munhygienvanor hos barnen som är med i detta hälsofrämjande projekt.

Första doktorsavhandlingen

Den första doktorsavhandlingen i projektet blev klar 2003 och resultaten om relationer mellan motorik, koncentrationsförmåga och skolprestationer har redan tidigare presenterats i Svensk Idrottsmedicin. I artikeln om pendeln som äntligen svängt mot ökad fysisk aktivitet i skolan sätts dessa resultat i relation till Myndigheten för skolutvecklings slutrapport om hur Sveriges skolor följer läroplanstexten om daglig fysisk aktivitet för alla skolelever.

Att få vara med om Bunkefloprojektet är och har varit helt fantastiskt. Efter att inom Svenska Gymnastiklärareställskapet SGS under hela 90-talet ha kämpat mot marginalisering och nedskärning av skolans idrottsämne fick jag så möjlighet att vara med om att planera och starta ett projekt där eleverna skulle få en lektion schemalagd fysisk aktivitet varje skoldag. För att motivera även de mindre fysiskt aktiva barnen och försöka förebygga att eventuella motoriska brister skulle minska barnens intresse och naturliga rörelseglädje infördes motorikobservationer och extra motorisk träning i mindre grupper.

Förlängd skoldag

En oförglömlig upplevelse är ett informationsmöte för föräldrar till de elever som skulle få fysisk aktivitet varje dag i skolan och därmed skoldagen förlängd med 45 minuter. Den dåvarande rektorn Britten Synnergren läste högt ur kursplanen för idrott och hälsa och avslutade med orden: "Så står det i läroplanen. Då gör vi så här på den här skolan!" Det såg ut som om föräldrarna tacksamt nickade, neg och bockade. Aldrig tidigare under mina 25 år som idrottslärare hade en rektor så tydligt lyft fram och betonat betydelsen av skolämnet idrott och hälsa. Som läroplanen ser ut idag behövs det att varje skolledare vågar visa samma civilkurage.

En hel del intressanta forskningsresultat finns nu också från det norska projektet Barn-Bevegelse-Oppvekst, som delvis inspirerats av Bunkefloprojektet. I BBO-projektet har skolelevers fysiska, motoriska, sociala och kognitiva utveckling studerats och några exempel diskuteras i recensionen Barn, rörelse och uppväxt. En av många viktiga slutsatser man kan dra av resultaten från detta projekt och från Bunkefloprojektet är att det är en utmaning för idrotten, förskolan och skolan att förebygga att det moderna samhället hämmar barns naturliga rörelseglädje och spontana motorikträning. Det finns all anledning för politiker, skolledare, lärare, idrottsledare och andra beslutsfattare att engagera familjerna och med kraft påbörja förändringsarbetet att skapa en sundare livsstil för barn och unga.

Trevlig läsning!

INGEGERD ERICSSON
Fil.doktor i pedagogik
Universitetslektor i idrottsvetenskap
Lärarutbildningen, Malmö högskola

Bunkefloprojektet

En livsstil för bättre hälsa

När Bunkefloprojektet startade ville man se vad som händer när barn får mer fysisk aktivitet och rörelseträning i skolan.

Av Ingegerd Ericsson, Per Gärdsell, Christian Lindén och Magnus Karlsson

Planeringen för Bunkefloprojektet startade på ortopediska kliniken på universitetssjukhuset i Malmö redan 1996 efter det att en liknande studie innefattande äldre barn hade avslutats i Hässleholm och Sösdala och presenterats i en avhandling utgående från Malmö. Själva projektet startade först 1999, ett projekt som drevs som ett samverkansprojekt mellan skola, idrottsförening och forskningen via Lunds universitet. I och med studiestarten blev Ängslättskolan i Bunkeflostrand den första skolan i Sverige som införde fysisk aktivitet varje dag på schemat.

Både kropp och själ

Det hälsofrämjande arbetet i skolan hade dock startat redan i mitten av 1990-talet, då resurser hade avsatts för ett första hälsoprojekt på Ängslättskolan. En hälsogrupp bestående av flera lärare och en skolsköterska arbetade fram den första "hälsoutvecklingsplanen" som blev klar 1998. Planen innehöll strategier för hur skolan skulle arbeta med föräldrasamverkan, elevernas självförtroende och hälsorelaterande frågor. Den fysiska aspekten och motorikens betydelse för att nå förbättrad hälsa införlivades först i samband med Bunkefloprojektets start, då hälsoutvecklingsplanen revideras för att omfatta både kropp och själ. Tiden för skolämnet idrott och hälsa i läroplanerna har nämligen minskat under senaste decennierna. Även skolledningarnas möjligheter att till viss del styra mängden idrott och hälsa samt antalet friluftsdagar har bidragit till att ämnets undervisningstid under de senaste 30 åren konstant har minskat (Se diagram på sidan 12). Med Bunkefloprojektet ville vi därför utvärdera vad som händer hos våra växande barn om fysisk aktivitet, idrott och hälsa utökades till som det var tidigare, då varje barn hade betydligt mer rörelseträning i skolan.

Så föddes idén

De forskningshypoteser som samtidigt hade definierats på ortopediska kliniken, att en ökning av den fysiska aktiviteten i skolan kunde ändra hälsobeteendet hos barnen och medföra en förbättrad allmän hälsa samt specifikt ge ett starkare skelett, gjorde att de vetenskapliga frågeställningarna direkt kunde knytas till hälsoplanen. Sedan tidigare var det känt att idrott på tävlingsnivå under uppväxten var associerad med ett starkare skelett. Nu ville vi även se om daglig aktivitet med måttlig intensitet, på en sådan nivå att alla barn kunde delta i aktiviteterna, kunde påverka även barn med lägre idrottsintresse. Om vi kunde visa att även de mindre intresserade barnen genom ökad fysisk aktivitet fick en gynnsam utveckling av sin benmassa, skulle i så fall ökad fysisk aktivitet i skolan kunna rekommenderas som en allmän intervention i samhället för att kanske i framtiden minska antalet frakturer. Idén till Bunkefloprojektet var född.

Första skolan

Ängslättskolan i Bunkeflostrand, en mindre förort i utkanten av Malmö där Öresundsbron ansluter till Sverige, blev den skola där alla förste- och andra- klassare skulle få daglig fysisk aktivitet på schemat. Upptagningsområdet betraktas som stabilt med relativt liten in- och utflyttning, vilket får ses som en fördel med tanke på att projektet beräknades pågå under flera år. Skolan hade just anställt en hälsopromotor – en lärare med hälsopedagogisk utbildning - som ett led i WHO's koncept om att skapa en "Hälsobefrämjande skola". Denna hälsopromotor blev nu ett nav på skolan som tillsammans med personal, elever, föräldrar samt föreningar kontinuerligt drev och utvecklade projektet på det lokala planet.

Den största lokala idrottsföreningen, Bunkeflo IF, involverades också och erbjöd sin hjälp med att organisera och tillhandahålla den utökade fysiska aktiviteten.

Ingegerd Ericsson, universitetslektor i idrottsvetenskap, Malmö högskola.
Per Gärdsell, Christian Linden och Magnus Karlsson arbetar vid ortopediska kliniken, Universitetssjukhuset MAS, Malmö.

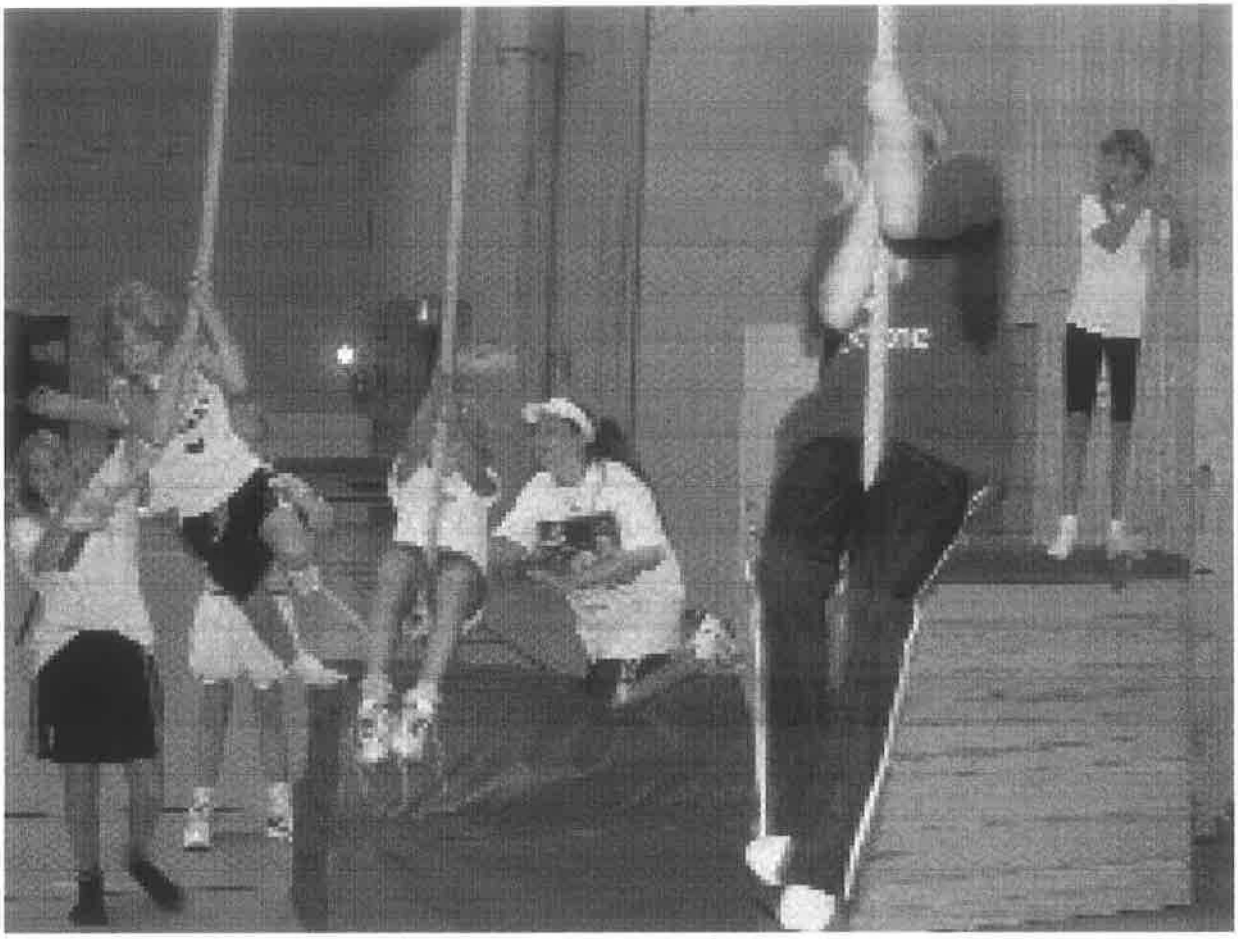

Det enda kravet på träningen var att den skulle vara generellt hållen och på en sådan nivå att alla barnen skulle kunna delta.

Även Friskis och Svettis engagerades med barnanpassade träningspass på skoltid. Det enda kravet på träningen var att den skulle vara generellt hållen och på en sådan nivå att alla barnen skulle kunna delta, med en önskan om att aktiviteten innehålla ett stort inslag av rörelseglädje och ringa tävlingsmoment.

Från två till tre lektioner

Vid projektstart utökades ämnet idrott och hälsa från två till tre lektioner och olika idrottsföreningar ledde fysiska aktiviteter två pass per vecka, en insats som medförde att eleverna fick 225 minuter fysisk aktivitet i skolan per vecka. Dessutom fick elever som observerades ha motoriska brister 60 minuter extra motorikträning varje vecka. Denna träning var mer individuellt anpassad och utgick från den motoriska utvecklingsnivå, som respektive elev befann sig på. Eleven gavs möjlighet att träna i sin egen takt för att automatisera grovmotoriska grundrörelser. Dessutom ingick övningar som tränar samordning av kroppsrörelser och förmågan att känna skillnad mellan spänning och avspänning. Även samarbets- och koncentrationsövningar ingick för att öva aktivitetskontroll. Barn med låg motorisk aktivitetsnivå stimulerades till automatisering av grovmotoriska färdigheter genom lustfyllda motivationsskapande rörelseupplevelser på en anpassad motorisk nivå.

Längre skoldagar

Skolans alla lärare och de föreningsledare som engagerades i projektet fick under studiedagar och genom handledning utbildning i barns sensomotoriska utveckling och motorisk träning enligt MUGI-modellen, som bland annat bygger på teorier om grovmotoriska utvecklingsfaser och integrering av sinnesimpulser. I denna utbildning ingick att observera och stimulera barns motoriska utveckling på olika nivåer. Utbildningen, som även vände sig till övriga skolor i stadsdelen, fortsatte under projektet med workshops, studiecirklar och studiedagar kring idrottsämnets och motorikens didaktik i teori och praktik. Här diskuterades vad idrottsämnet ska innehålla och hur vi bäst kunde utnyttja den utökade fysiska aktiviteten för att nå läroplanens och kursplanens mål för idrott och hälsa. En referensgrupp med tio idrottslärarutbildare från olika universitet och högskolor i Sverige, bildades för att bistå projektets lärare och föreningsledare med handledning i frågor som rörde idrottsundervisning. Föräldrar och andra intresserade inbjöds till utbildningsdagar, studiebesök och seminarier med tema "Skolan – en hälsofrämjande arena" för att nå ett positivt gensvar från även föräldrarna. Trots att skoldagen förlängdes med 45 minuter kunde undervisningen skötas med befintlig lärarstab.

Jämförelse med andra grupper

Som jämförelsegrupp utvaldes förste- och andra- klassare i tre närliggande skolor i samma område av Malmö, där eleverna fick fortsätta med den nivå på idrottsundervisningen som de flesta

svenska skolor tillåter, en till två gånger per vecka, motsvarande ca 60 minuters fysisk aktivitet per vecka. Ytterligare en jämförelsegrupp bestod av alla elever i Ängslättskolan som vid projektetstart började skolår 3. En poäng med att jämföra resultaten även med elever från samma skola var att förutom den utökade fysiska aktiviteten var övrig läroplan identisk. Samma kompetensutveckling och handledning i motorik gavs dessutom till både lärare och föreningsledare i såväl jämförelsegrupp som interventionsgrupp. Jämförelsegruppen får antas vara så lika interventionsgrupperna som möjligt, eftersom alla eleverna i studien, såväl i jämförelse- som interventionsgrupper, kommer från samma bostadsområde och har likartad social bakgrund. Detta bekräftades vid studiens start då vi inte fann några skillnader mellan grupperna vare sig i social bakgrund, skolsituation, livsstil, sjukdomar, medicinering, kostintag, träningsnivå, kroppsbyggnad, längd, vikt, muskelstyrka, muskelmängd, fettmängd eller benmassa.

250 elever

Bunkefloprojektet omfattar totalt ca 250 elever. Grundtanken bakom projektet är att tvärvetenskapligt följa dessa elever genom hela grundskolan. I projektet involverades bland annat barnkliniken, barn- och ungdomspsykiatriska kliniken, kliniskt fysiologiska kliniken, lärarutbildningen och tandvården, knutna till antingen Malmö högskola eller Lunds universitet. Fem olika forskargrupper bedriver studier med mätningar och observationer på eleverna. De olika forskningsprojekten finansieras genom forskningsanslag från bland annat Allmänna arvsfonden, Centrum för idrottsforskning, Vetenskapsrådet, Lunds universitets fonder, Svenska Läkaresällskapet, region Skåne, ALF, Statens folkhälsoinstitut, Lärarutbildningen vid Malmö högskola, Svenska Gymnastikläraresällskapet, KK-stiftelsen och föreningen GCI-GIH.

Bunkefloprojektet en modell

När lärare, elever, skolledning och forskare efter knappt ett år fick utvärdera sina upplevelser av vad den dagliga rörelseträningen förde med sig i form av effekter på motorik, koncentrationsförmåga och övriga skolprestationer, ledde detta till att skolan beslutade att alla nya klasser som började på Ängslättskolan skulle ha daglig schemalagd fysisk aktivitet. Successivt har därför den fysiska aktiviteten utökats och från hösten 2006 har alla elever i skolår 1-5 på Ängslättskolan och alla elever i skolår 6-9 på den närliggande Sundsbroskolan minst 45 minuter fysisk aktivitet varje dag. Aktiviteterna är av varierande slag, från vanliga idrottslektioner till promenader och lek, då syftet med aktiviteten inte är att skapa världsmästare, utan individer som väljer daglig fysisk aktivitet och en hälsosam livsstil, en livsstil som förhoppningsvis följer individerna upp i vuxenlivet.

Nätverk av skolor

För att dra nytta av och sprida den kunskap som projektet har givit skapades även begreppet "Bunkeflomodellen", vars ideologi är enkel. Vardaglig fysisk aktivitet möjliggörs genom att identifiera arenor för hälsofrämjande arbete där samarbete mellan dessa olika intressenter skapar nya möjligheter för rörelseträning.

Projektets utveckling och den kunskap som erhållits förmedlas via Bunkeflomodellens hemsida: www.bunkeflomodellen.com. För skolor som är intresserade att ta upp vår arbetsmodell i sin egen miljö kan man via hemsidan ansluta sig till det nätverk av hälsobefrämjande skolor som skapats inom projektet. Bunkeflomodellen innebär också att skolorna i Bunkeflostrand har konserverat arbetsmodellen som en standard.

Arbetsmodellen är nu inte bara ett övergående projekt utan har definierats som ett arbetssätt där alla elever har daglig schemalagd fysisk aktivitet och där motorikobservationer genomförs rutinmässigt vid skolstarten. Vid behov ges sedan extra motorisk träning i mindre grupper. En revidering av hälsoutvecklingsplanen gjordes under hösten 2004, där nu även områden som föräldrasamverkan, livskunskap, fysisk aktivitet och kost prioriterats. Då hälsoarbetet inte heller avgränsas till ett speciellt skolämne genomsyrar denna inställning hela skolans arbete.

Enligt WHO-modell

Både Ängslättskolan och Sundsbroskolan arbetar därför nu efter WHO:s modell rörande en "Hälsofrämjande skola". Hälsan är i centrum och skolans hela vardag fungerar som en stödjande, lärande och hälsofrämjande miljö för fysisk, social och psykisk hälsa. Hälsofrämjande aktiviteter som Sundsbroskolan genomfört är bland annat: drama- och avslappningsövningar, massage, elevdemokrati, kostaktiviteter och mobbingförebyggande arbete.

Den första antimobbingplanen skrevs i början av 90-talet och stommen i denna lever vidare även idag.

Även på Sundsbroskolan har en hälsopromotor anställts som leder lektioner i fysisk aktivitet och som tillsammans med övrig personal driver hälsofrämjande arbete på skolan. Hälsopromotorn planerar verksamheten, arrangerar studiebesök på skolan, håller kontakt med sjukhuset UMAS samt sköter mycket av informationen om Bunkefloprojektet.

Starkare självförtroende

En annan viktig del i Sundsbroskolans hälsoarbete är att varje elev har ett så kallat hälsosamtal med skolsköterskan en gång per år. Områden som berörs vid samtalet är skoltrivsel, skolarbetet, kost, sömn, livsstilsrelaterade frågor, ANT och psykosociala frågor, det vill säga hur eleven mår. Syftet med hälsosamtalen är att försöka se helheten, att ge möjlighet till reflektion och undersöka om eventuellt stöd eller hjälp till självhjälp behövs.

Utifrån detta arbete har en aktivitetsgrupp bildats vars syfte är att öka elevens sociala nätverk bland jämnåriga. Elever med svaga nätverk träffas för att stärka elevernas självförtroende och skapa en känsla av samhörighet. På detta viset har Bunkeflomodellen visat att ett forskningsprojekt kan gå hand i hand med en samtidig förändring i skolan och samhället i övrigt.

Det måste dock nämnas att de aktiviteter som nu beskrivits som delar i skolans hälsofrämjande arbete inte fullt ut baseras på de vetenskapliga rapporter som presenterats från själva Bunkefloprojektet, utan även annan ny kunskap har tillvaratagits. De specifika vetenskapliga data som har framkommit ur projektet redovisas nu av respektive forskargrupp.

Bunkefloprojektet

Fysisk aktivitet ökar skelettets hållfasthet

Innan Bunkefloprojektet startade visste man att idrott på tävlingsnivå bland växande individer medför ett starkare skelett. Däremot visste man inte hur daglig fysisk aktivitet med måttlig intensitet påverkar skelettet.

Av Magnus Karlsson, Christian Linden, Per Gärdsell

De senaste 50 åren har antalet benskörhetsfrakturer i Sverige närmare fördubblats. I dag beräknas att varannan svensk kvinna och var fjärde svensk man någon gång kommer att drabbas av en benskörhetsfraktur. Denna utveckling har lett fram till att Sverige har den tveksamma förmånen att tillhöra världseliten i antalet benskörhetsfrakturer. Varför det har blivit så är till stor del oklart. En sannolik förklaring är att vi i övergången från industrisamhälle till kunskapssamhälle rationaliserat bort stora delar av den fysiska aktiviteten från vårt vardagsliv. Larmrapporterna rörande vår bristande aktivitet duggar tätt. Trappor har förvandlats till nödutgångar, bollspel har bytts mot TV-spel och varannan bilresa når aldrig över en halvmil. Nio av tio i befolkningen vet att motion är viktigt för hälsan, samtidigt som 75 procent inte motionerar tillräckligt ur hälsosynpunkt och 25 procent inte alls. Mest tydligt syns detta hos unga flickor där undersökningar visar att var femte flicka sällan eller aldrig deltar i skolgymnastiken samt att var fjärde flicka inte tränar eller motionerar på egen hand. Denna inaktivitet leder till en rad negativa hälsoeffekter. Andelen överviktiga barn har sexdubblats sedan mitten av 80-talet och man har också noterat att barn drabbas av vällevnadssjukdomar som man normalt associerar med ett betydligt äldre klientel. Men även skelettet påverkas i negativ riktning. Samtidigt som denna förändring i vår livsstil har försämrat skelettets kvalitet har vår medellivslängd det senaste seklet ökat med 25 år. Fem av dessa år tillskrivs sjukvården medan de resterande åren är en samlad effekt av alla insatser för en förbättrad vällevnad. Ekvationen som då uppkommer blir därför mycket svårlöst och resultatet blir närmast att dagens människa har blivit ett mekaniskt hållfasthetsproblem.

Kostnader för samhället

Frakturerna som uppkommer som ett resultat av det allt skörare skelettet innebär inte bara ett stort lidande för de drabbade individerna, utan medför även enorma kostnader för samhället. Då dessutom benskörhetsproblemet i framtiden beräknas öka, inte bara i västvärlden utan även globalt, måste vi omedelbart mobilisera alla möjliga resurser för att bryta den ogynnsamma utvecklingen. Vi måste helt enkelt hitta metoder som minskar antalet frakturer. Mycket av intresset har då fokuserats mot hur man får ett starkare och mer motståndskraftigt skelett.

Magnus Karlsson, Christian Linden och Per Gärdsell arbetar vid ortopediska kliniken, Universitetssjukhuset MAS, Malmö.
magnus.karlsson@med.lu.se
christian.linden@telia.com
per.gardsell@bunkeflomodellen.com

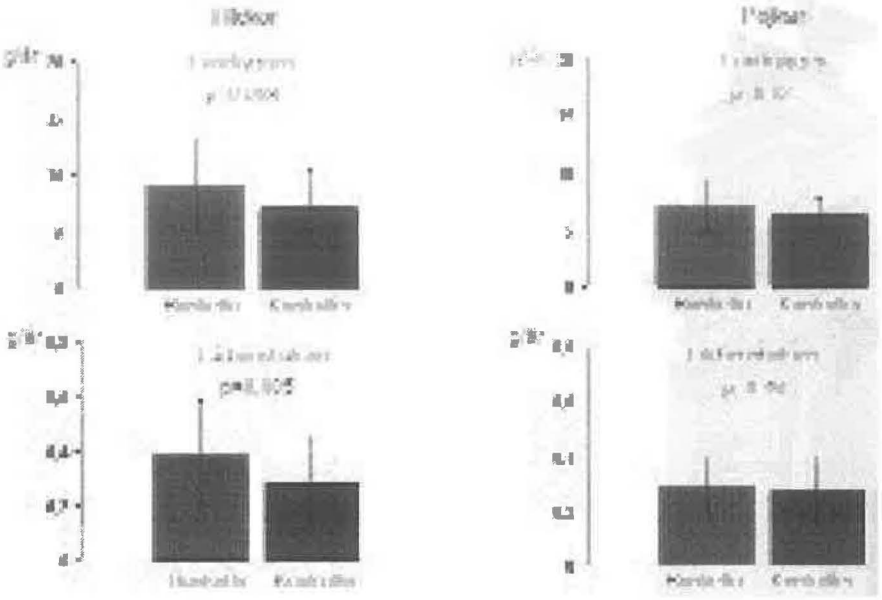

Bild 3.
Årliga utvecklingen av "bone mineral content" (BMC i gram) i ländrygg och lårbenshals hos flickor och pojkar under de fyra åren som vi hittills har följt barn som fick daglig fysisk aktivitet ("Bunkeflo") och barn som hade idrott och hälsa en till två gånger i veckan ("Kontroller"). Ett p < 0.05 uppfattas som en statistisk säkerställd skillnad.

Då benmassan inte är konstant under livet och då benmassan i hög grad bestämmer skelettets hållfasthet har studier fokuserats mot hur vi kan öka skelettets benmassa. Men, inte bara mängden mineral i skelettet, utan även skelettets arkitektur har kommit i fokus. Som jämförelse kan man tänka sig en bro. Visserligen är mängden stål av intresse, men även hur denna mängd formas i det tredimensionella rummet har betydelse för hållfastheten.

Skelettutvecklingen i unga år

Under de första decennierna i livet ökar benmassan och skelettet växer i storlek så att vi i 20-30-årsåldern når "peak bone mass", den högsta mängden benmassa vi lagrar in under livet. Med stigande ålder förändras benmetabolismen så att i stället en åldersberoende förlust av benmassa tar vid. Denna förlust är ganska konstant efter 30-40 års ålder med undantag av en övergående ökning hos kvinnor under de 5-10 åren som följer menstruationernas upphörande. Av tradition har man i forskningen länge letat efter faktorer som kan minskar den åldersberoende benförlusten. Men, om man även kunde påverka ungdomarnas växande skelett, så skulle de nå en hög peak bone mass. Dessa individer skulle då ha ett betydligt bättre utgångsläge när den åldersberoende förlusten startade då de hade satt in mer ben i benbanken, något som skulle medföra att de hade goda möjligheter att ta ut ett stort benkapital utan att bli "ruinerade".

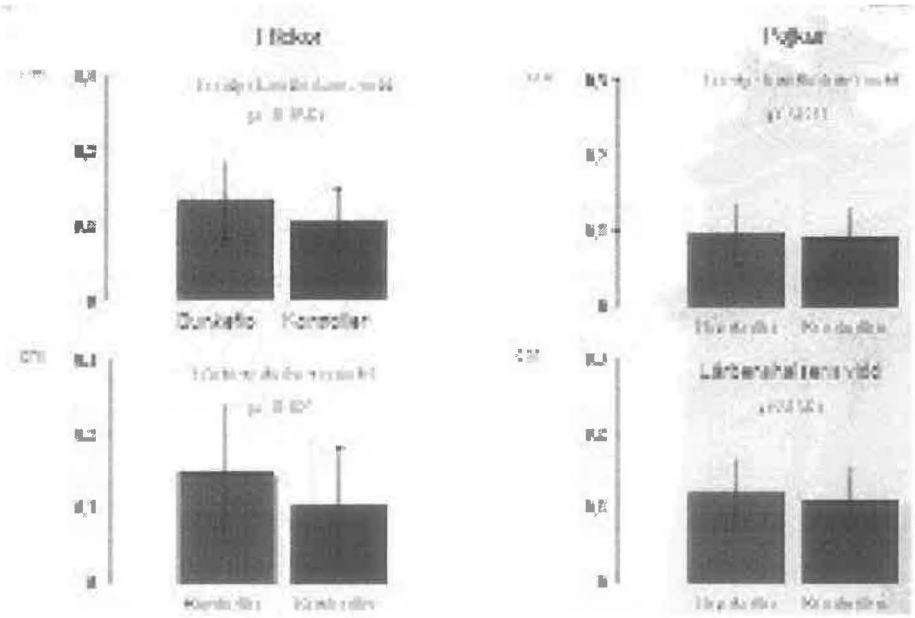

Bild 4.
Årliga utvecklingen av skelettets storlek (i cm) i ländryggens tredje kota och i lårbenshals hos flickor och pojkar under de fyra åren som vi hittills har följt barn som fick daglig fysisk aktivitet ("Bunkeflo") och barn som hade idrott och hälsa en till två gånger i veckan ("Kontroller"). Ett p < 0.05 uppfattas som en statistisk säkerställd skillnad.

Kan fysisk aktivitet påverka skelettet?

Vid projektstarten visste man att idrott på tävlingsnivå bland växande barn medförde ett starkare skelett. Nu ville vi alltså även se om daglig aktivitet med måttlig intensitet, på en sådan nivå att alla barnen kunde delta i aktiviteterna, kunde påverka skelettet. För närmare beskrivning av hur projektet startade och hur de barnen som fick daglig fysisk aktivitet samt hur kontrollerna som fick fortsätta med idrott och hälsa en till två gånger i veckan utvaldes hänvisas till den inledande artikeln om Bunkefloprojektet. Det enda kravet på träningen var att den skulle vara generellt hållen och på en sådan nivå att alla barnen skulle kunna delta. Som önskemål framlades också att aktiviteten skulle innefatta ett stort inslag av rörelseglädje och ringa tävlingsmoment. En lämplig symbol för Bunkefloprojektet och Bunkeflomodellen skapades, logotypen "Hoppzan" som återfinns invid många rubriker till artiklarna i denna tidning.

Den övergripande studiefrågan som vi i forskargruppen ställde var alltså om en ökning av den fysiska aktiviteten i skolan kunde ändra hälsobeteendet hos barnen samt medföra en förbättrad allmän hälsa, i vårt specifika fall en ökad muskulatur och ett starkare skelett. I just denna översikt

kommer vi endast att redovisa våra resultat rörande skelettets utveckling.

Så mäts benmassan

Projektet rörande utvärderingen av skelettet och muskulaturen är upplagt som en prospektiv kontrollerad interventionsstudie där vi följer barnen årligen med avseende på benmassan, skelettutvecklingen, muskelutvecklingen och funktionell utveckling. Benmassan och muskelmassan mäts då i hela kroppen och regionalt i armar och ben medan benmassan även mäts i ländryggen och höften med en slags röntgenteknik, den så kallade DXA tekniken. Detta är den metod som i dag är helt kliniskt dominerande när benmassan skall mätas. För varje lokal utvärderades (i) mängden benmassa (BMC) och (ii) scannad benmassa per ytenhet (BMD), det måttet man använder i kliniska samanhang när man skall bedöma risken hos en individ att drabbas av en fraktur. I ländryggens tredje kota och i lårbenshalsen utvärderades även (iii) skelettets storlek. Dessa storheter utvärderades eftersom man vet att samtliga storheter påverkar skelettets hållfasthet och att samtliga är oberoende prediktorer för framtida frakturer. Dessutom fyllde deltagarna i ett frågeformulär så vi kunde utvärdera graden av träning såväl inom som utom skolans ramar samt andra livsstilsfaktorer, sjukdomar och mediciner som kunde påverka skelettets utveckling.

Vad visar Bunkeflostudien?

Innan studiestarten fann vi inga skillnader när grupperna jämfördes i ålder, pubertetsutveckling, längd, vikt, benmassa, fettmängd eller muskelmassa. Vi kunde inte heller finna några skillnader i livsstilen som sjukdomar, medicinintag, kost, fysisk aktivitet. Med ledning av detta drog vi slutsatserna att grupperna var helt jämförbara innan studien startade. När studien väl startade medförde detta att den enda livsstilsfaktorn som skiljde sig mellan grupperna var att de i träningsgruppen hade mer idrottsaktiviteter såväl i skolan som när man räknade det totala idrottsaktiviteten (i skola samt på fritiden sammantaget).

Fyra års uppföljning

Under de fyra år vi hittills har följt barnen, den hittills längsta uppföljningen i en kontrollerad träningsstudie hos barn där man utvärderar om träning påverkar benmassan och skelettstorleken, har den pubertala utvecklingen varit jämförbar mellan grupperna. Tillika har de registrerade livsstilsfaktorerna varit lika i grupperna, förutom då förstås nivån på den fysiska aktiviteten. Detta motsäger att eventuella skillnader mellan grupperna har uppkommit som ett resultat av att barnen har nått olika långt i sin kroppsliga utveckling eller levt på helt skilda sätt i sitt dagliga liv. Efter fyra års daglig fysisk aktivitet fann vi att såväl flickorna som pojkarna som hade haft daglig fysisk aktivitet hade ökat sin benmassa mer *(Bild 3)* och dessutom ökat sin skelettets storlek mer *(Bild 4)* jämfört med de barn som

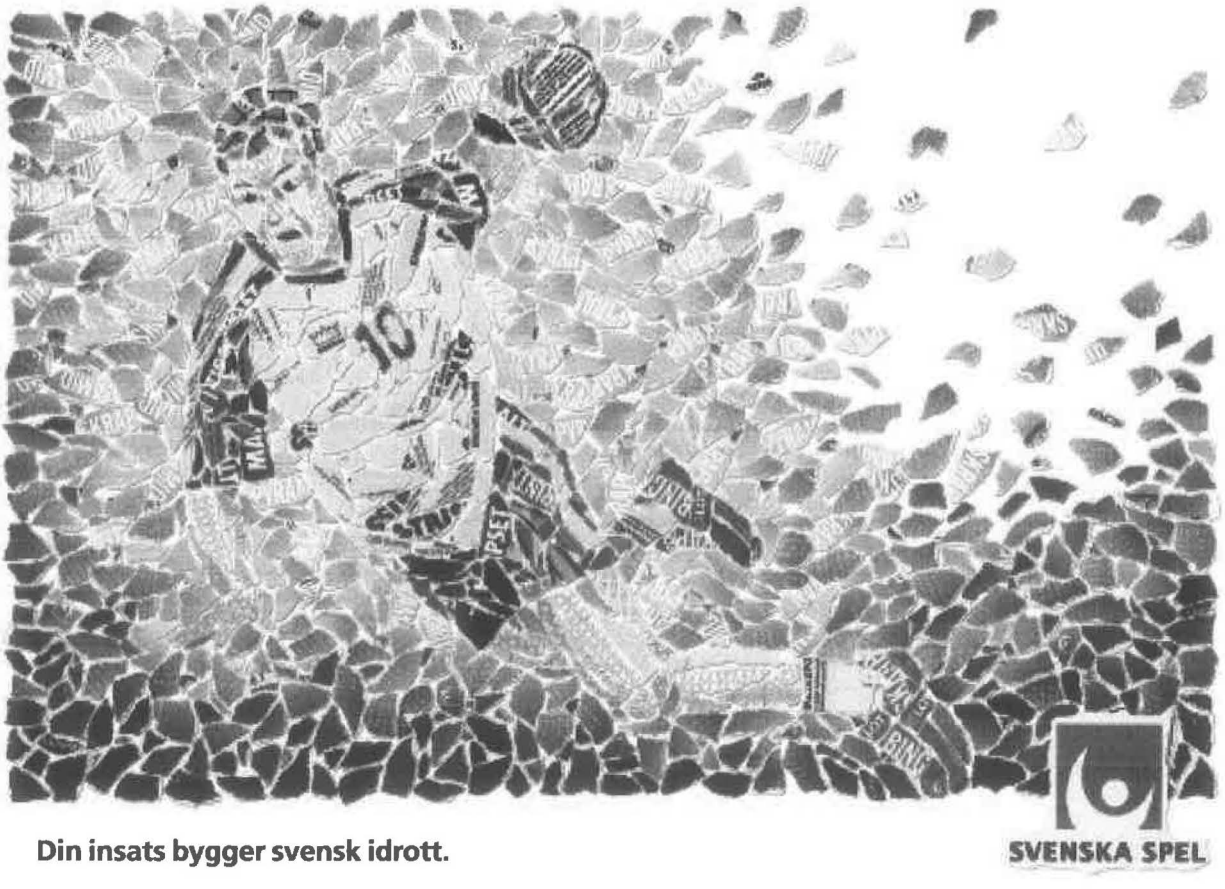

endast hade idrott och hälsa en till två gånger per vecka.

Slutsatser

Slutsatsen av de data som denna studie presenterar blir således att en ökad skolidrott bland såväl flickor som pojkar under de fyra första åren i grundskolan är associerad med en ökad mängd benmassa och en ökad skelettstorlek, två egenskaper som oberoende av varandra samverkar till att skapa ett starkare skelett. Kvarstår dessa gynnsamma effekter upp i vuxenlivet kan vi spekulera i om träning under ungdomsåren kan leda till ett mer hållfast skelett och på sikt även ett minskat antal frakturer.

Internationellt intresse

Även om vi hittills endast har följt barnen under fyra år har studien väckt ett stort intresse, även internationellt. Christian Lindén, som doktorand inom projektet, fick förra året pris för bästa vetenskaplig studie och presentation på Svenskt Ortopediskt Årsmöte och nyligen fick samma forskare det prestigefyllda "Young Investigator Award", utdelad av "The Amercian Bone and Mineral Society" på världens största benmöte. Projektet har även under de två senaste åren utvalts, som en av fem rapporter av mer än 2000 bidrag, att presenteras för den amerikanska pressen på det årligen återkommande benmineralmötet i USA som exempel på forskning med stor potential att påverka vår framtid. De frågeställningar som projektet har klarlagt bör kunna ligga till grund för en diskussion om samhället skall öka sitt stöd och sin satsning på ämnet idrott och hälsa samt bidrag till idrottsföreningar. Den nu nyvunna kunskapen om att effekten av fysisk aktivitet sannolikt är störst i unga år rimmar illa med det ras genom läroplanen som ämnet Idrott och Hälsa genomgått i modern tid. För 30 år sedan bestod skoldagen för barn i de första årskurserna av 20 procent idrottsundervisning medan dagens barn endast erhåller 6 procent *(Bild 5)*. Redan nu ser vi dock resultat av vårt arbete då utbildningsminister och regeringen har tagit ett beslut att arbeta för att dagens barn skall få daglig fysisk aktivitet på det svenska skolschemat. Kan vi genomföra detta på ett nationellt plan finns stora möjligheter att vi kan bromsa och på sikt kanske till och med reversera samhällets besvärande benskörhetsproblem.

Korrespondens
Magnus Karlsson
vetenskapligt ansvarig för Bunkefloprojektet, docent, ortopediska kliniken, Universitetssjukhuset MAS, 20502 Malmö; Telefon 040-331000; Fax 040 - 336200;
E-post: magnus.karlsson@med.lu.se

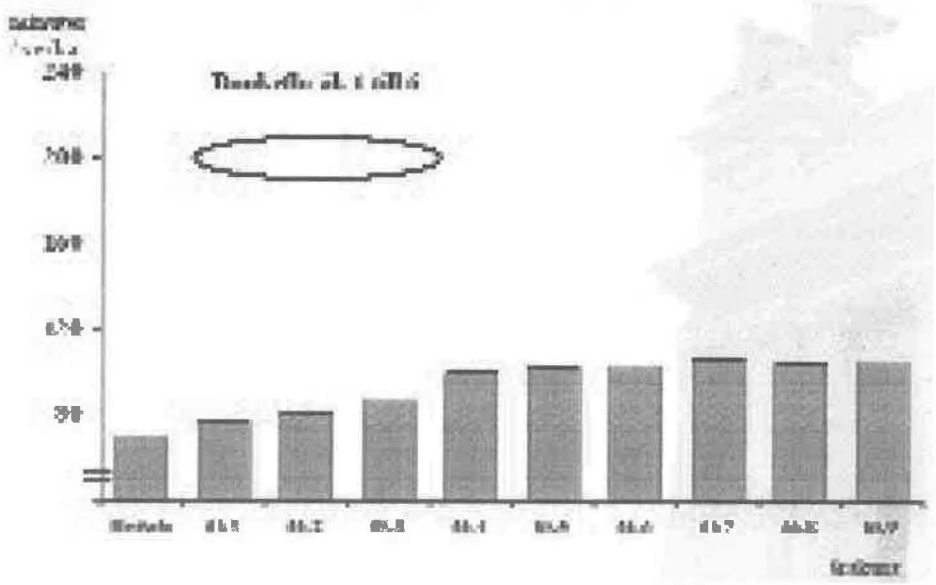

Bild 5.
Nivån av skolämnet idrott och hälsa i svenska skolor, i enlighet med en riksomfattande enkät till svenska grundskolor 1998 inom ramen för Bunkefloprojektet.

Annons Sportapoteket/
Skadebutiken

Bunkefloprojektet

Träning i barndom skyddar hjärtat

Resultat från Bunkeflostudien visar att fysisk aktivitet kan påverka riskfaktorer för hjärt- och kärlsjukdom hos barn i 9-10-årsåldern.

Av Magnus Dencker, Ola Thorsson, Magnus Karlsson, Christian Lindén och Lars Bo Andersen

Fysisk inaktivitet är hos vuxna individer idag en etablerad, stark riskfaktor för utveckling av hjärt-kärlsjukdom. Olika studier i USA och Väst-Europa har visat att uppskattningsvis endast 25-50 procent av den vuxna befolkningen är tillräckligt fysiskt aktiv för att ligga utanför riskområdet i detta avseende. Detta är ingen ny kunskap utan redan på 1960-talet kom en berömd studie från London, där busskonduktörer på Londons dubbeldäckare drabbades av betydligt färre hjärt-infarkter jämfört med busschaufförer (1). Trots att studien innehöll en hel del oklarheter så visade den ändå vart åt det lutade, det vill säga skillnaden berodde på att busskonduktörerna skuttade upp och ned för trapporna hela dagen medan busschaufförerna satt stilla. Många ansåg dock att eftersom fysisk inaktivitet oftast är kopplad till övervikt, så kunde denna sedan länge erkända riskfaktor förklara den ökade risken för hjärtinfarkt hos chaufförerna. På 1980-talet kom den mycket kända Framingham-studien i USA som visade att livsstilsfaktorer är klart kopplade till förekomst av hjärt-kärlsjukdom. Idag finns flera liknande studier som visar att fysisk inaktivitet isolerat är en mycket stark enskild riskfaktor för insjuknande i hjärt-kärlsjukdom hos vuxna. Dessa studier har också visat att överviktiga men fysiskt aktiva personer har en klart lägre dödlighet i hjärt-kärlsjukdomar jämfört med inaktiva överviktiga, men även jämfört med inaktiva normalviktiga individer. Tidigare ansågs bland annat att vissa blodfetter och då speciellt kolesterol samt rökning var starka riskfaktorer för hjärt- och kärlsjukdomar. Men idag finns det data som tyder på att fysisk inaktivitet troligen är en ännu starkare risk-faktor. Det är dock inte bara fysisk aktivitet som har betydelse för den vuxna individens hälsa utan det finns ett starkt samband mellan fysisk arbetsförmåga uttryckt som individens maximala syrgasupptag och risk för förtidig död. Ju lägre maximalt syrgasupptag individen har, ju kortare kvarvarande livslängd och ju mer sjukdom drabbas individen av.

Växande problem

Åderförkalkning (arterioskleros) är också ett växande samhällsproblem. Den arteriosklerosiska processen startar tidigt i livet, redan hos barn i 5-10 års ålder som dött i olyckor har man vid obduktioner sett förstadier till åderförkalkning. Även under Korea samt Vietnam krigen sågs betydande förekomst av åderförkalkning hos unga soldater som obducerades efter att ha dött i strid. Obduktioner av överviktiga barn och ungdomar (som framför allt dött på grund av olyckor) visar tydligt att barnfetma är kopplad till ökad förekomst av arterioskleros och samt även förekomst av riskfaktorer för hjärt-kärlsjukdom. Men hos barn studerar man oftast så kallade surrogatvariabler, det vill säga riskfaktorer för hjärt-kärlsjukdom istället för insjuknande i själva sjukdomen. Detta eftersom det är mycket ovanligt med hjärt-kärlsjukdom i yngre ålder. Förekomst av riskfaktorer för hjärt-kärlsjukdom som barn har även till viss del visat sig kvarstå upp i vuxenlivet, men bara för att man har riskfaktorer behöver ju inte nödvändigtvis betyda att man drabbas av sjukdom. Eftersom vi förändrar våra vanor (exempelvis beträffande rökning, alkohol, kost och fysisk aktivitet) under livets gång är det troligt att bara en liten del av den riskfaktor exponering för hjärt-kärlsjukdom hos den vuxne har startat i barndomen. Men för den enskilde individen har åldern när riskfaktorerna inträffar sannolikt en stor betydelse. Som exempel kan nämnas att mindre än 50 % av överviktiga tolvåringar blir normal-viktiga som vuxna, och att risken för att övervikt skall följa barnet upp i vuxen ålder

Magnus Dencker och Ola Thorsson arbetar vid Kliniskt Fysiologiska Avdelningen, Universitetssjukhuset MAS, Malmö.

Magnus Karlsson och Christian Lindén arbetar vid Ortopediska kliniken, Universitetssjukhuset MAS, Malmö.

Lars Bo Andersen arbetar vid Norges idrettshøgskole, Oslo

Variabel	Pojkar n=128	Flickor n=101	p-value
Antal minuters mätning per dag	716±83 (505-987)	712±78 (516-987)	0,58
Genomsnittlig fysisk aktivitet per dag (mean counts/min)	751±243 (189-1505)	618±154 (211-1121)	<0.001
Minuter måttlig fysisk aktivitet per dag (min)	210±51 (75-325)	190±38 (89-283)	<0.001
Minuter hård fysisk aktivitet per dag (min)	46±20 (4-116)	35±13 (6-70)	<0.001

Tabell 1.
Data för accelerometer mätt fysisk aktivitet bland 9-10 åriga pojkar och flickor (n=229). Data presenteras som medelvärde ± standarddeviation samt spridningen i gruppen.

ökar ju äldre barnet blir. Detta talar utan tvekan för att man skall försöka företa hälsobefrämjande förändringar i livsstilsen så tidigt som möjligt i livet. Tidigare publicerade interventionsstudier med fysisk aktivitet på barn har dock avgörande metodologiska tillkortakommanden. Även om barn randomiseras till olika typer av organiserad fysisk aktivitet så kan man ju inte veta om de kompensatorisk rör sig mindre under resterande delen av dagen och vice versa. Ofta har försök gjorts att bedöma den totala mängden av fysisk aktivitet via självrapportering med diverse enkät- eller dagboksbaserade metoder. Dock har valideringsstudier visat att dessa metoder är tveksammt tillförlitliga för att bedöma graden av den fysiska aktiviteten hos barn under tolv års ålder. Med introduktionen av acccelerometerar förbättras våra möjligheter att på ett mer objektivt sätt uppskatta barns fysiska aktivitet och med ledning av det kunna uppskatta de eventuella hälsoeffekter som är förenade med en viss nivå av fysisk aktivitet. En accelerometer är en mätare stor som en tändsticksask och innehåller en kristall som komprimeras av acceleration. Graden av kompression registreras och kan sedan via databearbetning avläsas som ett aktivitetsmått. Valideringsstudier av accelerometer data visar att det är möjligt att beräkna den tid per dag som ett barn varit måttligt aktiv (ex. promenerat) respektive ägnat sig åt hård fysisk aktivitet (ex. sprungit).

Fysiologidelen i Bunkefloprojektet

Fysiologidelen i den prospektiva Bunkeflostudien är en fristående delstudie där effekten av objektivt mätt mängd daglig fysisk aktivitet under barndomsåren utvärderas. Det övergripande syftet med studien är att belysa sambanden mellan olika grader av fysisk aktivitet i barndomsåren och vilken eventuell relation som finnes med riskfaktorer för hjärt-kärlsjukdom. Studien omfattar fysiologiska mätningar som började när barnen var mellan 9-10 år på 248 pojkar och flickor. Direkta mätningar av daglig fysisk aktivitet utfördes under fyra dagar hos varje barn med hjälp av en accelerometer. Liknande mätningar av barnen planeras till och med det att barnen har uppnått åtminstone 12-15 års ålder. Barnens nivå av daglig fysisk aktivitet jämförs därefter med olika fysiologiska tester så som blodtryck i vila, hjärtstorlek mätt med ultraljud (ekokardiografi) och maximalt syrgasupptag mätt vid arbetsbelastning på ergometercykel, som ett mått på konditionen. Mängd kropps fett mäts av våra forskarkolleger på Ortopediska kliniken vid Universitetssjukhuset i Malmö med en röntgenteknik (DXA-teknink).

Studie resultat och dess betydelse

Ett stort problem med studier som stäcker sig över en längre tid är att både deltagare och undersökare tappar intresse, något som resulterar i hög bortfallsfrekvens. Minst lika ofta ger svårigheter med att finansiera studien över en längre tidsrymd upphov till att undersökningen avbryts i förtid. Dessa problem har ännu inte drabbat vår studie. Hittills har bortfallet mellan första mätningen och den första uppföljande mätningen varit lågt (< 10 procent), vilket ökar våra möjligheter att generalisera våra fynd. Det vi ser när accelerometer data utvärderas är barnen i studien tycks generellt vara mycket aktiva. I tabell 1 återfinns data för fysisk aktivitet för alla barnen. Som väntat ses en tydlig skillnad mellan pojkar och flickor. Pojkar var generellt (ca 20 procent) mer fysiskt aktiva jämfört med flickor och pojkar utförde ca 30 % mer hård fysisk aktivitet per dag än vad fickorna gjorde. Internationella rekommendationer för daglig fysisk aktivitet (2, 3) förespråkar minst 60 minuters acku-

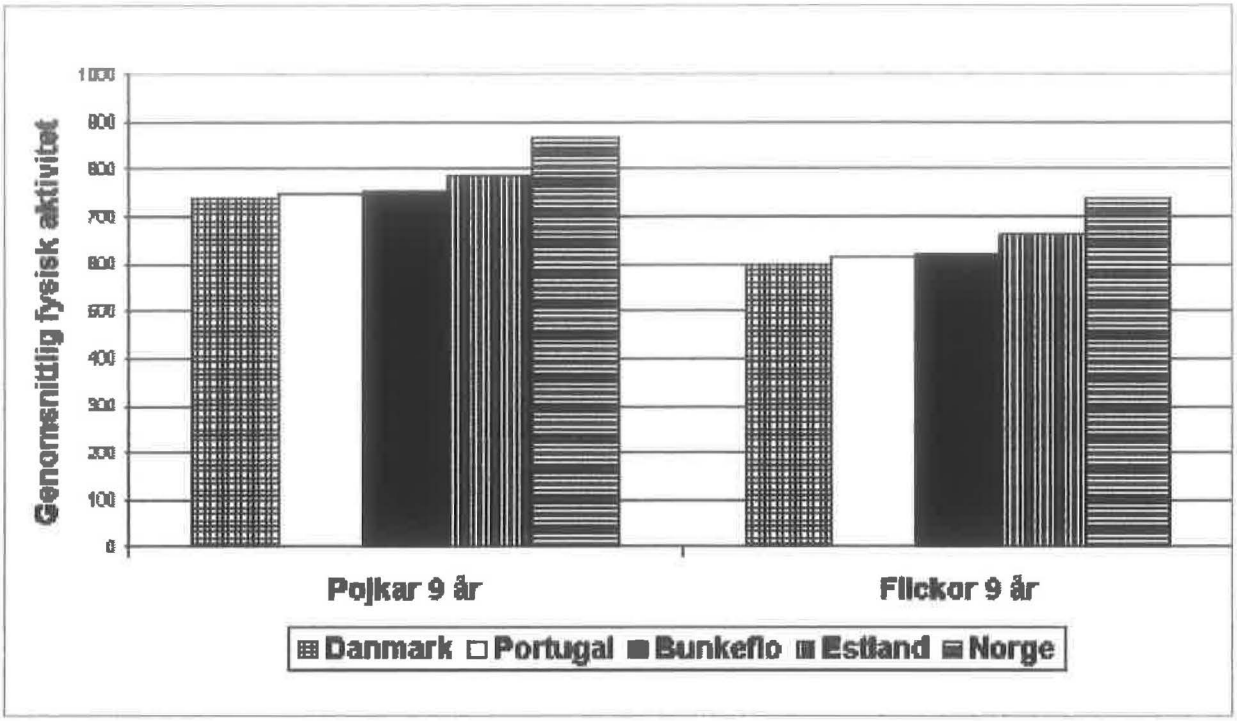

Figur 1. *Genomsnittlig fysisk aktivitet per dag (counts/minut) hos 9-10 åriga pojkar och flickor i Bunkeflostudien samt hos de barn i motsvarande ålder som deltog i European Youth Heart Study.*

mulerad mängd av minst måttligt intensiv fysisk aktivitet per dag. Detta uppnåddes med råge av alla undersökta barn (4). Nyligen publicerades resultaten från en annan studie på barn, den så kallade European Youth Heart Study (EYHS) där den fysiska aktiviteten mättes med samma typ av accelerometrar som de vi använde i vårt projekt. I figur 1 ses att det är relativt små skillnader i daglig fysisk aktivet hos barn i denna ålder oavsett om de bor i Danmark, Norge, Estland, Portugal eller i Malmö. Det finns dock ingenting som säger att 60 minuters måttligt intensiv fysisk aktivitet per dag, är tillräckligt för att undvika sjukdom. Denna rekommendation är inte så kallat evidensbaserad det vill säga det är inte veteskapligt bevisat att just denna gräns utgör en minimigräns för vad som kan anses som en hälsosam mängd fysisk aktivitet. Man måste även när man värderar deskriptiva studier vara medveten om att det finns flera eventuella metodologiska tillkortakommanden med att använda accelerometrar. En avgörande faktor är vilka gränser man skall använda vid analys av accelerometer data för att beräkna den tid som ett barn utfört aktivitet med en viss intensitet. Vilken gräns skall exempelvis sättas för måttlig aktivitet? Detta är på intet sätt klarlagt. Utöver det så mäts bara acceleration i vertikal riktning med de mätare som vi använt vilket leder till att fysisk aktivitet som inte innebär vertikal förflyttning av kroppen så som till exempel cykling undervärderas. En annan aktivitet som inte mäts över huvud taget är simning eftersom den typ av accelerometer som vi använde inte var vattentät. Det vore alltså arrogant att tro att de data som kommer från dessa mätare utgör någon absolut sanning när det gäller beräkningen av mängden fysisk aktivitet som barnet utfört. Dock kan man nog ändå fastslå att de data som genereras med denna metod troligen är betydligt säkrare än de uppgifter som man får fram med enkätbaserade metoder.

Mellanrubrik

Trots att alla barn uppfyllde rekommendationen för fysisk aktivitet så finns ändå en positiv relation mellan mängden fysikt aktivitet och maximal syreupptagningsförmåga (5). Detta kan ha betydelse, för lägre värden maximal syreupptagningsförmåga har tidigare visat sig vara förenat med ansamling av flertalet riskfaktorer för hjärtkärlsjukdom hos barn. Det verkar sålunda som att om man ökar aktivitetsnivån ytterligare så kan man få ytterligare gynnsamma hälsoeffekter på maximala syrgasupptaget. I figur 2 ses relationen mellan antalet minuter med hård fysisk aktivitet per dag och barnens maximala syreupptagningsförmåga. Det man först måhända lägger märke till är hur svagt sambandet är, figurerna har nästan karaktären av hagelsvärmsutseende. Detta är framför allt en följd av att maximal syreupptagningsförmåga beror på många olika faktorer exempelvis genetik, hjärtstorlek, mängd röda blodkroppar och lungfunktion. Sålunda är den fysiska aktiviteten bara är en faktor som påverkar maximala syreupptagningsförmågan. Men även det faktum att accelerometrar har en mätosäkerhet, vilket leder till att vissa barns aktivitetsnivå kan felklassificeras, kan påverka resultaten. I november 2005 presenterades våra data vid American Heart Associations vetenskapliga session i Dallas. Det faktum att USA leder ligan med såväl antalet feta barn som vuxna kan vara en förklaring till att presentationen blev mycket uppmärksammad. Detta trots att vi presenterade det förväntade resultatet att både pojkar och flickor med en högre andel kroppsfett är mindre fysikt aktiva jämfört med barn som har en mindre andel kropps fett (6). Sambandet visas i figur 3 som

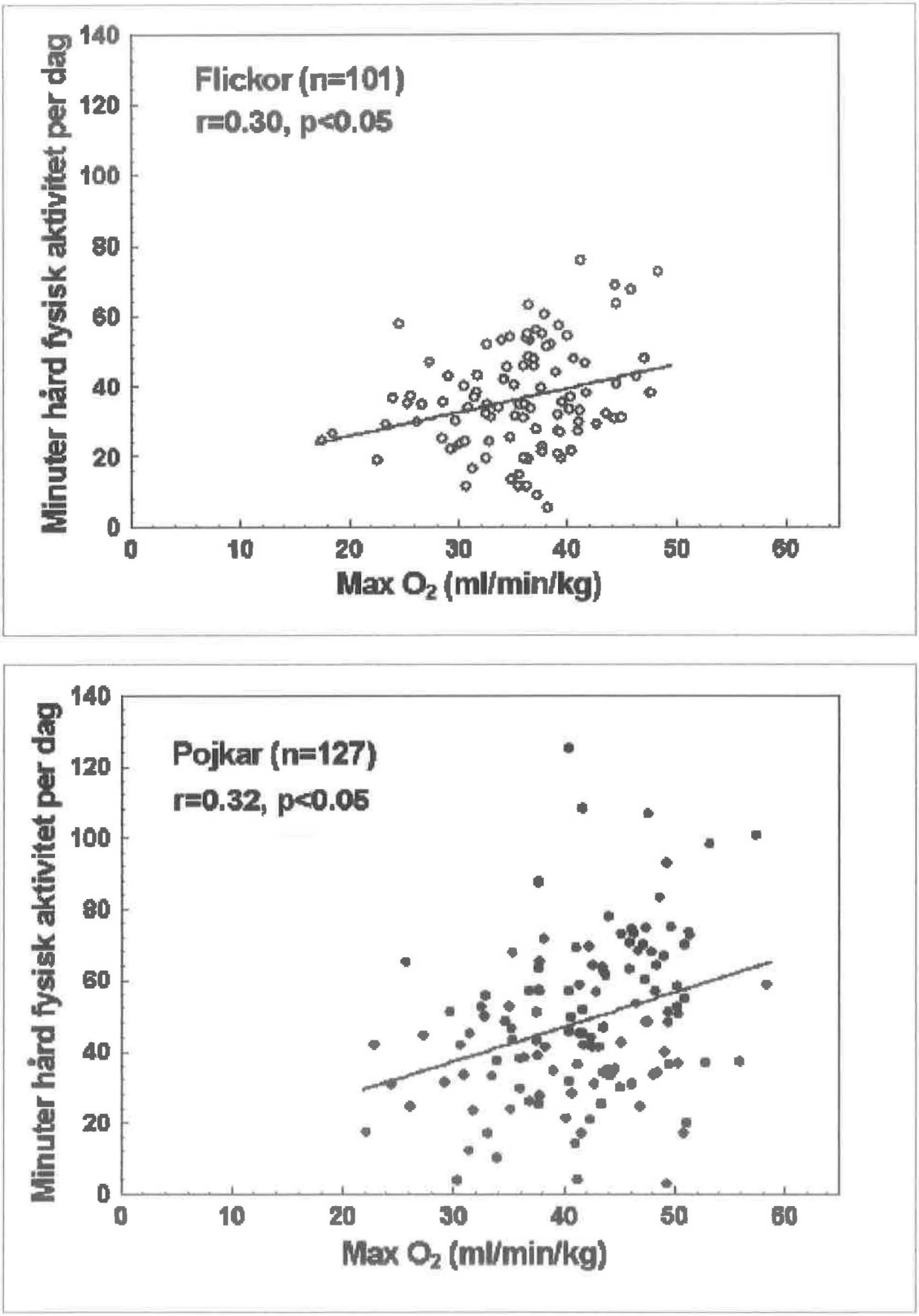

Figur 2. *Korrelation mellan maximal syreupptagningsförmåga (Max O2) och antalet minuter hård fysisk aktivitet per dag hos 9-10 åriga för pojkar och flickor.*

beskriver sambandet mellan procentandel fett (av totala kroppsvikten) och antalet minuter hård fysisk aktivitet per dag. Utöver ovan beskrivna resultat så kan det fysiologiskt vara av intresse att man ser svaga samband mellan mängden hård fysisk aktivitet per dag och hjärtstorleken, där barn som har en högre fysisk aktivitetsnivå också har något större hjärtan (7). Det är allmänt känt att elitidrottare inom uthållighetsidrotter som cykling eller långdistanslöpning får ökad hjärtstorlek, men detta är första gången man har kunnat visa att även en ökad daglig fysisk aktivitetsnivå hos barn är förenat med en större hjärtstorlek. Gemensamt för de fynd som vi har redovisat i denna genomgång är att fysisk aktivitet tycks påverka riskfaktorer för hjärt- och kärlsjukdom hos barn i 9-10 års ålder, om än i låg omfattning. Det blir särskilt intressant att utvärdera om skillnaderna mellan grupperna med låg respektive hög fysisk aktivitet växer med ökad ålder. Är de barn som i 9-10 års ålder visar tendens till minskad aktivitet också de som blir markant inaktiva som tonåringar? Och är det i så fall förenat med försämrad riskfaktorprofil gällande hjärt-kärlsjukdom? Om så är fallet kommer vi att kunna sätta mer veteskaplig tyngd bakom argument om att samhället bör prioritera åtgärder som har som målsättning att få dagens ungdomsgeneration mer fysiskt aktiv. Om detta sedan leder på sikt till minskad sjuklighet som vuxen är ett annat ämne kan denna studie kanske svara på om några decennier.

Korrespondens
Magnus Dencker, Specialistläkare
Kliniskt Fysiologiska Avdelningen,
ingång 44
Univesitetsjukhuset MAS
205 02 Malmö

REFERENSER

1) Morris JN, Kagan A, Pattison DC, Gardner M, Raffle PAB: Incidence and prediction of ischemic heart disease in London busmen. *Lancet* 1966: 2: 552-559.
2) Cavill N, Biddle S, Sallis JF. Health enhancing physical activity for young people: Statement of the United Kingdom Expert Consensus Conference. Pediatr Exerc Sci 2001: 13:12–25.
3) Strong WB, Malina RM, Blimkie CJ, Daniels SR, Dishman RK, Gutin B, Hergenroeder AC, Must A, Nixon PA, Pivarnik JM, Rowland T, Trost S, Trudeau F. Evidence based physical activity for school-age youth. J Pediatr 2005:146:732-7.
4) Dencker M, Thorsson O, Karlsson M.K, Lindén C, Svensson J, Wollmer P, Andersen L.B. Daily physical activity in Swedish children aged 8-11 years. *Scand J Med Sci Sports*, in press.
5) Dencker M, Thorsson O, Karlsson M.K, Lindén C, Svensson J, Wollmer P, Andersen L.B. Daily physical activity and its relation aerobic fitness in children aged 8-11 years. *Eur J Appl Physiol*, in press.
6) Dencker M, Thorsson O, Karlsson M.K, Lindén C, Hansen S-E, Wollmer P, Andersen L.B. Daily physical activity in relation to body fat in young children. Circulation 2005: 112: Suppl II: Abstract 3612.
7) M. Dencker, O. Thorsson, M.K. Karlsson, C. Lindén, J. Svensson, L.B Andersen, P.Wollmer. Objectively measured daily physical activity has a relation with left ventricular seize in young children. *European J of Echocardiography* 2005: 6: Suppl 1: 430.

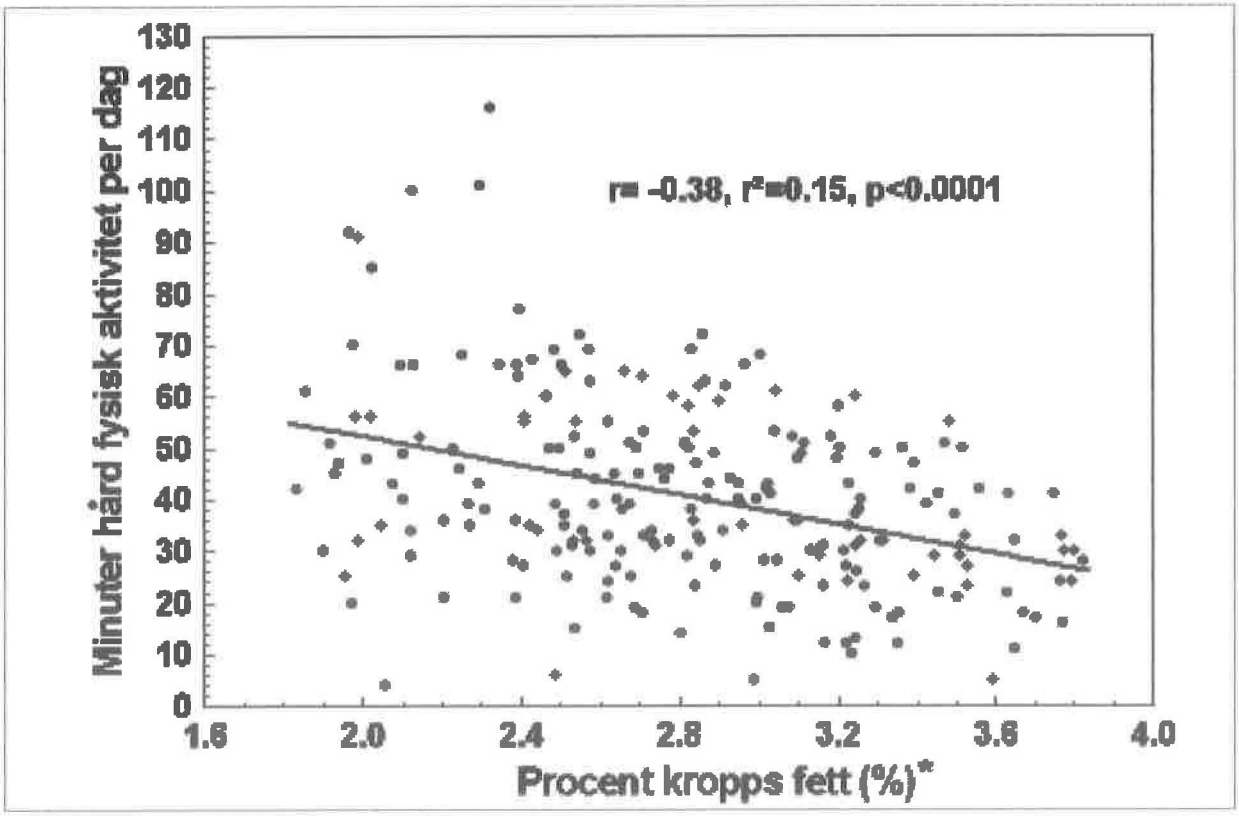

Figur 3. *Korrelation mellan den proportionella andelen kroppsfett och antal minuter hård fysisk aktivitet per dag (n=227).*
** logaritmerade värden.*

Bunkefloprojektet

Friskare tänder med små medel

Ökad fysisk aktivitet kan tänkas leda till tätare måltider. För att undersöka om munhälsan påverkas vid ökad aktivitet utförde folktandvården en studie i samband med Bunkefloprojektet. Resultatet visar att det går att få friskare tandkött med små medel.

Av Marianne Lipiäinen-Rosenberg & Ulla Schröder

När Bunkefloprojektet startades 1999 med docent Per Gärdsell, Ortopediken, UMAS, som projektledare, fick även folktandvården i Bunkeflo vara med. Bunkefloprojektets målsättning och syfte var att inom skolans ram studera effekten av daglig fysisk aktivitet på barnens fysiska och psykiska hälsa och utveckling. Frågeställningen i vår del var om man i en så kallad hälsoskola även skulle få positiva effekter på munhälsan. En hälsobefrämjande livsstil kan tänkas ha såväl positiv som negativ effekt på munhälsan. Ett ökat hälsomedvetande kan leda till goda kost- och munhygienvanor och därmed bättre munhälsa. En ökad fysisk aktivitet kan emellertid även medföra att man lättare blir hungrig och törstig, vilket kan leda till mer frekventa kostintag och konsumtion av söta drycker. Negativa effekter på munhälsan kan då bli följden.

Syftet med vår studie var att följa barnen avseende karies och gingivit (tandköttsinflammation) men även försöka kartlägga kost- och munhygienvanor.

Marianne Lipiäinen-Rosenberg & Ulla Schröder vid Specialistkliniken för pedodonti, Bangat 18, 214 26 Malmö
ulla.schroder@skane.se

Population

Barnen i klass 1 och 2 ht-99 samt i klass 1 ht-00, 206 barn, ingick i vår munhälsostudie, som avbröts och avslutades 2003. 168 barn hade då undersökts och följts under två år. Ytterligare 36 barn hade undersökts vid start men ej kommit till någon 2-årsuppföljning.

Metoder

Intervjuer

Föräldrarna intervjuades efter ett strukturerat formulär avseende barnens kost- och munhygienvanor. Man frågade även hur barnen upplevde tandvårdsbesöket. Graden av obehagskänsla bedömdes med hjälp av en VAS-skala (visual analogue scale).

Undersökning och behandling hos tandläkaren

I samband med de årliga undersökningarna mättes graden av tandköttsin-

inflammation. Mängden bakterieplack på tänderna registrerades efter infärgning av tänderna.

Efter rengöring och torrläggning av tänderna diagnosticerades tandytor med karies. Om nödvändigt togs även röntgenbilder. Barnen behandlades hos sin ordinarie tandläkare på kliniken enligt riktlinjer för barn och ungdomstandvården i folktandvården Skåne, det vill säga efter individuell riskbedömning.

Statistiska metoder

Wilcoxons teckenrangtest (stickprov i par) användes för att studera förändringar avseende förekomst av plack, gingivit och karies efter två år. Skillnader vid start mellan dem som inte kom och dem som kom till 2-årskontrollen undersöktes med Wilcoxons rangsumma test (= Mann-Whitneys test)

Resultat.

Kost- och munhygienvanor

Vid undersökningens start hade 66 procent av barnen mer än två olämpliga intag per dag. 90 procent av barnen borstade tänderna själva 1 – 2 gånger dagligen. I hälften av fallen hjälpte föräldrarna till en gång per dygn och i 20 procent fick barnen hjälp av vuxen två gånger dagligen. Åtta procent av barnen borstade aldrig tänderna själva utan fick hjälp av vuxen

Fluortandkräm användes av 98procent. Sju procent av barnen upplevde obehag i tandvårdssituationen.

Förekomsten av bakterieplack var i genomsnitt 29 procent (+13 procent) vid första undersökningen och sjönk till 19 procent (+ 8 procent) efter två år. Denna skillnad var statistiskt signifikant ($p < 0.0001$). Gingivitförekomsten var i genomsnitt 12 procent (+ 10 procent) vid första undersökningen och sjönk till 6 procent (+ 5 procent) efter två år. Skillnaden var statistiskt signifikant ($p = .0.0001$).

De 36 barn som ej kom till någon tvåårsuppföljning hade lägre förekomst av såväl plack som tandköttsinflammation vid start jämfört de barn, som vi kunde undersöka efter två år.

Förekomsten av karies var i stort oförändrad i gruppen efter två år *(Tabell 1).*

	Kariesfria Friska	Emaljkaries Ytlig karies	Dentinkaries /fyllning
Vid start	35 %	28 %	37 %
Efter två år	37 %	19 %	44 %
Skillnad	+2 %	- 9 %	+ 7 %

Tabell 1.
Jämförelse mellan kariesförekomst vid start och efter två år uttryckt i procen individer utan karies, med ytlig (emalj)karies och med dentinkaries som behandlats med fyllning.

Diskussion.

Intervjuerna med föräldrarna vid start visade att 66procent av barnen hade fler än två olämpliga kostintag, vilket knappast är tillfredsställande. Detta är i överensstämmelse med vad man tidigare har observerat, vilket är anmärkningsvärt med tanke på de förhållandevis goda socioekonomiska bakgrundsfaktorerna i området.

När det gällde munhygienvanor, framstod det klart att de flesta föräldrar tog ansvar för att tandborstningen skulle fungera och frekvensen barn som fick hjälp av vuxen får anses vara god. Förekomsten av plack och tandköttsinflammations var relativt sett låg och sjönk ytterligare vid 2-årsuppföljningen, en förändring som var statistiskt signifikant. Det är ett bra resultat och kan troligtvis förklaras av det faktum att barnens tänder färgades in för plack vid varje undersökning. På så sätt visualiserades plackförekomsten, vilket underlättade för patient och familj att se var det fanns brister, och de motiverades troligtvis till förbättrade åtgärder, vilket resultatet visade. Regelbunden infärgning av plack har även tidigare visats ha en motiverande effekt. Får man se var bristerna i munhygienen finns, så är det också lättare att åtgärda. I vår population visade familjen redan från start ansvar för barnens munhygien.

I stort var frekvensen karies oförändrad. Förekomst av fyllningar och dentinkaries ökade med 7 procent till 44 procent, medan förekomst av emaljkaries minskade från 28 procent till 19 procent. Frekvensen helt kariesfria munnar ökade med två procent. Två år är emellertid en relativt kort period för att studera karies utveckling. Under förutsättning att goda munhygienvanor, alltså låg förekomst av plack och tandköttsinflammation bibehålls bör det på sikt leda till lägre förekomst av karies, eftersom det är samma bakterier som orsakar tandköttsinflammation som karies. Det är emellertid inte möjligt att jämföra med den epidemiologi som rutinmässigt förs i folktandvården, eftersom dess parametrar är betydligt grövre än dem vi använt oss av. Det som var positivt med vår studie var att man med en relativt låg insats, infärgning av bakterieplack, grundlig undersökning av tänder och tandkött samt information och instruktion nådde klart förbättrad munhälsa, det vill säga friskare tandkött. På två år kan det inte förväntas att kariesbilden radikalt skall förändras men en ökning med två procent kariesfria individer och numeriskt minskad mängd ytlig karies, kan tolkas optimistiskt för framtiden. God munhygien innebär minskad risk för ny karies. Det är i tandytan karies startar. Kostvanorna borde däremot förbättras. Hur det var på den fronten fick vi inte möjlighet att bedöma men förhoppningsvis har den allmänna hälsoinriktningen på Bunkefloprojektet lyckats med detta!

Litteratur:

Goldberg P, Matsson L, Andersson H. (1985). Partial recording of gingivitis and dental plaque in children of different ages and in young adults. Community. Dent. Oral Epidemiol, 13:44 -46.

Klingberg G. (1995). Dental fear and behavior management problems in children. A study of measurement, prevalence, concomitant factors and clinical effect. Thesis. Gothenburg: Faculty of Odontology, Göteborg University. *Swed Dent J*, suppl 103.

Barn med ADHD har sämre motorik

Kan uppmärksamhetsstörning hos barn i vissa fall betraktas som en form av omognad som senare växer bort?

Av Peik Gustafsson

Inom ramen för Bunkefloprojektet genomförde vi en undersökning gällande förekomsten av uppmärksamhetsstörning bland barn i årskurserna ett till tre. Undersökningen påbörjades i slutet av höstterminen 1999 och avslutades under vårterminen 2000.

Deltagare i studien har varit: dr Peik Gustafsson, BUP-Klin. UMAS, dr Gunilla Thernlund BUP-Klin. Lund, idrottslärare fil.dr.Ingegerd Ericsson, Malmö Högskola, dr Christian Lindén, ortopediska klinken UMAS, dr Magnus Karlsson, ortopediska kliniken UMAS samt dr Jack Besjakov, Röntgendiagnostiska avdelningen UMAS. Psykologtestningarna har genomförts av leg. psykolog Ann Zyto.

Bakgrund

Under senare år har barn med koncentrationssvårigheter uppmärksammats som en viktig riskgrupp i skolan och i samhället. Barn med svår uppmärksamhetsstörning med eller utan hyperaktivitet får diagnosen ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder). De barn som utöver ADHD-symptom även har motoriska koordinationssvårigheter samt ibland perceptuella svårigheter, uppfyller kriterier för diagnosen DAMP (Deficits in Attention, Motor control and Perception). Det finns ett flertal studier som visar att barn med ADHD utgör en viktig riskgrupp vad gäller skolresultat och social anpassning. Barn med ADHD har svårt för att strukturera sitt skolarbete och presterar ofta dåligt i förhållande till sin begåvningsnivå. De kommer lätt i konflikt med jämnåriga och vuxna och har svårt för att fullfölja utbildningar och klara av en god yrkeskarriär som vuxna. Risken för social missanpassning, missbruk och kriminalitet är kraftigt ökad för personer med diagnosen ADHD. Många utvecklar psykiatriska symptom såsom ångest, depression, bipolär sjukdom och personlighetsstörning. Man anser därför idag att det är viktigt att tidigt försöka identifiera barn i denna riskgrupp och sätta in behandlings- och stödåtgärder för att förbättra framtidsutsikterna för dem.

Symptomen på ADHD liknar omogenhet, det vill säga barn med ADHD beter sig ofta mer som ett flera år yngre barn. Det finns därför teorier om att ADHD utgör en form av biologisk omogenhet. Då kan det också finnas hopp om att ett barn med ADHD så småningom kommer att mogna ikapp med sina jämnåriga så att symptomen försvinner. Det finns stöd för att detta ibland sker, men det finns också färska studier som tyder på att en majoritet av barn med ADHD fortsätter att ha diverse svårigheter som vuxna trots att högst ca 30-40 procent uppfyller kriterierna för diagnosen ADHD i 20-års åldern och att frekvensen kan minska ytterligare i vuxen ålder [1]. Genetiska faktorer slår igenom starkt i olika vetenskapliga studier och utgör den viktigaste förklaringsmodellen till varför vissa personer utvecklar ADHD-symptom. Det finns dock andra tänkbara orsaker såsom komplikationer i samband med graviditet och förlossning (virusinfektioner under graviditeten, inverkan av gifter tidigt under nervsystemets utveckling, näringsbrist under graviditeten, syrebrist vid förlossningen, för tidig födelse). Gränsen mot normala barn är diffus då det finns barn med ett fåtal ADHD-symptom som inte fullt ut uppfyller diagnoskriterierna. Omkring 4-5 procent av barn i åldrarna 6-12 år anses uppfylla kriterierna för ADHD och många fler har vissa symptom utan att kunna få diagnosen. Ibland har även barn som endast har ett fåtal symptom och som därför inte kan få en ADHD-diagnos stora problem i skolan eller hemma.

El-Sayed och medarbetare i Stockholm [2] har föreslagit att det finns en grupp barn med ADHD av en typ som kan uppfattas som en allmän omogenhet, med god chans att dessa barn så småningom kommer ikapp sina jämnåriga, till skillnad från en annan typ av

Peik Gustafsson (presentation)

peik.gustafsson@med.lu.se

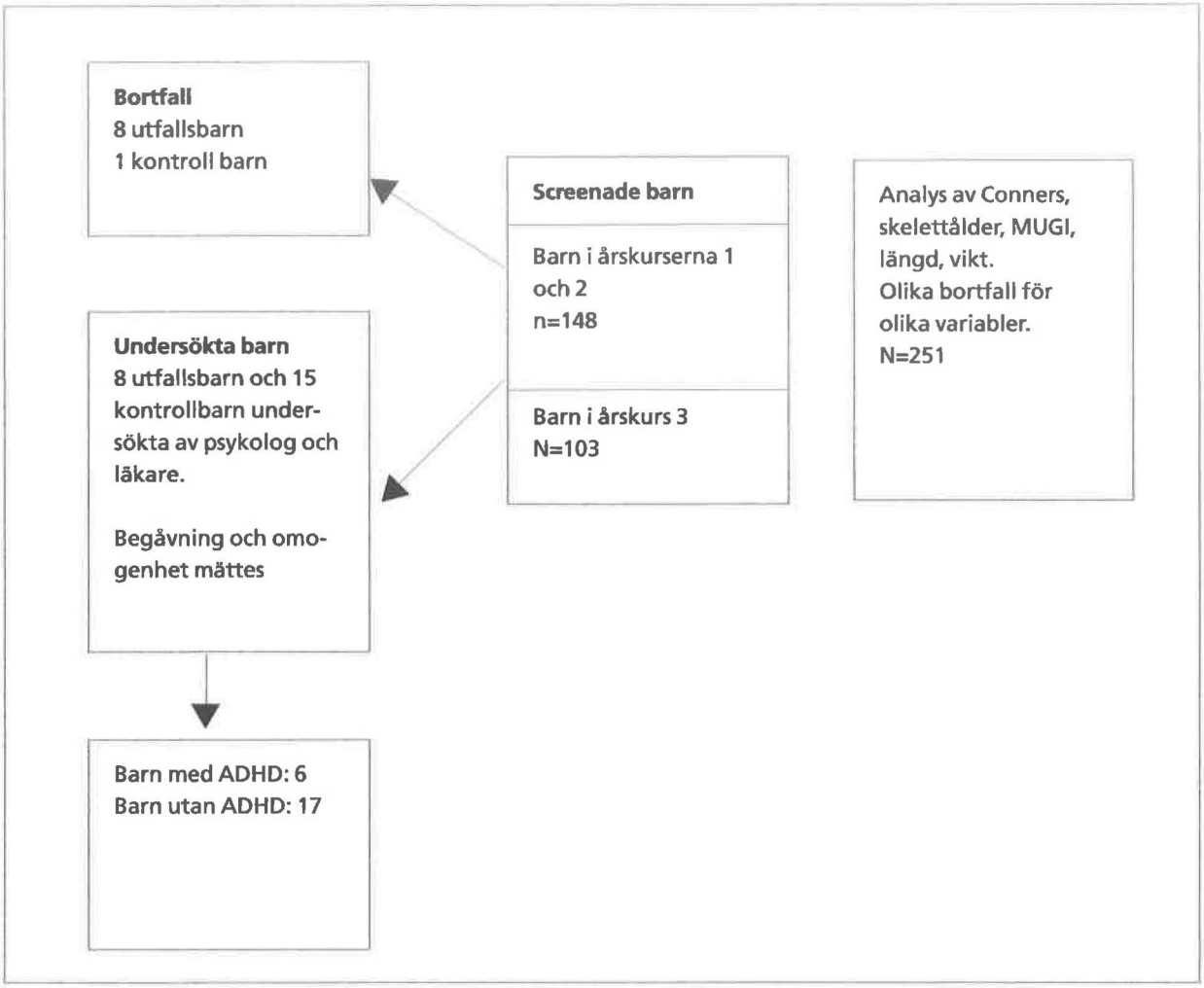

ADHD med större avvikelser från det normala och med större risk för kvarstående problem i vuxen ålder. De har i en tvillingstudie identifierat olika genetiska faktorer, en mer specifik för ADHD och en som har samband med omogenhet hos barnet enligt föräldrarnas skattning.

I vår studie har vi närmare velat undersöka sambandet mellan ADHD och omogenhet genom att analysera olika omogenhetsfaktorer.

Metoder

Symptom på uppmärksamhetsstörning kartlades med hjälp av frågeformulär till föräldrar och lärare samt genom iakttagelser av barnet i samband med läkar- och psykologundersökningen. Conners formulär till föräldrar och lärare användes också som ett mått på misstänkta ADHD-symptom. Conners korta formulär som användes i studien består av 10 frågor gällande vanliga ADHD-symptom och har använts för att bedöma mängden av ADHD-symptom [3]. Utfallsbarnen som kallades till undersökning hade mer än 14 poäng enligt föräldrarna eller mer än elva poäng enligt läraren.

På ett frågeformulär fick föräldrar och lärare skatta om barnet är barnsligt för sin ålder (inte alls, stämmer någorlunda eller ibland, stämmer mycket eller oftast). Dessa svar användes som ett mått på omogenhet.

Barnets begåvningsnivå fastställdes med hjälp av begåvningstestet (WISC).

Barnets motorik bedömdes av idrottsläraren enligt en standardiserad metod kallad MUGI (Motorisk Utveckling som Grund för Inlärning) [4]. MUGI observationsschema innehåller 16 olika grovmotoriska övningar som mäter balansförmåga/bilateral koordination respektive öga-handkoordination.

Kön, ålder, längd och vikt registrerades i samband med att barnet undersöktes.

Barnets skelettålder fastställdes efter en röntgenundersökning som gjordes i samband med undersökningen av skelettstyrka som ingick i ortopediska klinikens forskning inom Bunkefloprojektet.

Resultat

Utgående från barnen i årskurs ett och två undersöktes 23 barn (8 utfallsbarn och 15 kontroller). Sex av barnen uppfyllde kriterier för diagnosen ADHD vilket motsvarar cirka 4 procent av barnen, *figur 1*.

Signifikanta skillnader mellan utfallsbarnen och kontrollbarnen fanns gällande Connerspoängen enligt svar från såväl föräldrar som lärare samt resultaten av den motoriska bedömningen (MUGI).

Utgående från barnen i alla tre årskurserna undersöktes korrelationen mellan barnets ålder och olika variabler som skulle kunna utgöra mått på mognad. Connerspoängen enligt föräldrar och lärare korrelerade inte till barnets ålder. Det gjorde däremot längd, vikt, skelettålder samt utfallet vid MUGI-undersökningen.

Då MUGI-resultaten jämfördes

med Connerspoängen enligt föräldrar och lärare, fann vi en signifikant korrelation. De barn som fick diagnosen ADHD hade en sämre motorik än barn som inte fick någon diagnos. MUGI-resultaten korrelerade däremot inte med de andra objektiva biologiska måtten på omognad, alltså längd, vikt och skelettålder, som emellertid korrelerade med varandra. Längd, vikt samt skillnaden mellan kronologisk ålder och skelettålder korrelerade inte med Connerspoängen enligt vare sig föräldrar eller lärare. Statistisk power-beräkning visar att en korrelation på mer än 0.20 borde kunna upptäckas med 80 procent sannolikhet om man utgår från fem procents signifikansnivå.

Då det gäller omogenhet enligt föräldrar och lärare fann vi att samtliga barn med ADHD bedömdes som omogna men endast 18 procent av dem utan diagnos, *figur 2.* Av utfallsbarnen bedömdes också samtliga som omogna men bara sju procent av kontrollbarnen. Bland de undersökta barnen skattades inget av barnen utan ADHD och med normal begåvning som omoget, medan två barn utan ADHD men med låg begåvning skattades som omogna. Ju högre graden av omogenhet var, desto lägre var begåvningen, *figur 3* och desto fler var antalet ADHD-symptom. MUGI-poängen korrelerade också till graden av omogenhet, *figur 4.* Med hjälp av logistisk regression kunde 71 procent av den statistiska variansen i graden av omogenhet förklaras av ADHD-symptom, motoriska svårigheter och låg begåvning. Med tanke på svårigheter i form av mätfel med mera är detta en mycket hög siffra! Det förelåg inte några statistiskt signifikanta korrelationer mellan omogenhetsskattningarna och de objektiva biologiska omogenhetsvariablerna, det vill säga längd, vikt och skelettålder.

Slutsatser

Vi kunde fastställa att graden av ADHD-symptom inte korrelerade till åldern hos barnen i årskurs 1-3. De objektiva måtten på allmän biologisk mognad som längd, vikt och skelettålder hade ett starkt samband med ålder medan motorisk förmåga hade ett något svagare samband med ålder. Den motoriska förmågan hade ett tydligt samband med ADHD-symptomen men inte med längd, vikt eller ske-

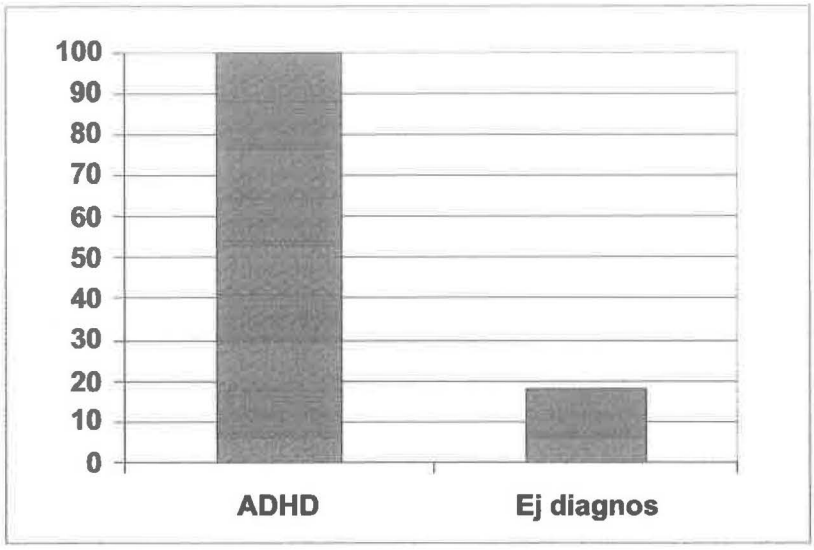

Fig 2.
Andel individer i procent skattade som omogna av föräldrar och lärare.

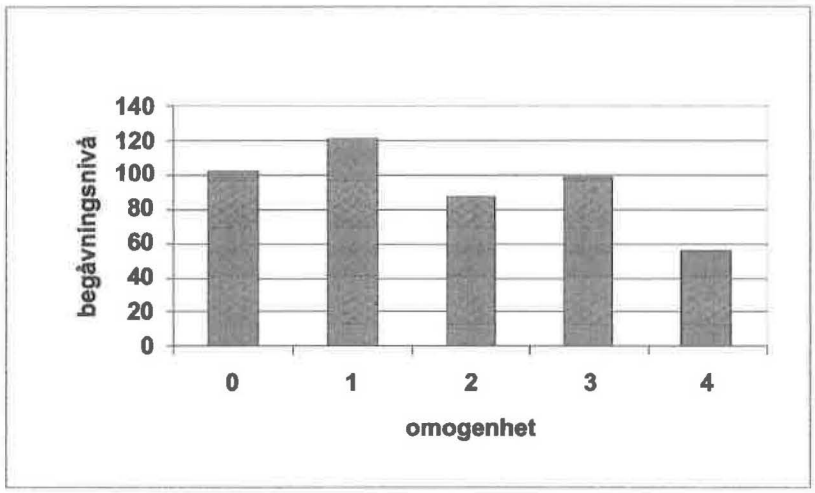

Fig 3.
Begåvningsnivå för olika grader av omogenhet.

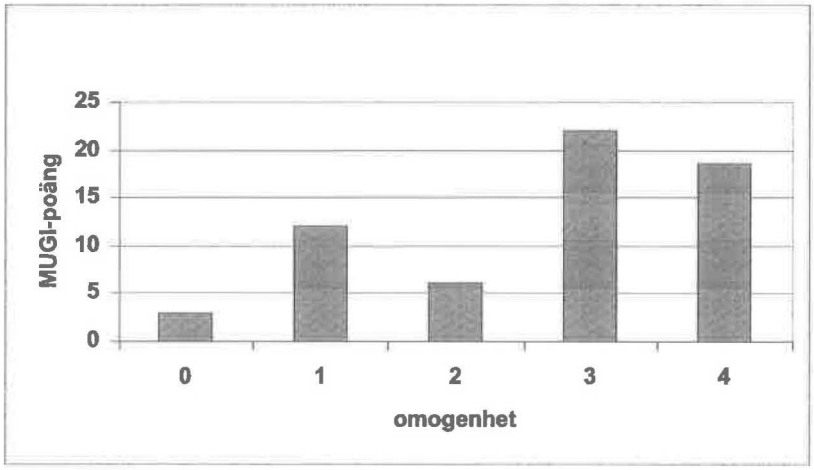

Fig 4.
MUGI-poäng för olika grader av omogenhet.

lettålder. Detta kunde man förvänta med tanke på att tidigare forskning identifierat ett sådant samband vilket lett till formulerandet av diagnosen DAMP.

De biologiska icke-beteende-variablerna längd, vikt och skelettålder kunde inte visas ha något samband med ADHD-symptom. Dessa variabler hade inte heller något samband med lärar- och föräldraskattningarna gällande omogenhet. Omogenhet enligt lärare och föräldrar hade däremot starka samband med ADHD-symptom, låg begåvning och motoriska svårigheter hos barnet. Det förefaller som om föräldrarnas och lärarnas omogenhetsskattningar identifierar barn med en varierande blandning av ADHD-symptom, låg begåvning och motoriska svårigheter. De barn som bedömdes som mest omogna hade oftast en kombination av ADHD, låg begåvning och motoriska svårigheter. I vår studie kunde vi inte urskilja någon speciell undergrupp av ADHD-barn med omogenhet skilt från en icke-omogen grupp. Om det finns en speciell "omogenhetsvariant" av ADHD så verkar det inte röra sig om en generell utvecklingsförsening som även drabbar kroppsutvecklingen eftersom det borde påverka längd, vikt och skelettålder hos barnen, och i vår studie hade dessa faktorer inte något samband med ADHD-symptomen. Ett problem med det subjektiva omogenhetsbegreppet enligt lärare och föräldrar är att det är orent och tycks fånga upp låg begåvning och motoriska svårigheter likaväl som ADHD. Enligt Christopher Gillbergs studier försvinner de motoriska svårigheterna hos två tredjedelar av barn med ADHD och motoriska problem, men kvarstår hos en tredjedel in i vuxen ålder [5]. Låg begåvning förändras oftast mycket litet med ålder. Gällande ADHD växer omkring två tredjedelar ur diagnosen men de flesta av dem har kvarstående problem. Sammantaget ser det ut som om omogenhetsbegreppet inte tillför så mycket jämfört med begreppen ADHD, låg begåvning och motorik. Den genetiska faktor som El-Sayed et al beskrivit som korrelerar till omogenhet men inte är specifik för ADHD kan mycket väl tänkas korrelera till låg begåvning och/eller motoriska svårigheter. Det är inte heller säkert att så många av de omogna barnen växer ifrån sin ADHD-problematik, särskilt som vår undersökning talar emot att det skulle finnas en speciell omogen typ av ADHD. De omogna ADHD-barnen verkar vara "vanliga" ADHD-barn.

Referenser

(Fullständig referenslista återfinns på www.svenskidrottsmedicin.org)

Annons
Stryker

Pendeln har svängt:

Ökad fysisk aktivitet i skolan

Det är skolans uppgift att bidra till att skapa ett livslångt intresse för fysisk aktivitet. Men vilka aktiviteter är det som skapar en lust för rörelse? Är det promenader eller att klättra, gunga, balansera och hoppa? Och hur ser den skolgård ut som bäst stimulerar barns motoriska utveckling?

Av Ingegerd Ericsson

Tre år efter att de första forskningsresultaten från Bunkefloprojektet presenterades, bland annat i Svensk IdrottsMedicin 4/00, började pendeln äntligen svänga mot ökad fysisk aktivitet och mer idrott och hälsa i skolan. Aldrig tidigare har Skolverket eller Myndigheten för Skolutveckling (fortsättningsvis benämnd myndigheten) lyft fram och betonat betydelsen av fysisk aktivitet så tydligt som nu. Från att skolans idrottsundervisning under hela 90-talet kraftigt skurits ner märks nu helt andra tongångar. I myndighetens rapport "Fysisk aktivitet för bättre kunskapsutveckling" framgår att elever klarar skolan bättre om de rör på sig mer. De blir gladare och får lättare att koncentrera sig, vilket gör att det blir lugnare i klassrummen. Detta leder i sin tur till att eleverna bättre tar till sig kunskaper, skriver myndigheten (2005A).

För att lärande ska fungera bra måste eleverna vara i god form och hjärnan vara i ett lärande tillstånd. Att trivas och må bra är förutsättningen för att utveckla förmågan att lära och att utvecklas. Därför bör fysisk aktivitet naturligt finnas med i skolans vardag, menar myndigheten (2005B).

Läroplanstillägg

Skolans ansvar att erbjuda alla elever regelbunden fysisk aktivitet inom ramen för skoldagen har tydliggjorts genom tillägg i läroplanerna. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94 har fått följande tillägg (kursivt):

> *Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Skolan skall sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen. ...I skolarbetet skall de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Även hälso- och livsstilsfrågor skall uppmärksammas.*

I Läroplanen för de frivilliga skolformerna Lpf 94 har följande skrivits in:

> *Skolan skall utveckla elevernas kommunikativa och sociala kompetens samt uppmärksamma hälso- och livsstilsfrågor. Skolan skall även sträva efter att ge gymnasieeleverna förutsättningar att regelbundet bedriva fysiska aktiviteter.*

Läroplanstexterna ger dock inte några anvisningar om hur mycket tid som bör anslås per dag eller närmare definition av vad som menas med fysisk aktivitet.

Fysisk aktivitet, idrott och hälsa

Skolämnet Idrott och hälsa ska bidra till att alla elever får ett livslångt intresse för fysisk aktivitet. Ämnet ska ge eleverna erfarenhet av aktiviteter utifrån var och ens individuella behov. Trots detta har skolans idrottsämne alltmer kommit att likna föreningsidrotten där olika typer av bollspel dominerar, särskilt i klasser som har samundervisning (Ericsson, 2003; Carli, 2004). Dessutom får flickor ofta lägre betyg än pojkar i idrott och hälsa. Flertalet elever får ett gott utbyte av ämnet, men det finns elever som på grund av fetma eller annan problematik är fysiskt inaktiva både i skolan och på fritiden (Skolverket, 2003).

Att deltagande i idrott och annan fysisk aktivitet på fritiden varierar med social bakgrund, ålder och kön är väl känt. Även motoriska och fysiska förutsättningar påverkar graden av fysisk aktivitet. Därför blir skolans uppgift att nå alla elever med fysiska aktiviteter extra betydelsefull. Men alla skolor följer ändå inte läroplanstexten om att erbjuda eleverna daglig fysisk aktivitet. Två och ett halvt år efter att tilläggen skrevs in i läroplanerna är det fortfarande många som inte har uppmärksammat förändringen, eller gjort något åt den. Här kan man fundera över om fler skulle ha kommit igång med arbetet om läroplanstexten varit tydligare. Det är förmodligen inte tillräckligt tydligt att uttrycka att skolan skall sträva efter att erbjuda fysisk aktivitet. Anmärkningsvärt är att de skolor som ordnar daglig fysisk aktivitet ändå inte når alla elever. Det är framför allt i ▶

Uppnår målen	Helt		Är på god väg		Otillräckligt	
	antal	%	antal	%	antal	%
Interventionsgrupp	102	67	47	31	3	2
Jämförelsegrupp	47	48	47	47	5	5

Tabell 1.
Resultat på nationella prov i svenska skolår 2 (n=251). Skillnaden mellan interventions- och jämförelsegrupp är signifikant (p<0,05).

Uppnår målen	Helt		Är på god väg		Otillräckligt	
	antal	%	antal	%	antal	%
Interventionsgrupp	73	48	65	43	14	9
Jämförelsegrupp	30	30	60	61	9	9

Tabell 2.
Resultat på nationella prov i matematik skolår 2 (n=251). Skillnaden mellan interventions- och jämförelsegrupp är signifikant (p<0,05).

grundskolans högre år och i gymnasieskolan som elever inte deltar i de fysiska aktiviteter som skolan anordnar. Flickor deltar i mindre utsträckning än pojkar. Bland de fysiska aktiviteter som grundskolor erbjuder är promenader vanligast förekommande och myndigheten beskriver utförligt hur skolor arbetar med promenerandet. En tänkbar förklaring till varför elever inte deltar i skolans promenader framkommer i en undersökning där elever i år 6 och 9 svarar att vandring är en av de aktiviteter de tycker allra sämst om (Meckbach, 2005A). Dessutom är elever vid skolor som har den minsta tiden schemalagd idrottsundervisning mindre fysiska aktiva än elever som har mer idrottsundervisning(Meckbach, 2005B).

Ökad kunskap

Det finns således ett tydligt behov av ökad kunskap om hur fysisk aktivitet i skolan ska organiseras; vilken typ av aktivitet skapar ett livslångt intresse för fysisk aktivitet? Förmodligen är svaret en kombination av många olika insatser. Engströms studier (2005) visar exempelvis att de mest aktiva motionsutövarna finns bland dem som har positiva erfarenheter av skolans idrottsundervisning i kombination med en högskoleutbildning.

De pågående forskningsprojekt som syftar till att utvärdera regeringens satsning på samverkan mellan skolan och idrottsrörelsen (RF, 2005) behöver kompletteras med forskning som tydligt belyser vilka effekter olika typer av fysisk aktivitet i skolan får.

Är det promenader eller motoriska aktiviteter som att klättra, balansera, hoppa med mera som motiverar barn och ger ett livslångt intresse för fysisk aktivitet?

Specialpedagogiskt stöd

Såväl Skolverket som myndigheten lyfter fram behovet av att redan på ett tidigt stadium kunna upptäcka när elever behöver särskilt stöd i undervisningen (Sydsvenska Dagbladet, 2005). Vikten av att utveckla effektiva metoder för identifiering av barn med motorik- och koncentrationsproblem vid skolstarten framhålls också ofta av idrottslärare, läkare och forskare, så att dessa får den hjälp med motoriska och perceptuella svårigheter de behöver. Dessa synsätt förstärks av de resultat som framkommit i Bunkefloprojektet, såväl när det gäller motorik och koncentrationsförmåga som skolprestationer. Det finns alltså goda skäl till att utveckla tekniker för observationer och rutiner vid tidpunkten för barns skolstart.

Skolhälsovårdens rutiner vid skolstarten har kritiserats för bristande kunskap och resurser. Barn med risk att utveckla koncentrationssvårigheter, motoriska och/eller kognitiva svårigheter skulle kunna identifieras vid skolstarten med hjälp av relativt enkla metoder.

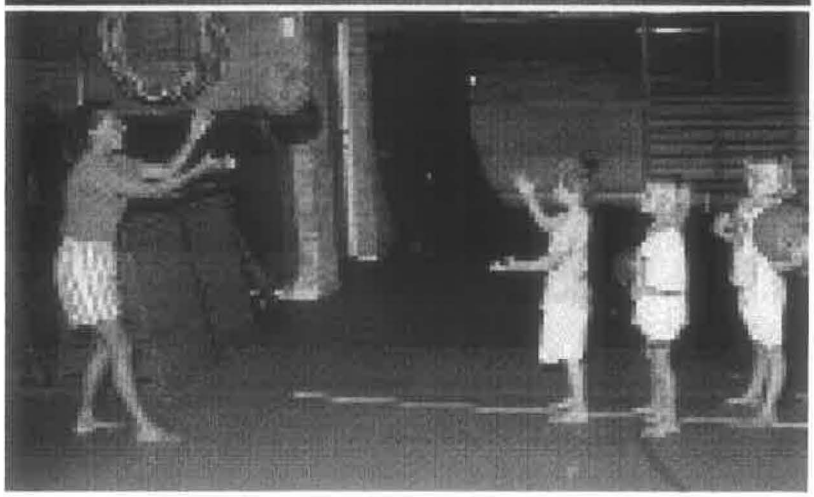

Flera förslag på hur en undersökning vid skolstarten skulle kunna se ut har presenterats men för närvarande finns inte konsensus inom området (Ericsson, 2003). Det mätinstrument som använts för att observera elevers motorik i Bunkefloprojektet, MUGI observationsschema, skulle kunna fungera som ett pedagogiskt hjälpmedel även i andra skolor. MUGI observationsschema (Ericsson, 1997) är avsett att användas framför allt vid skolstarten av idrotts- och speciallärare i samverkan med Skolhälsovården. Motorikobservationer bör genomföras rutinmässigt, för att tidigt fånga upp elever i behov av stöd i sin motoriska utveckling. Motorikobservationerna kan även vara ett komplement vid planeringen av generella pedagogiska metoder för alla elever och av specialpedagogiska individuella åtgärdsprogram för elever i behov av särskilt stöd.

I en studie om elever som behöver specialpedagogiskt stöd (Myndigheten för skolutveckling, 2005C) framkommer att andra generationens invandrare utgör den största andelen av de elever som bedöms behöva mer stöd än vad de får i skolan. Dessutom är det oroande stora grupper barn till arbetare, studerande och arbetslösa som inte får sina behov av särskilt stöd tillfredställda. Skäl som anges är resursbrist, inte bara i form av ekonomiska brister utan också brister i organisation och personalens kompetens.

Exempel på svårigheter som innebär att elever kan behöva extra stöd i skolan är: Språksvårigheter, uttalad aggressivitet och asocialitet, koncentrationsstörningar, fysiska funktionshinder, utvecklingsstörning, brister i socialt samspel, kognitiva svårigheter samt diagnoserna dyslexi, ADHD och DAMP. De perceptuella och motoriska svårigheter som även elever utan diagnos kan få berörs inte närmare i studien. "Synliga funktionshinder" leder ofta till adekvata åtgärder medan mindre synliga problem, såsom perceptuella och/eller motoriska brister, i högre grad blir utan specialpedagogiska insatser. Vanligast är att tysta, blyga barn får för lite stöd. De har svårt att koncentrera sig och beskrivs som initiativsvaga. Men även utagerande, "bråkiga" elever kommer ibland i kläm, då skolan sällan har tid eller möjlighet att på djupet analysera var roten till elevens beteende finns att söka, skriver myndigheten (2005C).

Det behövs således mer forskning som kan belysa orsaker till att elever får svårigheter i skolan och lärare behöver ha ökad kunskap om hur elever med olika förutsättningar kan identifieras och stödjas, exempelvis genom motorikobservationer och motorisk/perceptuell träning.

Lärmiljö

Myndigheten (2005B) lyfter fram skolgården som en viktig resurs i arbetet med att skapa en miljö som främjar lärandet. Skolorna behöver ha skolgårdar som stimulerar till fysisk aktivitet och de bör ses som en resurs för lärande och utveckling. Samtidigt visar Mårtenssons (2004) observationer att det finns barn som av olika anledningar inte kommer med i kamraternas rörelselekar utomhus utan drar sig undan eller söker sig till vuxna i närheten.

Grahn, Mårtensson m.fl (1999) har visat att barn i förskolor som hade en relativt naturlig och "klättervänlig" förskolegård utvecklade bättre styrka, balans och koncentrationsförmåga än barn som vistades på mer traditionellt utformade förskolegårdar. Men även forskning som visar hur skolgårdar och skolors närmiljö bör utformas för att stimulera motorisk utveckling och lärande behövs. De miljöer som är särskilt utsedda till utevistelse för barn kan för vissa barn, enligt Mårtensson

Hur ser den skolgård och närmiljö ut som bäst stimulerar barns motoriska utveckling? Kan "klättervänliga" skolgårdar påverka elevers styrka, balans och koncentrationsförmåga?

(2004), vara enda möjligheten att tillgodose existentiella behov av närhet till natur och landskap. Regeringens satsning på att samordna kunskapsutveckling och kunskapsspridning som rör barns och ungas utemiljöer känns därför angelägen. Även barns rätt till säkra och utvecklande miljöer ska behandlas (Neldestam, 2005).

Motorik och lärande

Arbetet med ökad fysisk aktivitet i skolan bör enligt myndigheten ses som en del av skolans kunskapsuppdrag. Elever, lärare, rektorer och föräldrar upplever att effekterna av skolornas arbete med daglig fysisk aktivitet är att eleverna är gladare, det är lugnare i klassrummet, det är lättare att koncentrera sig, det sociala klimatet är bättre och att elevernas kunskapsutveckling påverkas positivt.

De effekter som så gott som alla (elever, lärare, rektorer och föräldrar) lyfter fram och som också framkommer i utvärderingar och undersökningar är att fysisk aktivitet under skoldagen gör det lättare för eleverna att koncentrera sig och att det skapar lugn i klassrummet, vilket många upplever som en bristvara i skolan. Flera nämner också att barnen blir gladare. En annan effekt som så gott som samtliga lyfter fram är att det sociala klimatet mellan elever och mellan lärare och elever blir bättre. En förbättrad självkänsla hos elever tas upp av rätt många lärare. En del skolor anger att kränkningar inte längre förekommer eller har minskat. Några skolor säger att de har fått bättre resultat på nationella prov. Det verkar som om en satsning på daglig fysisk aktivitet i skolan ger en bättre miljö för lärande vilket resulterar i en förbättrad kunskapsutveckling hos elever (Myndigheten för skolutveckling 2005B, s. 17).

Forskningsresultat från Bunkefloprojektet (Ericsson, 2003), som även redovisats i Svensk IdrottsMedicin 4/03, visar att elever som haft utökad fysisk aktivitet och extra motorisk träning i skolan fick bättre resultat på nationella prov i svenska och matematik (tabell 1 och 2) än elever som endast haft skolans ordinarie idrottsundervisning två lektioner per vecka. Skillnaderna mellan interventions- och jämförelsegrupp är statistiskt säkerställda i både svenska och matematik ($p<0,05$). En tolkning är att eleverna fått mer energi och kapacitet till andra kognitiva funktioner i takt med att grovmotoriska rörelsemönster förbättrats och automatiserats.

I detta sammanhang måste framhållas att den motoriska träning som eleverna i Bunkefloprojektet har är mycket mer medveten än ett erbjudande om fysisk aktivitet vilket innebär att skolämnet idrott och hälsa utökats till tre lektioner per vecka, att idrottsföreningar leder lekfulla rörelselektioner utifrån grovmotorisk utveckling två lektioner per vecka och att elever som i strukturerade motorikobservationer visar sig behöva extra motorisk träning får individuellt anpassad sådan i en mindre grupp under ledning av utbildad idrottslärare minst en lektion per vecka. Alla elever har alltså 5-6 schemalagda rörelselektioner varje vecka.

Syftet med studien var att studera eventuella påverkanseffekter av utökad fysisk aktivitet och individuellt anpassad motorisk träning i skolan när det gäller motorisk status, koncentrationsförmåga och skolprestationer.

Ungefär fem procent av alla förskolebarn har svårt för att koncentrera sig samtidigt som de har motoriska och/eller perceptuella svårigheter. Omkring tio procent av alla nybörjare i skolan bedöms vara motoriskt osäkra och detta försvinner oftast inte av sig själv. Barn med inlärningssvårigheter i svenska och matematik har ofta även sensomotoriska brister, som gör att de kan ha svårt att koncentrera sig och därmed kan även inlärningsförmågan hämmas (Cratty, 1997; Ericsson, 1997; Cantell, 1998; Kadesjö, 2000). Inlärningsproblem har visat sig vara större bland barn som har både koncentrationssvårigheter och motoriska brister än bland barn som enbart har koncentrationssvårigheter (Kadesjö & Gillberg, 1999; Tannock & Brown, 2000).

Resultaten från genomförda motorikobservationer bekräftar studiens första hypotes att barns grovmotorik (balans- och koordinationsförmåga) förbättras med ökad fysisk aktivitet och motorisk träning i skolan. Resultaten visar också ett statistiskt säkerställt samband mellan motorik och koncentrationsförmåga. För elever som hade stora motoriska brister och som fått extra motorisk träning utöver den utökade fysiska aktiviteten märks tydliga positiva effekter på koncentrationsförmågan.

Dessa och andra forskningsresultat som visar effekter av medveten motorisk träning, exempelvis Hannaford (1997) och Mortensen (1997) torde kunna motivera en tydligare skrivning i skolans styrdokument, med betoning på barns motoriska utveckling och behov av regelbunden motorisk träning. Om skolan som idag enbart ska sträva efter att erbjuda fysisk aktivitet kan den goda intentionen komma att se väldigt olika ut från skola till skola, både i kvalitet och omfattning. För ett enskilt barn kan detta få avgörande konsekvenser för såväl trivsel som kunskapsutveckling.

Promenader och "Vandrande skolbuss" (Nilsson, 2000) är naturligtvis bättre för ett barns motoriska utveckling än att bli skjutsad i bil (Ericsson, 2005A; 2005B). Men sannolikt behövs en mer medveten motorisk träning för att åstadkomma effekter även på andra funktioner än de rent motoriska. Framför allt behövs kontrollerade vetenskapliga studier för att kunna dra generella slutsatser om eventuella effekter av promenader på elevers koncentrationsförmåga och kunskapsutveckling.

Värt att notera är att forskarna i det norska BBO-projektet (Mjaavatn & Gundersen, 2005) inte fann några samband mellan vare sig fysisk aktivitetsnivå eller intensiteten på den fysiska aktiviteten och elevernas prestationer i norska och matematik. Inte heller mellan fysisk form, det vill säga aerob kapacitet och elevernas teoretiska prestationer fanns några samband. Det var enbart vid motorisk kompetens de fann ett samband med skolprestationer i norska och matematik.

Vikiga forskningsfrågor

Sammanfattningsvis visar denna summariska redogörelse på några av de områden där det saknas kunskap och där således mer forskning behövs som kan belysa vilken betydelse och vilka effekter olika typer av fysisk aktivitet i skolan får. Viktiga forskningsfrågor är:

- Hur ser den undervisning ut som även möter behoven hos dem som ännu inte är fysiskt aktiva? Är det promenader eller är det motoriska aktiviteter som att gunga, klättra, balansera, hoppa med mera som motiverar barn och som ger ett livslångt intresse för att vara fysiskt aktiv?
- Vem/vilka ska leda arbetet? Är det

fritidspedagoger, föreningsledare, skolans idrottslärare eller annan skolpersonal?
- Vilken kunskap och utbildning behövs för att ansvara för elevers fysiska aktivitet i skolan? Vad behövs för att kunna leda motorisk träning för elever som har motoriska brister och andra funktionshinder?
- Hur och när bör motorikobservationer organiseras och genomföras i skolan?
- Hur ser relationer mellan motorik och självförtroende ut?
- Hur ser den skolgård och närmiljö ut som bäst stimulerar barns motoriska utveckling? Kan "klättervänliga" skolgårdar påverka elevers styrka, balans och koncentrationsförmåga?

Mer information om effekter av motorikobservationer och motorisk träning i Bunkefloprojektet finns på www.mugi.se och på www.bunkeflomodellen.com.

Fortsatt fart i Bunkeflo-projektet

Valfrihet och rörelseglädje är nyckelord i Bunkefloprojektet och tyngdpunkten ligger på att eleverna ska känna glädje i de olika fysiska aktiviteterna. På Ängslättskolan och Sundsbroskolan fortsätter arbetet med Bunkefloprojektet.

– Det är roligt att se eleverna. Jag kan bara öppna till idrottshallen och efter tre minuter är alla elever igång med någon aktivitet utan att jag säger något. De är så inskolade på rörelse, säger Linda Liljedahl som arbetar som hälsopromotor på Sundsbroskolan.

Projektklasserna på Ängslättskolan och Sundsbroskolan går numer i årskurs sex, sju och åtta och har sin vanliga skolidrott två gånger i veckan. Tre gånger i veckan har de så kallade Bunkeflo-lektioner då de är ombytta och har fysisk aktivitet.

Allt eftersom eleverna blir äldre ändras förutsättningarna. I det fortsatta arbetet på skolorna kommer de att arbeta med ledarskapsprofiler där de äldre eleverna från årskurs sex och uppåt får gå vidare och också lära sig att leda aktiviteter. Tanken är att elever i årskurs åtta och nio i sedan ska kunna vara behjälpliga vid friluftsdagar och liknande samt kunna vara med i skolidrottsföreningen och leda de yngre barnen.

De motorikstudier som utförts inom ramen för Bunkefloprojektet har identifierat elever med motoriska störningar. Dessa elever har sedan fått grovmotorisk träning som gett mycket goda resultat.

– Det är en tydlig skillnad mellan eleverna projektklasserna jämfört med övriga elever. De elever som haft grovmotorisk träning är trygga, de har en stor övningsbank de är aldrig oroliga för att prova en ny aktivitet. Och det märks framför allt bland tjejer, säger hon.

Trots de positiva resultaten från Bunkefloprojektet känner Linda Liljedahl ännu inte till några andra skolor som har lika mycket fysisk aktivitet på schemat där kravet är att eleverna ska vara ombytta till träningskläder. Men på Sundsbroskolan och Ängslättskolan fortsätter arbetet i samma spår.

Nästa år kommer samtliga elever i årskurserna ett till nio på att ha fysisk aktivitet varje dag. Det rör sig sammanlagt om omkring 1 000 elever men det finns gott om utrymme för alla att vara aktiva.

– Vi har en oändlig uppsjö av olika aktiviteter och tillgång till en stor idrottshall och en inomhusfotbollsarena med konstgräs så vi har stora ytor att jobba på, berättar Linda Liljedahl.

Nyckelreferenser

(Fullständig referenslista återfinns på www.svenskidrottsmedicin.org)

Cantell, M. (1998). Developmental coordination disorder in adolescence: perceptual-motor, academic and social outcomes of early motor delay. (Doctoral thesis. University of Lancaster, England). Jyväskylä: Foundation for Sport and Health Sciences.

Carli, B. (2004). The Making and Breaking of a Female Culture: The History of Swedish Physical Education 'in a Different Voice'. (Doktorsavhandling). Göteborg: Utbildningsvetenskapliga fakulteten, Göteborgs universitet.

Cratty, B. (1997). Coordination Problems Among Learning Disabled. In B. Cratty & R. Goldman (Eds.), Learning Disabilities, Contemporary Viewpoints (pp. 143-183). Amsterdam: Harwood Academic Publishers.

Engström, L-M. (2005). Barnidrott och vuxenmotion som kulturellt uttryck. Stockholm: Idrottshögskolan & Lärarhögskolan. http://idrottsforum.org/articles/engstrom/engstrom 050831.html.

Ericsson, I. (1997). MUGI Vi leker och tränar grovmotorik. MUGI observationsschema och andra övningar för att observera och stimulera barns motoriska utveckling. Malmö: Skåneidrotten; http://www.mugi.se.

KOMMUNENS VÄL

MOTION
2017-02-15

HERRLJUNGA KOMMUN
Kommunstyrelsen
2017 -02- 16
Dnr KS 41/2017
Beteckning 458

Till Kommunfullmäktige i Herrljunga kommun

Motion avseende gratis wifi i kommunens verksamhetslokaler.

1. Bakgrund

Mer än var fjärde kommun har infört öppet wifi för allmänheten eller är på väg att göra det, visar Dagens Samhälles granskning (DS 3 2017). Det innebär att det blir lättare att surfa till exempel på biblioteken, i simhallen, idrottshallar, skolor och på kommunens omvårdnadsboenden.

2. Förslag

Kommunens Väl föreslår att Herrljunga kommun inför öppet/gratis wifi för allmänheten i kommunens verksamhetslokaler.

För Kommunens Väl
Ljung 20170215

Lennart Ottosson

KOMMUNENS VÄL

MOTION
2017-02-15

HERRLJUNGA KOMMUN
Kommunstyrelsen
2017 -02- 16
Ekor KS 42/2017
Beteckning 462

Till Kommunfullmäktige i Herrljunga kommun

Motion avseende gratis kollektivtrafik inom kommunen för pensionärer.

1. Bakgrund

Många kommuner har idag infört gratis kollektivtrafik för pensionärer. Idag har 35 kommuner i Västra Götaland infört Västtrafik seniorkort. Syftet är att minska belastningen på miljön och förbättra kommunens service till pensionärerna. Resor till vårdcentralen och andra resor till centralorten och resor mellan våra tätorter Ljung, Annelund och Herrljunga skulle förbättra servicen till våra pensionärer avsevärt.

2. Förslag

Kommunens Väl föreslår att Herrljunga kommun inför kostnadsfria resor för pensionärer, med befintlig kollektivtrafik som bedrivs av Länstrafiken inom kommunen.
Lämplig start är årsskiftet 2017 - 2018.

För Kommunens Väl
Ljung 20170205

Lennart Ottosson

BN § 2 DNR UN 148/2016 606

Budget 2017 och verksamhetsplan 2018-2019 för Herrljunga kommun

Sammanfattning

Bildningsnämndens budget ökar med 6 915 tkr inför budget 2017. Inkluderat i den totala budgeten är att Bildningsnämnden 2017 får en extra tilldelning som baseras på nästkommande års lönerevision vilket räknas med 1 057 tkr. Medel för löneökning 2017 är i väntan på att fastställas av Kommunfullmäktige. Kapitalkostnaden för 2017 är inkluderad med 131 tkr, vilket ska fattas beslut om på fullmäktige.
För att kunna hantera oförutsedda kostnader 2017 har ambitionen varit att skapa en buffert likt tidigare år. Budgeten är fördelad så att bildningsnämnden har en buffert på 2 436 tkr utefter grundbudgetering. Besparingen skall ses som en buffert utifrån ett riskperspektiv.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse i ärendet daterad, 2017-01-12
Ordförandeskrivelse i ärendet daterad, 2017-01-16
Budget 2017 och verksamhetsplan 2018-2019

Förslag till beslut

Förvaltningens förslag till beslut:

- Bildningsnämnden antar budget 2017 och verksamhetsplan 2018-2019.

Ordförandes förslag till beslut:

- I enlighet med förvaltningens förslag till beslut.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om ordförandes förslag till beslut antas och finner att så sker.

Bildningsnämndens beslut

1. Bildningsnämnden antar budget 2017 och verksamhetsplan 2018-2019 (bilaga 1, BN § 2 2017-01-30).

Expedieras till: Kommunstyrelsen, Kommunfullmäktige
För kännedom till:

Meddelande 1

(bilaga 1, BN § 2 2017-01-30)

DIARIENUMMER:	UN 148/2016
FASTSTÄLLD/INSTANS:	Bildningsnämnden
VERSION:	
SENAST REVIDERAD:	
GILTIG TILL:	
DOKUMENTANSVAR:	Bildningschef

Budget 2017

Bildningsnämnden

Driftbudget

Investeringsbudget

Verksamhetsplan

HERRLJUNGA KOMMUN

Våga vilja växa!

Meddelande 1

(bilaga 1, BN § 2 2017-01-30)

Innehåll

Inledning 4
Ansvar och uppdrag 4
Verksamhetsbeskrivning 5
Vad händer i verksamheten under 2017? 7
Mål 10
Ekonomi-Controller 16
Ekonomiska förutsättningar 16
Barn-/elevpeng 17
Programpeng 17
Budgetfördelning 18
Kommentar till budgetfördelning 18
Investeringar 20
Volymer 21

Inledning

Med ett framtidsorienterat fokus på utbildningsområdet har ett antal utvecklingsområden identifierats nationellt. För vissa utvecklingsområden finns riktade statsbidrag som kan sökas, vilket görs av bildningsförvaltningen. För andra utvecklingsområden, är det ovisst hur den statliga finansieringen kommer att se ut.

Fram till 2025 prognostiseras nationellt en lärarbrist om 65 000 lärare. Något som kommer att få konsekvenser i Herrljunga och som kommer att påverka lönekostnadsutvecklingen de närmaste åren.

I Herrljunga kommun är flera skolor i behov av omfattande om- och tillbyggnader. Ett behov av förskoleutbyggnad finns också i Herrljunga tätort, där flera tillfälliga avdelningar kommer att ersättas med lokaler av god kvalitet och varaktighet för att säkerställa tillgången till förskola. Dessa behov kommer att tas omhand genom beslutet om genomförande av om- och tillbyggnad av Horsby. Byggnationen planeras vara klar under 2018.

Bildningsförvaltningen arbetar systematiskt för att förbättra måluppfyllelsen i grundskolan och statsbidrag för tidiga insatser i lågstadiet har sökts. För detta har en rekryteringsstrategi tagits fram. Även fritidshemmen omfattas av en mindre satsning under 2017.

Ansvar och uppdrag

Nämndens uppdrag är att tillhandahålla utbildnings- och kulturverksamhet för kommunens invånare på uppdrag av kommunfullmäktige. Detta gör nämnden genom att driva verksamheterna förskola, förskoleklass, fritidshem, grundskola, grundsärskola och gymnasieskola enligt den skolstruktur som kommunfullmäktige har beslutat. Gymnasiesärskola bedrivs inte i egen regi, utan platser köps utanför kommunen. Kommunal vuxenutbildning bedrivs i en gemensam organisation med Vårgårda som huvudman och utbildningen är förlagd till båda kommunerna. Nämndens kulturverksamheter innebär ett övergripande kulturansvar samt ett ansvar för bibliotek och musikskola. Till detta kommer också ett ansvar för fritidsgårdsverksamheten.

Kommunfullmäktige är huvudman för skolverksamheten och har utifrån inriktningsmål fastställt prioriterade mål för Bildningsnämnden samt fördelat ekonomiska resurser till nämnden i form av kommunbidrag. Nämnden har verksamhetsansvaret inför kommunfullmäktige, som i sin tur har huvudmannaansvaret inför staten. Statens uppdrag innebär att huvudmannen har ett ansvar för att utbildningen genomförs enligt de statliga styrdokumenten så att mål och riktlinjer i skollag och förordningar kan uppfyllas. Bildningsnämndens verksamheter har också att hantera en dubbel styrning genom att staten ställer krav på huvudmannen direkt, men också krav som går förbi huvudmannen direkt till rektorer och lärare.

Nämnden har ansvar för att bedriva ett fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete vid sina verksamheter.

Verksamhetsbeskrivning

1. Gemensamt

Under gemensamt ryms verksamheterna Bildningskontoret, Bildningsnämnden och Elevhälsan. Bildningskontoret består av en stab med bildningschef som också har det samordnande ansvaret för nämndens verksamheter.

Tillgång till elevhälsa ska finnas för elever i skolverksamheten från förskoleklass till gymnasieskola och elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan, som leds av verksamhetschef, syftar till att öka välbefinnandet bland eleverna och fokus ligger på det förebyggande och hälsofrämjande arbetet samt att stödja eleverna att nå utbildningens mål.

Under verksamhetschef för elevhälsan finns också öppna förskolan som ingår i det förebyggande och främjande samarbetet i familjecentralen och vänder sig till vårdnadshavare med barn i förskoleåldern. Familjecentralen är ett samarbete mellan Bildnings- och Socialnämnd tillsammans med Barnmorskemottagningen, BMM, Närhälsan och Vårdcentral, BVC, Närhälsan. Verksamheten ska också ses som ett komplement till förskolan och vänder sig med aktiviteter och tidiga insatser till barn upp till 6 år. Verksamheten förutsätter deltagande av vuxen med ansvar för barnet.

Bildningsnämnd omfattar nämndens ledande och styrande politiska del. Nämnden har kontakt med verksamheten genom kontaktpolitiker.

Bildningsnämnden fullgör huvudmannens ansvar för bildningsförvaltningens verksamheter som i vardagen leds och samordnas av bildningschefen. I bildningsförvaltningens stab finns en utvecklingsledare och två handläggare.

2. Förskola

Förskoleverksamheten är organiserad i två områden; Innerby och Ytterby och varje område leds av en förskolechef. Verksamheten omfattar förskola i egen regi samt i annan huvudmans regi under benämningen gemensamt. Förskoleverksamheten har en god spridning i kommunen och i Ytterby område är förskola knutet till varje skola.

Verksamhetens uppdrag är att erbjuda alla barn som har rätt till förskola en verksamhet där omsorg, utveckling samt lärande bildar en helhet och lägger en god grund för fortsatt utbildning. Förskolan ses som första delen i utbildningssystemet.

Pedagogisk omsorg i form av familjedaghem erbjuds de föräldrar som önskar denna verksamhet och är ett komplement till förskola. Verksamheten bedrivs av dagbarnvårdare och finns i Ljung. Pedagogisk omsorg omfattar också verksamhet i annan huvudmans regi.

3. Grundskola

Omfattar förskoleklass- och grundskoleverksamhet både i egen regi och i annan huvudmans regi samt skolskjuts för grundskola och grundsärskola. Herrljunga kommuns grundskolor är organiserade i fem mindre enheter; Eggvena, Eriksberg, Od, Hudene och Molla samt tre större enheter; Altorp, Horsby och Mörlanda. Eggvena, Eriksberg, Od och Hudene utgör rektorsområdet Fyrskolorna. Molla/Mörlanda bildar ett rektorsområde och Horsbyskolan är indelad i skolenheter F-3 samt 4-6. De små enheterna samt Horsby och Mörlanda bedriver

undervisning från förskoleklass till årskurs 6 medan Altorp är kommunens högstadieskola med årskurs 7-9. Med ett antal mindre enheter får skolverksamheten en geografisk spridning i kommunen.

4. Grund- och gymnasiesärskola
Omfattar grundsärskola och gymnasiesärskola i egen och i annan huvudmans regi. Verksamhetens uppdrag är att ge de elever som har rättigheten att mottas i särskola en utbildning som är anpassad till varje elevs förutsättningar och så långt som möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan respektive gymnasieskolan. Grundsärskola bedrivs inkluderat i grundskolan för elever i åk 1-4 och för elever i åk 5-9 finns grundsärskolan organiserad vid Altorpskolan. Platser i gymnasiesärskolan köps i annan kommun.

5. Fritidshem
Fritidshemsverksamheten kompletterar utbildningen i förskoleklass, grundskola och grundsärskola och ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda en meningsfull fritid och rekreation. Fritidshem finns vid samtliga grundskolor utom Altorpskolan. Jämfört med andra kommuner har Herrljunga kommun en mycket stor andel av elever från förskoleklass till och med åk 6 i fritidshemsverksamheten.

6. Gymnasieskola
Omfattar gymnasieskola i egen regi och i annan huvudmans regi samt elevresor för gymnasieskola och gymnasiesärskola. Verksamhetens uppdrag är att ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Den interna verksamheten vid Kunskapskällan har ett programutbud bestående av dels små specialiserade yrkesprogram med goda samarbeten förankrade i det lokala näringslivet, dels ett flertal små studieförberedande program. Vid Kunskapskällan finns idag åtta nationella program varav fyra är yrkesförberedande. Eleverna samläser i hög utsträckning programövergripande ämnen, vilket krävs för att göra det stora programutbudet möjligt.

8. Komvux
Kommunal vuxenutbildning tillhandahåller utbildning på grundläggande nivå och gymnasial nivå, samt utbildning i svenska för invandrare, SFI och särskild utbildning för vuxna. Sedan höstterminen 2013 bedrivs utbildningen i en gemensam organisation med Vårgårda som huvudman och med verksamhet förlagd i Herrljunga och Vårgårda. Genom detta samarbete kan ett större och mer kvalitativt utbildningsutbud erbjudas.

9. Musikskola
Musikskolan bedriver instrumentalundervisning för barn och ungdomar i kommunen från 7 år till och med den termin man fyller 25 år. Även vuxna erbjuds undervisning i mån av plats. Undervisningen sker dels i egna lokaler som är anpassade för ändamålet men också på några av kommunens grundskolor. De första åren på musikskolan undervisas stråk- och blåselever i grupp. Terminsavgift dels för undervisning, dels för instrumenthyra, tas ut. Många publika arrangemang sker varje år och är en naturlig del av musikskolans verksamhet. Samarbeten med andra aktörer i branschen sker och musikskolans lokaler hyrs ut till olika externa musikgrupper.

10. Bibliotek
Folkbiblioteksverksamheten är organiserad i ett huvudbibliotek i Herrljunga tätort och ett filialbibliotek i tätorten Ljung. Biblioteken är tillgängliga för alla. Biblioteket ska främja litteraturens ställning och intresset för läsning, bildning, upplysning och utbildning. Biblioteket ägnar särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar, för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning. Andra prioriterade grupper är personer med funktionsnedsättning och personer som har annat modersmål än svenska. Biblioteket arrangerar eller medverkar till varierande kulturprogram för barn och vuxna. Biblioteket erbjuder tillfällen, i form av Internet-drop-in, för personer som behöver stöd för att kunna använda datorer och digital informationsteknik.

11. Fritidsgård
Fritidsgården är en öppen verksamhet dit ungdomar kan gå. Verksamheten är öppen för alla från det man börjar åk 7 till dess att man fyller 19 år. Fritidsgården är en neutral plats där man känner samhörighet och kan växa som människa, utan krav på prestation. Ungdomarna själva är med och utformar verksamheten i syfte att skapa en meningsfull fritid. Verksamhet bedrivs i Herrljunga och Annelund.

Vad händer i verksamheten under 2017?

Gemensamt

Bildningsförvaltningen har sökt statsbidrag för Lågstadielyftet, fritidshemslyftet och för Mindre barngrupper i förskolan. Lågstadielyftet syftar till att ge förutsättningar för att öka lärarbemanningen i förskoleklass och åk 1-3 med syfte att stärka basfärdigheterna läsa, skriva och räkna. Fritidshemslyftet syftar till att öka bemanning och vuxentätheten i fritidshemmen. Statsbidraget för mindre barngrupper i förskolan kan endast erhållas om barnantalet i grupperna minskar och för att klara detta har åtgärder vidtagits inför läsåret 2016/2017.

Lärarlönelyftet är en statlig satsning för att öka läraryrkets attraktivitet och bidra till en positiv löneutveckling. Bildningsförvaltningen har tilldelats statsbidrag för läsåret 2016/2017, vilket innebär att de lärare som bedöms särskilt kvalificerade enligt reglerna tar del av en extra löneökning.

Legitimationskravet som trädde i kraft i de flesta skolformer 2015-07-01, blir en utmaning att klara då vissa behörigheter är mycket svårrekryterade.

Elevhälsans centrala professioner kan stärkas genom statsbidragstilldelning och här planeras för ansökan om statsbidrag.

Samtliga förskoleområden och rektorsområden har nu en lokalt knuten specialpedagog. Detta förväntas påverka förutsättningarna för att i högre utsträckning stödja barns och elevers utveckling genom extra anpassningar och/eller särskilt stöd. Sedan en tid tillbaka pågår inom hela förvaltningen ett långsiktigt arbete kring att utveckla tillgängligheten inom verksamheterna. De flesta skolenheter i grundskolan deltar i Skolverkets satsning, Läslyftet, under läsåret 2016-2017. Det långsiktiga syftet med Läslyftet är att öka måluppfyllelsen i skolan genom att lärarna deltar i kompetensutveckling för att stärka det språkutvecklande arbetet i alla ämnen och alla åldrar. Målet är också att öka elevernas måluppfyllelse i alla ämnen. För deltagandet har Bildningsförvaltningen sökt och beviljats riktat statsbidrag.

Förskola

Projekteringen av ny förskola i Herrljunga tätort kommer att lösas inom ramen för ett samlat grepp på Horsby där totalt åtta avdelningar för förskoleverksamhet kommer att så klart under våren 2018. Enstaka placeringar med barnomsorg på obekväm tid förväntas under 2017.

I Ytterby förskoleområde kommer en ny förskola i Molla att tas i bruk hösten 2017. Tillsammans med de nyligen startade avdelningarna i Ytterby område prognostiseras för att tillgång och efterfrågan är i fas.

Grundskola, grundsärskola

Det systematiska kvalitetsarbetet resulterar i en förbättring av uppföljningar och analyser av de mål skolan har att förhålla sig till. Underlagen består bland annat av trivselenkäter kring "mjuka" frågor och sammanställningar och analyser av dessa samt av motsvarande för elevernas måluppfyllelse. I analyserna av resultaten identifieras utvecklingsområden med insatser både på förvaltnings- och skolnivå.

Under ett antal år har grundskola, grundsärskola liksom övriga verksamheter arbetat med att utveckla tillgängligheten i förskola och skola för att göra den mer inkluderande för alla barn och elever. Planeringen av detta arbete har delvis skett i samarbete med SPSM, Specialpedagogiska skolmyndigheten. Utvecklingsarbetet har haft som mål att öka kunskapen hos personalen kring elever i behov av stöd samt elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar samt att förse personalen med användbara metoder och redskap att i det vardagliga arbetet möta alla elever.

En samverkan mellan grundskolans senare år och det lokala näringslivet utvecklas vidare under de kommande åren. Syftet är bland annat att synliggöra tillverkningsindustrin och därigenom möjliggöra att alla ungdomar kan göra väl underbyggda programval till gymnasieskolan.

Gymnasieskolan

Kunskapskällan deltar i ett kvalitetsutvecklingsarbete tillsammans med övriga gymnasieskolor i Boråsregionen. Arbetet syftar till att göra Boråsregionen till en bildningsregion som ger samtliga gymnasieelever goda förutsättningar för framtida studier och arbete. Skolans eget arbete med att utveckla verksamheten har fördjupats och några prioriterade områden har arbetats fram och gemensamt valts ut i det systematiska kvalitetsarbetet.

Kunskapskällan fortsätter att vidareutveckla sin profilering kring de fyra ledorden; Internationellt fokus, Miljö och Hållbarhet, Entreprenörskap och Retorik. Ledorden knyter samman utbildningen vid samtliga program och förbereder ungdomarna för ett vuxenliv där de kan förverkliga sina framtidsdrömmar.

Samverkan mellan näringslivet och Kunskapskällan kommer att vidareutvecklas, bland annat i syfte att skapa en större medvetenhet om de kompetenser som efterfrågas av tillverkningsindustrin.

Komvux

Ett tillsvidareavtal har tecknats för den gemensamma vuxenutbildningsorganisationen med Vårgårda som huvudman. Bildningsnämndens presidium ingår i samrådsgruppen som träffas ett par gånger om året och fungerar som samrådande organ för hantering av vuxenutbildningsfrågor.

Musikskola

Musikskolan kommer under 2017 att tydliggöra mål, vision och riktlinjer i syfte att utveckla verksamheten. Musikskolan ska bidra till att stärka det lokala kulturlivet och bidra till kommunens attraktivitet och utveckling. Ett område att utveckla är hur musikskolans olika musikkurser kan integreras och samverka på ett målinriktat sätt med kommunens olika skolverksamheter under skoltid.

Bibliotek

Läskunnigheten och läslusten ska fortsatt stimuleras genom läsfrämjande insatser för barn och ungdom. Möjligheter och tillfällen att utöva och öva sig i muntligt berättande ska fortsätta att skapas, för bibliotekspersonal, föreningsanslutna och övriga, barn och vuxna.

Fritidsgård

Fritidsgården har som mål att erbjuda en verksamhet som är mer attraktiv för tjejer. Fritidsgården strävar efter att ha en bred verksamhet som gör att många vill besöka verksamheten. Ungdomarna skall känna att de har en meningsfull fritid.

Mål

Inriktningsmål och prioriterade mål

1. Herrljunga kommun är en kommun där det är gott att leva!

Prioriterat mål	Målindikator	Boksl 2014	Prog 2015	Mål 2016	Mål 2017	Mål 2018
1.1 Alla barn och elever ska känna sig trygga och kunna utvecklas så att de kan förverkliga sina drömmar med tro på sig själva.	Andelen föräldrar som anger att deras barn känner sig trygga i förskolan.	99 %	93 %	100 %	100 %	100 %
	Andelen föräldrar som är nöjda med förskolans arbete med att stimulera och utmana barnens intresse för matematik, naturvetenskap och teknik ska öka.	67 %	64 %	70 %	97 %	100 %
	Andelen föräldrar som anger att deras barn känner sig trygga på fritidshem	94 %	93 %	100 %	100 %	100 %
	Andelen elever som når målen i alla ämnen.	84,5 %	90 %	100 %	100 %	100 %
	Andelen elever som känner sig trygga i grundskolan.	92 %	94 %	100 %	100 %	100 %
	Andelen personal som upplever meningsfullhet i sitt arbete ska öka. * mäts vartannat år	Värde 3,6	*	4,5	4,5	4,5
	Antal elever som deltar i musikskolans verksamhet ska öka.	—	—		175	180
	Antal boklån per barn/ elev och år för barn/ elever 0-14 år ska öka.	--**			9,0	9,4
	Antal deltagare ”Sommarboken” ska öka.	43	43	43	43	43

* värdet mäts med ny skala fr. o m 2015 ** ny mätskala

2. Herrljunga kommun är en långsiktigt hållbar kommun!

Prioriterat mål	Målindikator	Boksl 2014	Prog 2015	Mål 2016	Mål 2017	Mål 2018
2.1 All pedagogisk verksamhet arbetar med frågor om hållbarhet och miljöansvar.	Andel elever som upplever att skolan arbetar med frågor om hållbarhet och miljöansvar ska öka. (nytt mål)	---	---	---	90 %	93 %
	Andel elever som inkluderas i arbetet med avfallssortering på enheterna ska öka (nytt mål)	---	--	--	50 %	60 %
	Antal datorer vid F-6-skolorna ska öka så att det motsvarar en dator per fyra elever.	---	40 %	60 %	80 %	100 %
	Andel lärare som regelbundet använder lärplattformen i sitt pedagogiska arbete ska öka.	---	80 %	100 %	100 %	100 %

Prioriterat mål	Målindikator	Boksl 2014	Prog 2015	Mål 2016	Mål 2017	Mål 2018
3.1 Alla barn och elever ska utveckla förmågan att arbeta i demokratiska arbetsformer.	Andelen elever som upplever att lärarna tar hänsyn till deras åsikter ska öka.	82 %	81 %	90 %	95 %	100 %
	Andel vårdnadshavare som är nöjda med förskolas arbete med normer och värden ska öka				85 %	90 %
3.2 Förskola, fritidshem och skola som präglas av god tillgång och hög kvalitet	Andel av önskade timmar på obekväm tid som har beviljats. *		100 %	100 %	100 %	100 %
	Antal barn per årsarbetare, förskola.	5,3		5,2	5,1	5,0
	Antal elever per årsarbetare, fritids.	22,4		22,2	22,0	21,8
	Antal elever per årsarbetare, grundskola.	11,4		11,1	10,9	10,7
	Andel föräldrar som är nöjda med personalens bemötande.	98 %	95 %	100 %	100 %	100 %
	Genomsnittligt meritvärde åk 9 ska öka.	211	227	> 220	> 220	> 220
	Andel elever i Herrljunga kommun som väljer Kunskapskällan			>60 %	>60 %	>60 %
	Antal elever från andra kommuner som årligen väljer Kunskapskällan			> 20	> 20	> 20
	Andel tjejer som besöker fritidsgården (nytt mål)	---	19 %	> 22%	>26%	>30%
	Antal besök på fritidsgården, snitt per kväll.	---	13,5	15	17	20

* måttet avser den andel timmar som beviljats inom den tid som nämnden fattat beslut om

Prioriterat mål	Målindikator	Mål 2016	Mål 2017	Mål 2018
	Andel vårdnadshavare som är nöjda med sitt inflytande över fritidshems-verksamheten ska öka		90 %	93 %
	Andel vårdnadshavare som är nöjda med sitt inflytande över förskoleverksamheten ska öka		90 %	93 %
	Andelen elever som upplever att lärarna förväntar sig att eleven ska nå målen ska öka		95 %	97 %
3:3 Förbättra integrationen av nyanlända med positiva effekter på samhällsutveckling genom medverkan och delaktighet av anställda och medborgare	Den genomsnittliga tiden för elever att nå minst godkänt resultat i en SFI-kurs ska vara max 35 veckor (samverkansmål)		100 %	100 %
	Antal individer som studerar på sfi boende utanför Herrljunga tätort		>17	>20

4. Herrljunga kommun har ett dynamiskt och lokalt förankrat näringsliv!

Prioriterat mål	Målindikator	Boksl 2014	Prog 2015	Mål 2016	Mål 2017	Mål 2018
4.1. Barn och elever ska stimuleras redan i tidiga år för att utveckla ett entreprenöriellt lärande.	Andel föräldrar som är nöjda med förskolans arbete med att utveckla barnens intresse för skapande och kreativitet.	90 %	93 %	95 %	100 %	100 %
	Andel elever som har regelbunden kontakt med yrkeslivet. (nytt mål)	---	43 %	45 %	48 %	50 %
4.2. Invånare i kommunen ska ha ett minskat beroende av försörjningsstöd.	Andel elever i åk 9 som är behöriga till ett yrkesprogram ska öka.	88,9 %	86 %	100 %	100 %	100 %
	Andel elever som fullföljer gymnasieprogram inom 4 år, inkl. IM. (Kommunblad, ÖJ)	81,1 %	83 %	85 %	87 %	90 %
	Andel av invånare 20-64 år som deltar i vuxenutbildning.	3,1 %		3,3 %	3,4 %	3,5 %
	Andelen elever som påbörjat studier vid universitet/ högskola inom 3 år efter avslutad gymnasieutbildning.	42 %		44 %	46 %	48 %

5. Herrljunga kommun har en välskött kommunal ekonomi!

Prioriterat mål	Målindikator	Boksl 2013	Boksl 2014	Boksl 2015	Mål 2016	Mål 2017
Det årliga resultatet ska under en rullande treårsperiod uppgå till 2% av kommunens intäkter, skatter och generella bidrag	Avvikelse från driftbudget	+7,5	+3,4	+10.5	2%	2%
Investeringarna ska över en rullande femårsperiod finansieras med avskrivningsmedel samt årens	Avvikelse från investeringsbudget	+28,3	+5,9	+ 2.2 %	0	0

resultat.						
För att undvika urholkning av det egna kapitalet ska soliditeten inte understiga 70%	Soliditet, följs endast upp för kommunen i sin helhet	77	76,7	70	70	70

6. Herrljunga kommun arbetar i enlighet med det av kommunfullmäktige fastställda personalpolitiska programmet.

Prioriterat mål	Målindikator	Boksl 2013	boksl 2014	Mål 2015	Mål 2016	Mål 2017
Antalet sjukfrånvarodagar ska minska	Antalet sjukfrånvarodagar	-	-	-	--	--
Antalet medarbetare med önskad sysselsättningsgrad ska öka.	Andel medarbetare med önskad sysselsättningsgrad	-	-	-	-	-

Ekonomi

Ekonomiska förutsättningar

Bildningsnämndens budgetram för 2017 är 237 415 vilket är en ökning med 6 915 tkr jämfört med föregående år. Budget ökningen härleds till nedanstående faktorer:

Område	Summa (tkr)
Lönerevidering 2016	3 171
Lönerevidering 2016 (jan-mars 2017)	1 057
Kapitalkostnad 2016	91
Kapitalkostnad 2017	131
Politiska prioriteringar	0
KPI uppräkning	798
Volymförändringar	1 592
Ramväxlingar	75
Totalt	6 915

Bildningsnämndens budget ökar med 6 915 tkr. Inkluderat i den totala budgeten är att 2017 kommer Bildningsnämnden att få en extra budget tilldelning som baseras på lönerevision vilket räknas med 1 057 tkr. Medel för löneökning 2017 är i väntan på att fastställas från Kommunfullmäktige.

Kapitalkostnaden för 2017 är inkluderad med 131 tkr, vilket ska fattas beslut om på KF.

Bildningsnämndens budget minskar med 400 tkr under området politiska prioriteringar. Det beror på att den tidigare satsningen om frukost i skolan är borttagen.

Bildningsnämndens budget ökar med 798 tkr för KPI uppräkning. Summan har tilldelats enligt ekvationen Budget minus Löner multiplicerat med 1 procent. KPI uppräkningen ska kompensera för 2017 års inflation.

Bildningsnämndens budget ökar med 1592 tkr för volymförändringar.

Nationella beslut påverkar Bildningsnämnden positivt med 75 tkr. Hänsyn har tagits till de förändringar som har skett i kommunens tilldelning av generella statsbidrag.

Barn-/elevpeng

Bildningsnämnden höjer barn/elevpengen med mellan 2,0 och 3,5 procent. Höjningen ligger i linje med 2016 års lönerevision för pedagogisk omsorg, fritidshem och grundskola. Eftersom barn-/elevpeng även täcker kostnader som följer inflationsnivån (0,7 %), får dessa verksamheter ett större handlingsutrymme kommande år. Störst ökning sker på grundskolan 1-3 och 4-6. Med en ökning på 3,5 % hänger samman med lönerevisionen där lärare i de yngre årskurserna var en prioriterad grupp.

Landsbygdsstödet ökar marginellt från 20,2 till 24,4 tkr. Tidigare år gjorde man en prioritering att höja landsbygdsstödet och den förblir ungefär densamma för 2017. Detta för att skapa kontinuitet och långsiktighet i arbetet i kommunens mindre skolor.

Landsbygdsstöd utgår till de minsta enheterna och kompenserar för ett elevantal som är lägre än 50 elever i årskurs 1-6. Stödet utgår med 24,4 tkr för de elever som saknas för att komma upp till 50 elever. Exempel: En skola har 47 elever i årskurs 1-6. Landsbygdstöd utgår enligt 50-47=3. 3x24,2=72,6.

Fritidshemspengen delas upp i en peng för elever med lov- och garantiplats. Förändringen som skedde 2016 handlar om att fördela fritidshempengen mer rättvist utifrån hur många timmar eleverna är där. Förändringen leder till en uppräkning av den totala rörliga ersättningen med 3,0%, men en förändring i resursallokeringen. Fritidshemspengen för elever som är där på heltid omfattas av 417 elever och höjs med 3 % från 26,3 tkr till 27,1 tkr. 113 elever omfattas av lov- och garantiplats och får en ersättning på 9,3 tkr.

Programpeng

Programpeng används för att fördela resurser till gymnasiet. Programpengen skiljer sig från barn-/elevpeng eftersom programpengen ska täcka samtliga kostnader på gymnasiet. Medan barn-/elevpeng består av två delar, undervisning och läromedel, består programpengen av sex delar, undervisning, läromedel, elevhälsa, måltider, lokalkostnader och administration.

Undervisning, administration och elevhälsa har räknats upp med den faktiska löneökningen för 2016. Det innebär en uppräkning med i genomsnitt 2,6%.

När uppräkning av delarna är gjorda samt multiplicerade med antal elever på respektive program så jämförs kostnaderna med de budgeterade kostnaderna. Vid denna jämförelse fanns flera avvikelser mot den interna budgeten. Det beror på att antalet elever på våra olika program förändras från år till år samt att den interna budgeten förändrats något.

Vi ser inga stora förändringar i programpriset. Förändringarna i programpriserna leder inte till en minskad eller ökad budget för gymnasiet jämfört med om programmen enbart räknats upp med KPI, löneökning samt avtal.

Mer information om barn, -elev, -och programpeng finns i dokumentet resursfördelning 2017 som antogs av bildningsnämnden i augusti.

Budgetfördelning

Driftbudget (tkr)	Budget 2016 exkl löneökning	Budget 2016 inkl löneökning	Budget 2017	Budget-förändring
Gemensamt*	14 083	14 202	17 189	3106
Förskolan	56 527	57 278	56 022	-506
Fritids	14 213	15 084	15 054	841
Grundsärskolan	3 814	3 884	3 570	-244
Grundskolan	88 075	89 477	9 2005	3 930
Gymnasiesärskolan	2 075	2 075	1 861	-214
Gymnasieskolan internt	27 869	28 201	27 208	-661
Gymnasieskolan externt	11 632	11 632	12 214	582
Komvux	5 086	5 086	5 071	-15
Fritidsgård	579	590	591	12
Musikskola	2 025	2 076	2078	53
Bibliotek	4121	4 177	4150	29
Allmän kulturverk		401	405	4
Summa verksamhet	**230 500**	**233 762**	**237 415**	**6 915**

* Buffert inkluderad samt familjecentralen

Kommentar till budgetfördelning

Stora delar av Bildningsnämndens budget fördelas genom barn, elev och programpeng multiplicerat med den aktuella volymen. Förändringar i barn, elev och programpeng och volymer får därmed en stor påverkan på budgettilldelningen. Verksamheter och kostnader som inte omfattas av barn, elev och programpeng har fått kompensation för den faktiska löneökningen och inflation. Undantag är kapitalkostnader, skolskjutsar, interkommunala kostnader/intäkter och dylikt där prognos ligger till grund för budgettilldelning.

För att kunna hantera oförutsedda kostnader 2017 har ambitionen varit att återigen skapa en buffert likt tidigare år. Budgeten är fördelad så att bildningsnämnden har en centralbuffert på närmare 2 mnkr utefter fördelning. Besparingen skall ses som en buffert utifrån ett riskperspektiv.

Gemensamt

Budgeten för verksamhet gemensamt ökar med 3106 tkr, bland annat beroende på högre kapitalkostnader 2017, större buffert samt att familjecentralen ligger budgeterad under bildningskontoret.

Förskolan

Budgeten för förskolan minskar med 506 tkr. Minskningen beror främst på volymförändringen.

Fritidsgården

Budgeten för fritidsverksamhet ökar med 12 tkr.

Grundsärskolan

Budgeten för grundsärskolan minskar med 244 tkr. Minskningen beror på att lokalkostnader och lokalvårdskostnader för Mörlandaskolan har flyttas från grundsärskolan till förskolan.

Grundskolan

Budgeten för grundskolan ökar med 3 930 tkr. Ökningen beror både på högre volymer och på högre ersättning.

Gymnasiesärskolan

Budgeten för gymnasiesärskolan minskar med 214 tkr. Minskningen beror på att elevantalet är lägre 2017.

Gymnasieskolan

Gymnasieskolan minskar med 661 tkr, detta baseras på ett lägre elevantal, i budgeten är det inkluderat att 1600 tkr avräknat som är medel som återsökts från migrationsverket.

Gymnasieskolan interkommunalt

Ökar med 582 tkr, detta beror främst på det antal elever som valt att studera på annan ort.

Komvux

Budgeten för vuxenutbildningen minskar med 15 tkr.

Bibliotek

Budgeten för Biblioteket ökar med 29 tkr, då ett nytt bibliotekssystem ska installeras och får därmed en högre driftkostnad (licens).

Övrigt

Övriga verksamheter har fått en budgetförändring som är lika med löneökning och inflation.

Investeringar

INVESTERINGAR Belopp netto (tkr)	Budget 2016	Budget 2017	Budget 2018	Budget 2019
Horsby inventarier förskola/skola	0	750	750	0
Altorp ombyggnation	0	0	3 000	4 500
Förstudie ombygg Mörlanda	0	200	0	0
Horsby skola/förskola	35 200	0	0	0
Tillbyggnad Molla	19 939	0	0	0
S:a investeringar gm TN	**55 139**	**950**	**3 750**	**4 500**
Inventarier/IT	1000	1000	1000	1000
Lekplatser fsk/skola upprustning	300	300	300	300
S:a investeringar egna	**1300**	**1300**	**1300**	**1300**

Volymer

Bildningsnämnden budgeterar för en volymökning på 83,5 barn/elever. Störst förändring sker i fritidsverksamheten som beräknas öka med 33 barn.

Förskolans volymer förväntas ligga relativt stilla med en liten minskning för barn mellan 1-3 och barn mellan 4-5. Prognosen för 2016 är att volymantalet inte når upp till den budgeterade nivån för 2016. Det innebär att förskolans volymer beräknas öka mellan 2016 och 2017 även om det inte syns i de budgeterade volymerna. Pedagogisk omsorg fortsätter att minska och under 2017 beräknas 25,5 barn där 17 barn går på kooperativet Knattebo.

För fritidshem beräknas en volymökning på 33 barn. Ökningen har egentligen redan skett under 2016, men var då ej budgeterad för. Under 2017 beräknas volymerna ligga kvar på den höga nivå som etablerats under 2016.

Elevantalet beräknas öka med 32 i grundskolans verksamhet. Elevantalet beräknas sjunka i de yngre åldrarna medan årskurs 4-6 ökar med 40,5 elever.

Budgeterade volymer ligger i linje med tilldelningen från demografimodellen.

Ålder/årskurs	**Budget 2016**	**Budget 2017**	**Skillnad**
Förskolan 1-3 inkl. kooperativ	193	197	4
Förskolan 4-5 inkl. kooperativ	282	266	-16
Pedagogisk omsorg 1-3	17	9,5	-7,5
Pedagogisk omsorg 4-5	22	16	-6
Fritidshem	502	535	33
Barn Förskoleklass	100	120	20
Elever årskurs 1-3	316,5	292	-24,5
Elever årskurs 4-6	285,5	326	40,5
Elever årskurs 7-9	298	314	16
Elever kunskapskällan	232	243	11*
Totalt	2223	2 306,5	83,5

*Ökningen beror på elever som går på IMSPR

BN § 3 DNR 248/2016 606

Tilläggsbudgetering 2017 utifrån risk- och konsekvensanalyser

Sammanfattning

Bildningsnämnden har upprättat budget och verksamhetsplan för 2017. I budgeten för 2017
finns en buffert på 2 436 tkr som avser att balansera oförutsedda händelser under året. Bufferten kan också användas till att justera verksamheternas budgetar utifrån gjorda risk-och konsekvensanalyser. Bildningsnämndens budgetmodell bygger i stora drag på en barn- och elevpeng som multipliceras med volymer samt olika fasta kostnader som till exempel hyra och lokalvård. Under 2017 kan en tilläggsbudgetering vara mest lämpligt för att inför 2018 se behoven av en ny beräkning av grundbudget alternativt åtgärdsprogram
I budget 2017 har samtliga barn- och elevpengar höjts med lönerevisionen, förutom förskolans barnpeng som tagit del av en något lägre uppräkning. Fasta kostnader har räknats upp med antingen index eller kända avtal.
Verksamheter som har upplevt stora svårigheter med att få ihop budgeten har tagit fram risk- och konsekvensanalyser. Nämnden föreslås ta hänsyn till underlagen och det ekonomiska utrymmet som finns för att göra eventuella tilläggsjusteringar av budget 2017. En tilläggsjustering innebär att budgetramen höjs för dessa verksamheter innevarande år.
Under 2017 kan en tilläggsbudgetering vara mest lämpligt för att inför 2018 se behoven av en ny beräkning av grundbudget alternativt åtgärdsprogram för enheter som inte kan hålla sig inom tilldelad ram.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse i ärendet daterad 2016-12-16
Ordförandeskrivelse i ärendet daterad 2017-01-16
Konsekvensbeskrivning:
-Herrljunga Bibliotek
-4-skolan, Fritidshemmet Hudene
-4-skolan, Grundskolan Eriksberg
-Elevhälsan
-Mörlanda och Molla skolor
-Modersmålsundervisning/studiehandledning på modersmålet

Fortsättning BN § 3

Förslag till beslut

Förvaltningens förslag till beslut:

- Bildningsnämnden prioriterar risk- och konsekvensanalyser och finansierar prioriterade behov med den centrala bufferten.
- Bildningsnämnden tilldelar Kunskapskällan en förstärkning med 187,5 tkr för fritidskortssatsningen.

Ordförandes förslag till beslut

- Bildningsnämnden prioriterar tilläggsbudgetering för 2017 utifrån risk- och konsekvensanalyser enligt följande:
  - Biblioteket 100 tkr för nytt bibliotekssystem
  - Elevhälsan 40 tkr för utökning av skolsköterskетjänst
  - Molla fritidshem 100 tkr
  - Mörlandaskolan 100 tkr
  - Modersmålsundervisning/studiehandledning 275 tkr
  - Hudene fritidshem 255 tkr
  - Eriksbergs skola 120 tkr
- Bildningsnämnden tilldelar Kunskapskällan en förstärkning med 187,5 tkr för fritidskortssatsningen.
- Tilläggsbudgetering finansieras från central buffert i budget 2017.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om ordförandes förslag till beslut antas och finner att så sker.

Bildningsnämndens beslut

1. Bildningsnämnden prioriterar tilläggsbudgetering för 2017 utifrån risk- och konsekvensanalyser enligt följande:
   - Biblioteket 100 tkr för nytt bibliotekssystem
   - Elevhälsan 40 tkr för utökning av skolsköterskетjänst
   - Molla fritidshem 100 tkr
   - Mörlandaskolan 100 tkr
   - Modersmålsundervisning/studiehandledning 275 tkr
   - Hudene fritidshem 255 tkr
   - Eriksbergs skola 120 tkr
2. Bildningsnämnden tilldelar Kunskapskällan en förstärkning med 187,5 tkr för fritidskortssatsningen.
3. Tilläggsbudgetering finansieras från central buffert i budget 2017.

Expedieras till: Kommunstyrelsen, Kommunfullmäktige
För kännedom till: